

9 788089 555659

ISSN 2453-7349

art3.

7

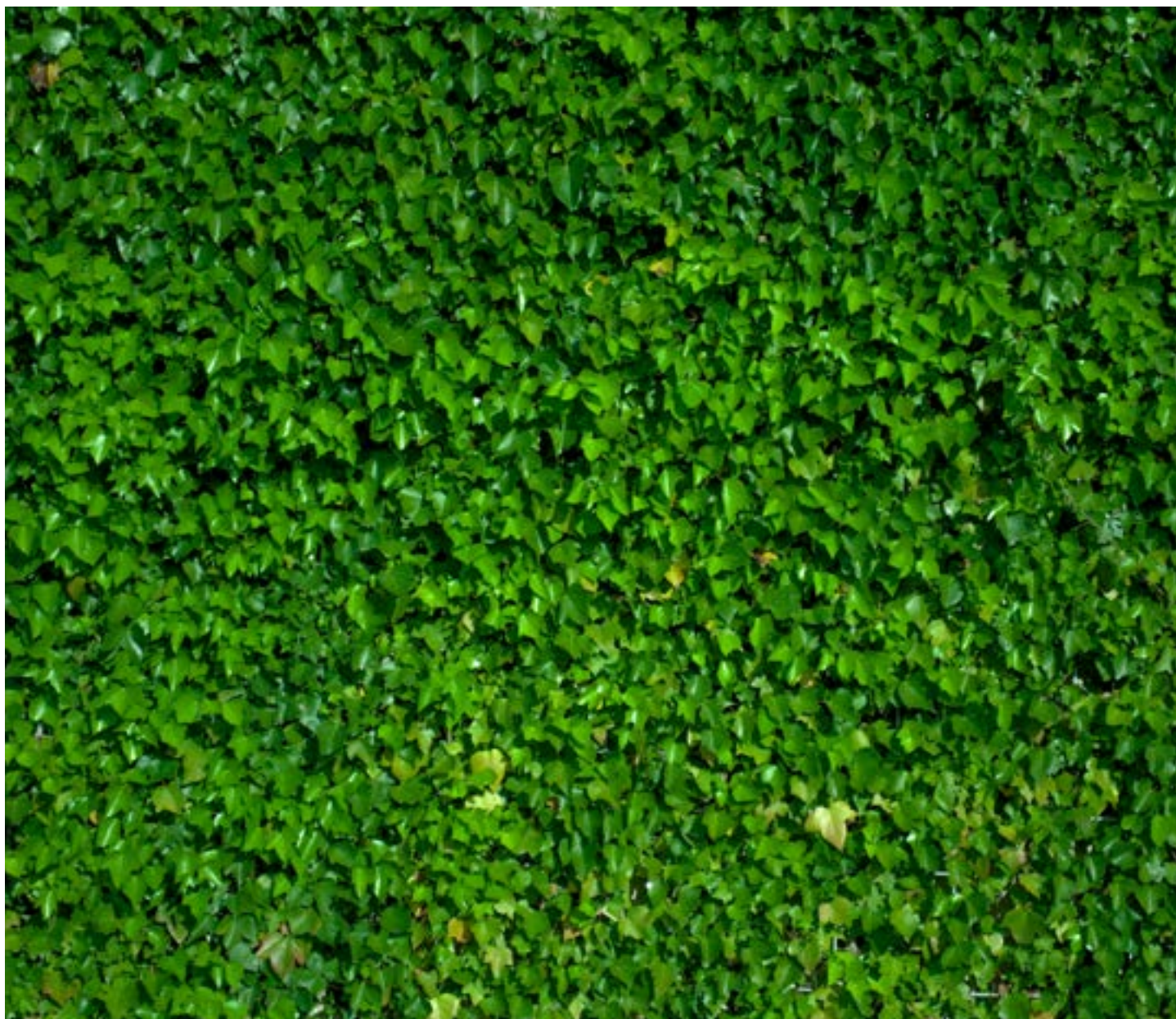
Nový európsky Bauhaus.
Zelené školy budúcnosti?

8

3 eko-art projekty
pre zelenú akadémiu

28

Divadlo a príroda
sú interagujúce (fyzické) telá

Javor horský (Acer pseudoplatanus)

2 Príhovor rektora	31 Prinášame Vám prehľad najdôležitejších aktivít a udalostí Akadémie umení v Banskej Bystrici za rok 2020	60 Disharmónia
3 Zelená „zelenej“		61 Moje štúdium v zahraničí
4 Podpis Klimatického listu		62 Arché s účasťou našich grafikov
6 Deklarácia „Zelená AU“	31 Prehľad vydaných titulov AU BB 2020	63 Festivaly experimentálnych filmov
6 Ekologizácia	32 Ume-nie? Ale áno! / Deň otvorených dverí na Fakulte dramatických umení	64 Milan Paľa rozšíril svoju diskografiu
7 Nový európsky Bauhaus. Zelené školy budúcnosti?	33 Martinova Cesta aj dilema	66 Pavol Bršlík/Breslik Appointed Bavarian Kammersänger
8 3 eko-art projekty pre zelenú akadémiu	34 Raňajky v Ďatelinke online	66 Dopĺňujúce pedagogické štúdium na FMU AU
10 KlimaX „Často až vrchol donúti človeka hľadať hĺbku.“	35 Juraj Sarvaš 90	67 Report z výstavy: Mladé Kone – Oblasť ne-volného pohybu
12 EKO – BIO – GEO – ENVIRO	36 Báseň v živote – život v básni	68 Report z výstavy: EN_VISION SADiS 2020 – 2021
14 GAME (EKO) ART Ekológia a počítačové hry vo výtvarnom umení	40 Cimbaloá dielňa 2021	70 Interview: Natália Šimonová
16 EKO_aktivistické umelecké projekty No. 1: Guerrilla gardening – partizánske záhradkárstvo	41 Stretnutia AU: Rektor – študenti	73 Tlačová správa: mapovací workshop re-building medeného hámra
17 EKO_aktivistické umelecké projekty No. 2: Záhrada biologickej neposlušnosti	42 Svetový deň divadla	74 Interview: Martin Jombík o laborovaní
18 EKO_aktivistické umelecké projekty No. 3: Sirôtky Paula Harfleeta	43 Spojenie troch generácií recitátorov	76 Pandémia a psychické zdravie študentov AU
20 Projekt EMA 2020	44 Absolventi FMU AU: Al Kanfej Hašalom	78 DiploMAL 2020
21 EKO/ENVIRO/FILM	45 Absolventi FDU AU: Michal NÁHLÍK, Anna KVAŠŇOVSKÁ	79 Tlačová správa: Naturistov majestáť
22 Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí: ENVIROFILM 1995 – 2014	46 Absolventi FVU AU: Bári RAKLÓRI alias Emília RIGOVÁ / Kolko významových rovín môže niesť dielo?	80 Underground v podkroví: Rekonštrukcia podkrovia v Ďatelinke
25 Akadémia umení a Slovak Business Agency podpísali Memorandum o spolupráci	48 Edičná činnosť FMU v roku 2020	81 Najkrajšie knihy Slovenska 2020
26 Environ_Mentalita	49 FLOWERS (ME)	82 Preserving Slovakian Heritage Workshop / 3D digital documentation of cultural heritage
28 Divadlo a príroda sú interagujúce (fyzické) telá	50 Moment(y) bez Kniežata Igora	84 2021 – Polrok v Rozkvet Gallery
30 Účasť na projekte MOVE	52 Chcel byť rockerom, teraz nadchol ako zvodca žien	86 Grafika v pohybe
30 Študentská únia Akadémie umení v Banskej Bystrici bola úspešne založená	53 Mój – My/Maj divadelný zážitok	87 Novinky v Akademickej knižnici zakúpené s finančnou podporou Fondu na podporu umenia
	54 Adam Engler	
	56 Koronové Stretnutie nad zborovou partitúrou: Medzinárodná dirigentská súťaž – jubilejný piaty ročník	
	58 Meisnerova herecká technika v praxi – praktické skúsenosti z medzinárodného online workshopu so Stevenom Ditmayerom	

Vážené studentky, študenti, vážení pedagógovia, zamestnanci a čitatelia,

máme za sebou 18 mesiacov, ktoré mali dopad na množstvo zmien v našich životoch, v práci, v edukačných procesoch, v študentskom (ne)živote. Zatiaľ, čo sa koniec minulého školského roka 2019/2020 zdal byť vydýchnutím, bez znalosti budúcnosti, koniec tohto školského roka 2020/2021 bol plný ešte väčších otáznikov. Naučili sme sa intenzívne fungovať na firemných mailových adresách, organizovať dištančné mítingy a vyučovania, snáď sa zvýšila digitalizácia edukačných procesov, niektorí pedagógovia si pripravili e-learningové videá a tutoriály. Jedným slovom, pod ťarchou tejto krízy sme našťastovo, rozbehli a uskutočnili také zmeny, ktoré by sa v bežnej prevádzke nedali zrealizovať ani za 10 rokov. Verím, že sa nám tieto zručnosti v budúcnosti hodia, že ich využijeme a že sa niektoré formy vyučovania premietnu aj do dištančnej formy.

Každá vysoká škola prechádza v tomto období akreditačnými procesmi. Je s tým spojené veľa administratív a premýšľania o víziách, zmenách, korekciách a úpravách študijných programov. Pilotné bolo bakalárske štúdium na FVU, ktoré je v súčasnosti

už v procese schvaľovania a fakulta už má za sebou aj prvé dve návštevy akreditačnej agentúry. Ďalšie fakulty sa na to len chystajú, ale už pred letom prebehli prvé analýzy budúcich postupov a kľúčový bude nasledujúci školský rok. Množstvo pracovných stretnutí a stretnutí so študentami prispelo k pochopeniu vážnosti procesov a nevyhnutnosti uskutočniť isté zmeny, ktoré sú pre budúcnosť logické. Ako si nastavíme procesy, tak bude vyzeráť štrukturálna zmena akadémie.

Záver školského roka bol poznačený aj semestrálnymi hodnoteniami, záverečnými skúškami, štátnicami. Napriek neobvyklým komunikačným procesom formou video-konzultácií a video-skúšok sa nám podarilo udržať kvalitu. Som rád, že aspoň na posledné týždne nám situácia dovolila pozvať študentov a pedagógov na vybrané predmety do objektov univerzity, kde mohli využiť materiálno-technické zázemie live (prezenčne).

Vážení študenti a pedagógovia, skončilo sa obdobie leta, počas ktorého prebehlo veľké množstvo kultúrnych podujatí, workshopov, výstav a festiva-

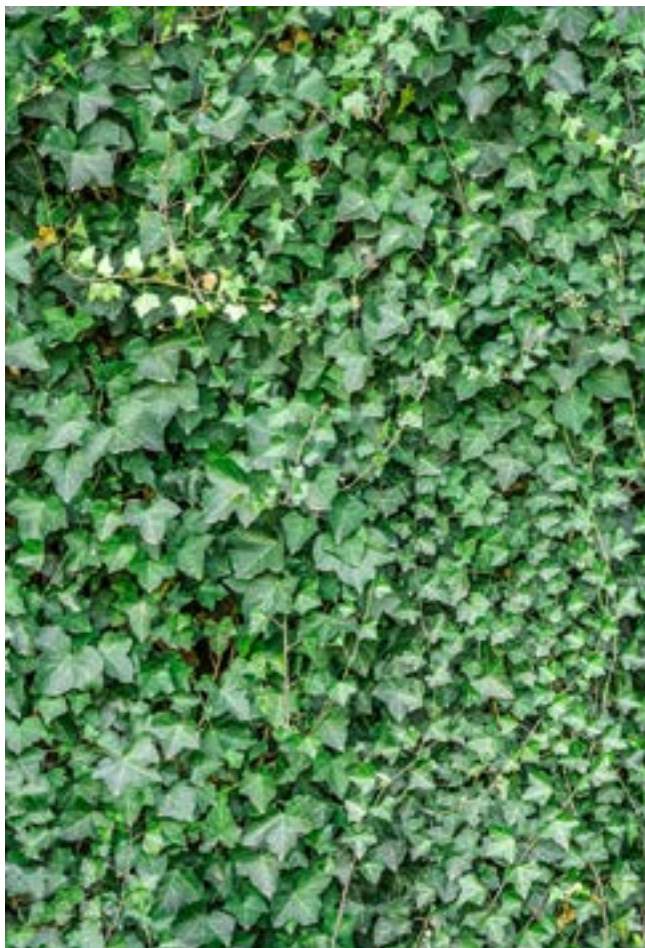
lov, na ktorých ste sa zúčastnili nielen ako diváci, ale hlavne ako umelci. Opäť ste mali možnosť zažiť čas otvorenej umeleckej komunikácie. Verím, že ste si vychutnali stretnutia, ktoré Vám v čase korony určite chýbali. Verím, že si na tieto stretnutia spomeniete, že začiatok akademického roka rozbehneme s entuziazmom a že absolvujeme mnoho podnetných stretnutí. Stále však visí vo vzduchu otázka, dokedy dobré kovidové čísla vydržia. Dnes nik nevie, či prelomový bude koniec septembra alebo až polovica novembra. A tak popri všetkom netreba zabúdať na dodržiavanie kovidových pravidiel.

Na záver mi dovoľte, po letných prázdninách a dovolenkách, popriať Vám všetkým príjemný začiatok nového akademického roka a k jeho rozbehu Vám predkladáme na príspevky bohaté najaktuálnejšie číslo nášho univerzitného časopisu Art3.

Dovidenia na jeseň.

→ prof. MgA. Ing. Michal Murin, ArtD.
rektor, Akadémia umení v Banskej Bystrici

Zelená „zelenej“

Mnoho desaťročí sa téma ochrany životného prostredia stáva súčasťou spoločenských a politických diskusií. Už pred rokom 1989 boli vybudované štruktúry ochranárov, ktorým sa podarilo nielen poukazovať na opatrenia na záchranu prírody, ale ich aj reálne iniciovať. Téma znečisťovania sa objavuje v spravodajstve a publicistike často už celé desaťročia, ale politický tlak nemá výtlak. Trendy v súčasnej spoločnosti tomu napomáhajú a v poslednej dobe vidíme tlak na tému „zelená“ aj na najvyššej úrovni. Zelená agenda sa ocitla v rôznych ministerských výzvach, v pláne obnovy za Slovenskú republiku, na európskej úrovni je evidentná snaha artikulovať, iniciovať a podnecovať, pretože štatistiky vykazujú už alarmujúce hodnoty. Všetky okolnosti ostatných mesiacov vytvorili na Akadémii umení v Banskej Bystrici klímu, že klímou je nutné zapodievať sa tu a teraz. To je dôvod, prečo úvodnou a nosnou témou, ktorá sa nesie aktuálnym číslom Art3, je „zelená“, ktorej sme na AU dali zelenú. Počas uplynulého polroka sa vedenie akadémie zúčastnilo na niekoľkých seminároch a prezentáciách, participovalo na niekoľkých výzvach, ktorých spoločnou témou bola ochrana životného prostredia, znižovanie emisných záťaží, reštrukturalizácia smerom k udržateľnej kvalite života. Koncentrácia textov v tomto čísle Art3 postupne predstavuje súhrn informácií o týchto podujatiach. Európska komisia v roku 2019 predstavila tzv. Ekologický dohovor o vytvorení klimatickej neutrality do roku 2050. V apríli 2021 sa Akadémia umení pripojila a stala sa signatárom a podporovateľom tejto výzvy. Zúčastnili sme sa stretnutia rektorov slovenských univerzít na prezentácii iniciatívy „Race to Zero“, ktorú usporiadalo veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva na Slovensku. V októbri 2020 sme reagovali na výzvu Ministerstva životného prostredia a vypracovali sme tri konkrétne reštrukturalizačné „zelené“ projekty, ktoré v tomto čísle predkladáme. Zúčastnili sme sa úvodného stretnutia k projektu New European Bauhaus – Zelené školy budúcnosti, a zároveň v tejto súvislosti sa dvaja študenti akadémie prihlásili do podnetnej celoeurópskej súťaže New European Bauhaus Prize 2021. Vytvorili sme deklaráciu „Zelená AU“, kde jasne formulujeme postoje smerom k záchrane životného prostredia. Blok týchto informácií je vyvážený textami, ktoré približujú reagovanie na ekologické témy z pohľadu tvorivých umeleckých disciplín. Našou úlohou je viac poukazovať, zaznamenávať, informovať, investigatívne vyhľadávať, sprostredkovať a umelecky reflektovať informácie týkajúce sa problematiky klimatických zmien a životného prostredia. Blok textov prináša postrehy, eseje, sondy a rozhovory o tom, ako sa zrkadlí téma EKO_ENVIRO v slovenskom umeleckom kontexte (divadlo, film, hudba, výtvarné umenie). Predstavujeme teoretické postrehy, aj konkrétne práce pedagógov a študentov všetkých našich troch fakúlt za jednotlivé druhy umenia, kde sa artikulujú umelecké postoje k prírode, k záchrane životného prostredia; jedným slovom – umelecké diela s témami bio, eko, klíma a enviro.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.

Podpis Klimatického listu

„Race to Zero“ je globálna kampaň Organizácie Spojených národov zameraná na mobilizáciu podpory zdravej, odolnej a bezuhlíkovej obnovy z pandémie, ktorá vytvorí dobre platené pracovné miesta, umožní inkluzívny a udržateľný rast a pomôže predchádzať budúcim hrozbám. V súčasnosti je do kampane zapojených 708 miest, 23 regiónov, 2162 firiem, 127 globálnych investorov a 624 univerzít z celého sveta. V rámci otvorenej iniciatívy „Race to zero“ sa 19. 5. 2021 konalo v priestoroch Smolenického zámku podujatie zamerané na aktívnu spoluprácu Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky s univerzitami v oblasti klimatických zmien a vzájomnej aktívnej podpory spolupráce pri dosahovaní klimatických cieľov.

Ministerstvo životného prostredia SR zdôraznilo dôležitosť spolupráce s univerzitami a podporu výchovy a vzdelávania študentov i pedagogických pracovníkov v oblasti o zmene klímy, udržateľného rozvoja, obehového hospodárstva, ochrany krajiny a vidieckeho i mestského prostredia. Zároveň považuje za dôležité upevniť spoluprácu s vysokoškolskými inštitúciami. Splniť klimatické ciele majú Slovensku pomôcť aj dokumenty, ktoré momentálne Ministerstvo životného prostredia SR pripravuje – ide o aktualizáciu nízkouhlíkovej stratégie Slovenska a historický prvý zákon o zmene klímy.

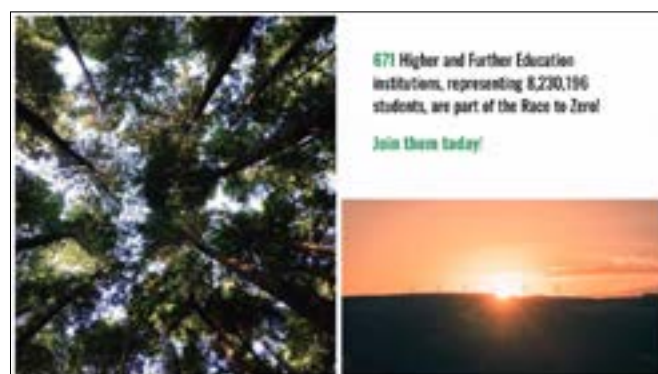
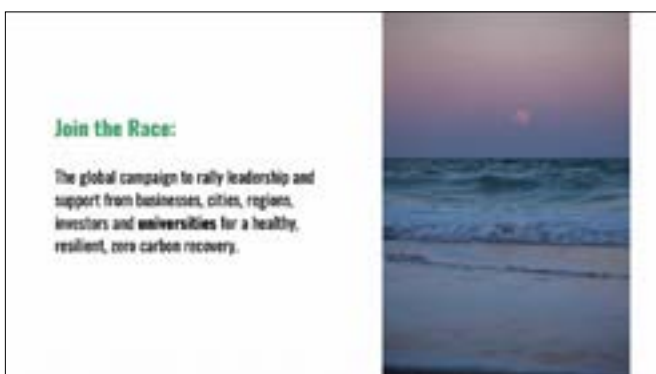
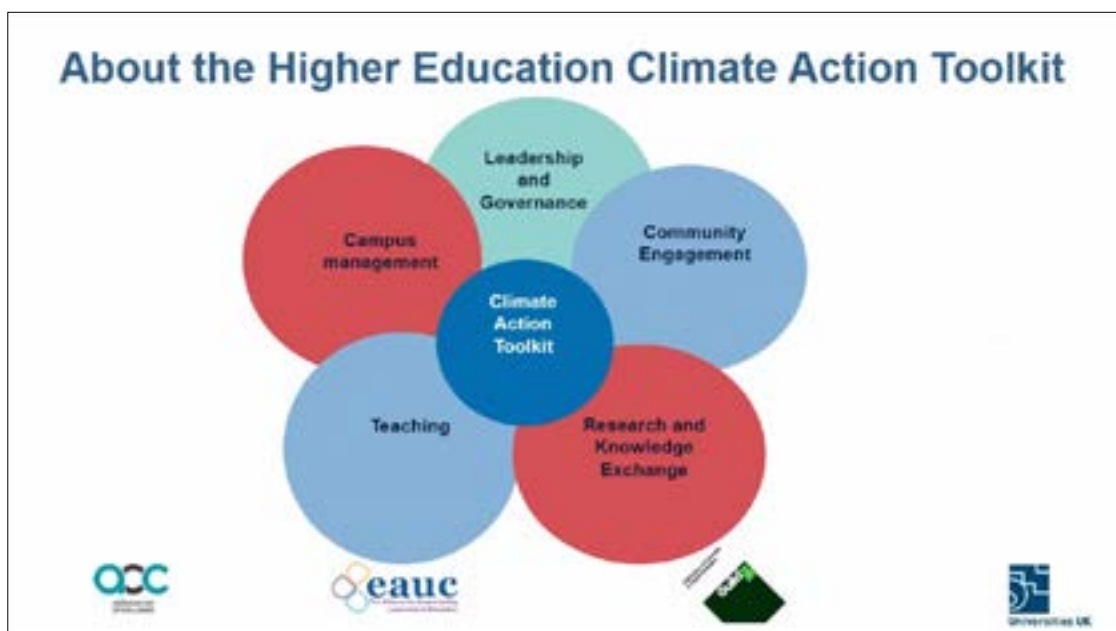
„RACE TO ZERO“

Konferenciu „Race to Zero“ organizovalo veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva v Slovenskej republike. Bola venovaná globálnej kampani na zmenu klimatických podmienok.

Cieľom podujatia bolo pozvať slovenské univerzity, aby podpísali

Globálny klimatický list. V programe konferencie vystúpil Wendy Morton, ministerka pre Veľkú Britániu v Európe, Ján Budaj, minister životného prostredia SR, Carina Mütschele z programu OSN pre životné prostredie, profesor James Longhurst, asistent prodekana (Životné prostredie a udržateľnosť) z University of the West of England v Bristole, profesor Tomáš Zima, rektor Univerzity Karlovej v Prahe, Ľudovít Paulis, štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Norbert Kurilla, poradca prezidenta SR pre životné prostredie. Programom sprevádzal veľvyslanec jej veličenstva Nigel Baker.

Akadémia umení sa zapojila do spolupráce s Ministerstvom životného prostredia SR a podporila myšlienku vzájomnej stratégie pri dosahovaní nastavených klimatických ambícií. Podujatia „Race to Zero“ v Smoleniciach sa zúčastnil rektor Akadémie umení prof. MgA. Ing. Michal Murin, ArtD. a pro-

rektorka Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD. Akadémia umení vidí dôležitosť spolupráce v budovaní expertízy udržateľného rastu, v zavádzaní technológií šetrných k prírodným zdrojom a k planéte a vo vytypovaní aktivít, ktorými prispeje k „zelenému rastu“ univerzity. Akadémia umení sa spolu so zúčastnenými univerzitami zaviazala podporovať iniciatívu implementáciou rôznych foriem šetrenia prírodných zdrojov a prispieť tak k dosiahnutiu klimatických cieľov. Akadémia umení svojou účasťou potvrdila záujem o spoluprácu so zainteresovanými stranami na spoločnom riešení otázky potrebných klimatických zmien „Malými krokmi k zelenej planéte.“

Slovenská rektorská konferencia a „Zelené iniciatívy“ slovenských univerzít

Koncom mája schválili členovia Slovenskej rektorskej konferencie (SRK) uznesenie č. 1/100, v ktorom podporili iniciatívu Globálny klimatický štrajk

#idenamovsetko. V tejto súvislosti SRK odporučila vysokým školám, aby sa ich zástupcovia zúčastnili podujatia „Race to Zero in Slovakia: Universities“. SRK však zároveň upozornila, že vysoké školy sa budú môcť prihlásiť k aktivite „Race to Zero“ len v prípade získania dodatočných finančných prostriedkov. Preto sa členovia SRK obrátili na financujúce authority (Ministerstvo financií SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ďalšie rezortné ministerstvá, pod ktoré patria štátne vysoké školy a na majiteľov súkromných vysokých škôl), aby podporili „zelené aktivity“ vysokých škôl v záujme ochrany životného prostredia pre túto a ďalšie generácie.

SRK vyzvalo MŠVVaŠ SR, aby zväžilo vyhlásenie výzvy rozvojových projektov na podporu „zelených univerzít“ a aby iniciovalo legislatívne zmeny, ktoré by umožnili vysokým školám „zelené“ verejné obstarávanie. SRK odporučilo MŠVVaŠ SR, aby v rámci prípravy zmien financovania vysokých

škôl, ktoré avizovalo v Pláne obnovy a odolnosti, zohľadňovalo aj „zelené hospodárenie“ vysokých škôl, resp. aby tak urobilo aj skôr v rámci každoročnej prípravy metodiky rozpisu dotácií zo štátneho rozpočtu verejným vysokým školám. SRK vyzvala vládu SR, aby podporila snahy vysokých škôl SR stať sa čím skôr „zelenými univerzitami“.

Plné znenie uznesenia schváleného členmi SRK per rollam 21. mája 2021 je dostupné na:

https://www.srk.sk/images/Aktuality/2021_Aktuality/Uznesenia_%C4%8D.1.100_final.pdf

→ Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD.

Deklarácia „Zelená AU“

Akadémia umení v Banskej Bystrici (AU) si uvedomuje, že problematika a záchrana životného prostredia sa netýka len používania technológií, ale je predovšetkým ohľaduplnejším ľudským postojom k životnému prostrediu. Základným prostriedkom rozvoja ochrany životného prostredia sa stáva človek a jeho vnímanie potreby zmien v oblasti správania sa k živej planéte.

Akadémia umení sa zaväzuje zlepšovať svoj environmentálny profil a minimalizovať ekologické zaťaženie na základe pripravovanej a následne prijatej environmentálnej deklarácie a dôsledne uplatňovať dodržiavanie platnej legislatívy a predpisov Slovenskej republiky a EU v oblasti životného prostredia, a to účinne, hospodárne a udržateľne.

Akadémia umení sa rozhodla svoj postoj k uvedenej problematike vyjadriť a uplatňovať aj prijatím DEKLARÁCIE.

Deklarácia „Zelená AU“ bude prijatá v súlade s environmentálnou politikou Ministerstva životného prostredia SK

a jej celkový zámer a smerovanie by malo vplývať na vedomie všetkých jej zamestnancov, študentov, na ich pozitívny prístup k životnému prostrediu a podporovať trvalú udržateľnosť.

Deklaráciou „Zelená AU“ chce Akadémia umení v Banskej Bystrici vyjadriť

- postoj k životnému prostrediu,
- reakciu na problémy životného prostredia,
- vôľu riešiť problémy týkajúce sa životného prostredia,
- záujem implementácie odporúčaní v jednotlivých environmentálnych oblastiach.

Za základný princíp berieme princíp vysokej úrovne ochrany životného prostredia. Nachádza sa na najvyššej úrovni a všetky ostatné zásady slúžia na jeho podporu. Deklarácia ďalej upravuje princípy, ako sú trvalo udržateľný rozvoj, predbežná opatrnosť, prevencia, znečisťovateľ platí, zelené verejné obstarávanie.

Hlavným cieľom deklarácie „Zelená AU“ je zlepšovať environmentálne

správanie UNIVERZITY, podporovať nákup energeticky úsporných a ekologicky udržateľných produktov, tovarov a služieb.

Máme v pláne vytvárať „zelené priestory AU“, v ktorých by sa uplatňovali jednotlivé environmentálne kroky k „Zelenej AU“.

- ZELENÉ PRACOVISKÁ AU
- ZELENÉ UČEBNE AU
- ZELENÉ ZÓNY AU
- ZELENÉ PODUTATIA

Konkrétne environmentálne kroky smerujúce k „Zelenej AU“ by sme chceli zavádzať na celej Akadémii umení.

Deklarácia predstavuje formálne nastavenie jednotlivých cieľov. Naším zámerom „Zelená AU“ je však skutočne preniesť čo najviac „zelených krokov“ do praxe a vytvoriť tak na AU priestor v súlade s obsahom deklarácie, ktorá je našim ďalším podnetom k potrebe vnímania a zvyšovania povedomia o problematike enviro / eko.

→ Mgr. art Barbora Špániková, ArtD.

Ekologizácia

Dopady klimatických zmien sa prejavujú dlhodobo a v globálnej miere. Zmeny podnebia majú za následok extrémne sucho, silné dažde, záplavy, ale aj zvyšovanie hladiny oceánov alebo stratu biodiverzity. Ak majú byť dopady týchto zmien zvrátiteľné, je potrebné, aby globálna spoločnosť dosiahla v prvej polovici 21. storočia tzv. uhlíkovú neutralitu. Tento cieľ stanovuje aj Parížska klimatická dohoda, ktorú podpísalo takmer 200 signatárov, vrátane EÚ. V decembri 2019 Európska komisia predstavila svoj ekologický dohovor, ktorého cieľom je stav klimatickej neutrality do roku 2050. Tieto ciele by sa mali prejavovať v záväznej legislatíve.

Inštitúcie vysokoškolského vzdelávania sú rovnako dôležitými aktérmi v procese prechodu na uhlíkovú neutralitu a v kontexte Európy zohrávajú kľúčovú úlohu pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného globálneho rozvoja. To je jednou z priorit Európskej únie pod názvom „Green Deal“ (Zelená dohoda). Európska asociácia univerzít spustila začiatkom roka 2021 iniciatívu zameranú na ekologizáciu vysokých škôl, oslovila univerzity v európskom priestore (EHEA) a partnerských krajinách EÚ.

V apríli 2021 sa Akadémia umení v Banskej Bystrici, spolu s ďalšími európskymi univerzitami, stala jedným z oficiálnych signatárov a podporovateľov tejto strategickkej „zelenej“ výzvy. Týmto aktom vedenie akadémie dek-

laruje, že Akadémia umení v Banskej Bystrici je inštitúciou, ktorá je šetrná k životnému prostrediu tým, že efektívne využíva zdroje, plánuje a postupne realizuje projekty so zameraním na ochranu životného prostredia. Ekologizácia univerzít je dôležitá nielen z hľadiska popularizácie environmentálnej problematiky, ale aj z pohľadu prijatia postupných konkrétnych opatrení. Môžeme konštatovať, že v najbližších rokoch budú aktivity v tejto oblasti narastať a prejavovať sa v každodennej kreatívnej praxi, a to aj v rámci našej inštitúcie.

Viac informácií na: www.eua.eu

→ Mgr. art. Ing. Richard Kitta, ArtD.

Nový európsky Bauhaus. Zelené školy budúcnosti?

Európska komisia vyhlásila v januári 2021 novú iniciatívu, ktorá má prispieť k naplneniu Európskej zelenej dohody. Táto akcia dostala pomenovanie New Bauhaus (Nový Bauhaus). Hlavným motívom EÚ je dosiahnuť pozíciu svetového lídra v oblasti obehového hospodárstva. Charakteristickým pre pôvodný nemecký Bauhaus (ako umeleckú školu založenú pred vyše storočím vo Weimare) bolo výrazné spojenie umenia, remesla a technológií a ich aplikácia v každodennej praxi. Nový európsky Bauhaus kladie mimoriadny dôraz na kreativitu a jej význam alebo úlohu tvorivého postoja pri navrhovaní udržateľnej a inkluzívnej produkcie. V nasledujúcich siedmich rokoch bude mať Slovenská republika k dispozícii viac ako 30 miliárd EUR, z ktorých významná časť bude smerovať práve do oblasti cirkulárnej ekonomiky.

Akadémia umení v Banskej Bystrici sa aktívne zapojila do týchto aktivít v máji 2021 v snahe podporiť užšiu spoluprácu nielen medzi vysokými školami na Slovensku, ale aj ďalšími partnermi v rámci tejto medzinárodnej iniciatívy. Výsledkom fázy spoločného koncipovania, na ktorej AU BB momentálne participuje, bude podporný rámec založený na programoch EÚ, vrátane výzvy na predkladanie návrhov na pilotné projekty v jednotlivých členských štátoch únie.

Nový európsky Bauhaus má ambíciu zasiahnuť takmer každý sektor ekonomiky v krajine, a to na báze konkrétnych tvorivých činností. Iniciatíva

je realizovaná v troch fázach – spoločná koncepcia, realizácia a rozširovanie, pričom v súčasnosti prebieha prvá z nich. Prostredníctvom digitálnej platformy môžu rozličné subjekty navrhovať idey a projekty, ktoré sú kompatibilné s výzvou. Jednotlivé fázy sa budú čiastočne prekrývať, keďže aktéri výzvy sa s najväčšou pravdepodobnosťou stanú aj partnermi pri realizácii a rozširovaní iniciatívy. Samozrejme, ambíciou AU BB je aktívna účasť na týchto procesoch a tiež podieľanie sa na daných projektových výzvach. Druhá fáza (september 2021) počíta s vytvorením a implementáciou pilotných projektov, ktoré budú podporované osobitnými výzvami na predkladanie návrhov. EÚ ich chce dôsledne sledovať v zmysle pojmu „komunita praxe“ – s cieľom podeliť sa o skúsenosti získané z týchto prvotných experimentov. V tretej fáze (január 2023) sa pozornosť zameria na posilňovanie vzniknutých konceptov a oslovovanie širšieho, nielen európskeho publika. Pôjde o vytváranie sietí a systematickú výmenu poznatkov medzi účastníkmi a odborníkmi z praxe. AU BB sa tak môže podieľať na určovaní najlepších metód, riešení a prototypov a ich sprístupnení pre mestá a lokality. Podľa EÚ bude dôležité udržiavanie otvoreného dialógu a sieťovanie, ako napr. kooperácia medzi akademickou obcou, podnikmi a komunitami. Výsledkom týchto procesov má byť posilnenie inštitucionálnych kapacít v európskych mestách.

Môžeme povedať, že Nový európsky Bauhaus je interdisciplinárnou výzvou. Ide o platformu, ktorá má svoju jasnú metú – preferuje spojenie vedy a technológií so svetom kultúry a umenia. Chce ponúknuť tvorivé možnosti koexistencie v budúcnosti, k čomu je však potrebná adekvátna vzdelanostná báza. Tým vzniká zaujímavý priestor aj na prehodnotenie postavenia (našej) akademickej inštitúcie v lokálnom či globálnom kontexte. Nový európsky Bauhaus generuje nové ekologické a digitálne výzvy, podnecuje transformáciu a prispieva k hľadaniu inovatívnych metód. Je evidentné, že prostredníctvom kreatívneho sieťovania je možné ponúknuť riešenia zložitých spoločenských problémov, nevynímajúc horúce environmentálne témy. Totiž na realizáciu Európskej zelenej dohody vieme nazeráť aj pomocou troch kľúčových oblastí, ktoré New Bauhaus definuje: tvorivý koncept, udržateľnosť a inklúzia.

Viac informácií: https://europa.eu/new-european-bauhaus/index_sk

→ Mgr. art. Ing. Richard Kitta, ArtD.

3 eko-art projekty pre zelenú akadémiu

V novembri 2020 bola Akadémia umení v Banskej Bystrici oslovená Ministerstvom životného prostredia SR v rámci výzvy na predkladanie „zelených“ konceptov, resp. projektových zámerov, ktoré inklinujú k stratégiám greeningu a znižovaniu ekologickej záťaže. AU BB na túto výzvu reagovala vytvorením troch koncepčných a vzájomne kompatibilných riešení, ktoré vychádzajú jednak z Dlhodobých zámerov AU BB, zároveň sú však prirodzenou reakciou na aktuálne environmentálne výzvy. Aj preto bola časť predkladaných návrhov dôležitou súčasťou európskeho projektu Banská Bystrica – EHMK 2026. Riešenie konceptov predpokladá umelecký interdisciplinárny pohľad (spojenie mediálneho umenia, architektúry, dizajnu a pod.) a počíta s progresívnymi riešeniami, ktoré sú blízke oblasti tzv. kreatívnej ekológie. Tento segment má v zahraničí, najmä v krajinách s rozvinutou ekonomikou, svoju dlhodobú relevantnú pozíciu a ponúka mnohé unikátne príklady, ktoré sú dnes využiteľné v rôznych spoločenských oblastiach.

→ Green Wallpaper

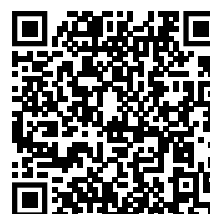
Použitie „green wall“ technológií je v rámci urbanistických celkov na Slovensku stále ojedinelým a výnimočným javom. Poloha akademického kampusu Akadémie umení v Banskej Bystrici, ktorý sa nachádza na hranici centrálnej mestskej zóny a prilahlého okolia je z pohľadu využitia tohto zeleného konceptu ideálny. Koncept interdisciplinárneho projektu pod názvom „Green Wallpaper“ [Zelená tapeta] spočíva v prepojení tejto progresívnej technológie s aktuálnym umeleckým a vedecko-výskumným potenciálom v súčasnej zóne vizuálneho a multimediálneho umenia.

Kategória umenia vo verejnom priestore (public art) má mnoho podôb a jednou z nich je kategória „street art / mural painting / graffiti“ [pouličné umenie / murálna maľba / graffiti]. Konceptia projektu „Green Wallpaper“ počíta s vytvorením vertikálnej zelenej plochy na exponovanej fasáde budovy Akadémie umení v B. Bystrici (140 m²), ktorá okrem výsostne ekologickeho rozmeru predstavuje originálne „zelené graffiti“. Farby spreja v tomto prípade nahrádzajú rôzne druhy trvácnych rastlín, ktoré počas roka menia svoj sfarbenie, a tým menia celkový charakter tohto veľkoformátového diela. Finálny výtvarný návrh, o ktorom rozhodne medzinárodná odborná porota, bude vybraný v rámci špecifickej tematickej výzvy („open call“) spomedzi domácich a zahraničných účastníkov / umelcov. Výsledné zelené dielo bude doplnené o kapacitný exteriérový senzorický LED svetelný systém, ktorý zabezpečí viditeľnosť diela v celoročnom režime 24/7.

Prínos projektu „Green Wallpaper“ spočíva okrem propagácie aktuálnej

ekologickej témy a samotnej strategickej výzvy aj v odstraňovaní tzv. „vizuálneho smogu“ – umiestnením živého zeleného umeleckého diela, ktoré je estetickou a funkčnou inšpiráciou pre celkové skvalitňovanie mestského prostredia a urbánnej klímy na Slovensku.

Príklady použitia „green wall“ technológií: <https://omrania.com/insights/green-walls-how-technology-brings-nature-into-architecture/>

→ Eco Media Park

Celkový ekologický „upgrade“ je súčasťou dlhodobej stratégie Akadémie umení ako verejnej (edukačnej) inštitúcie, ktorá sa hlási k znižovaniu emisií a škodlivín rôzneho druhu a k celkovej eliminácii ekologickej a ekonomickej záťaže na prírodné prostredie. Jedným z podprojektov je aj produkcia tepelnej energie v rámci existujúcej vykurovacej (klimatizačnej) infraštruktúry, ktorá predpokladá využitie novej sústavy tepelných čerpadiel. Ďalším z nich je použitie solárnych fotovoltaických panelov umiestnených na veľkorozmernej plochej streche hlavnej budovy akadémie. Takto získaná energia slúži na priame praktické využitie získania elektrickej energie a kumuláciu, čím dochádza k výraznému zlepšeniu celkových energetických ukazovateľov.

San Francisco Museum of Modern Art
Living Wall, by Habitat Horticulture.
Photo © Habitat Horticulture

Využitie týchto, dnes už dostupných, technológií však ponúka aj rôzne inovatívne riešenia – najmä z pohľadu ich testovania a zisťovania ich účinnosti. Jedným z „upgradeov“ je okrem získavania energie ako takej, aj senzorický zber digitálnych dát, ktorý vie byť vizualizovaný a ktorý je implicitnou súčasťou dizajnu verejného priestoru. Iným progresívnym riešením je priame použitie energie napr. na pohon kinetických, resp. zvukových umeleckých objektov – ako súčasť akéhosi „kreatívneho balíka“ v rámci vedecko-umeleckej činnosti akadémie. Progresívna oblasť tzv. „eco media artu“ je atraktívna častokrát práve pre praktický, ale aj inovatívny dizajn – autorsky koncipované umelecké výstupy, ktoré majú technologický background. To predpokladá využitie nielen umeleckých, ale aj vedeckých kapacít z iných humanitných oblastí a Akadémia umení v Banskej Bystrici postupne rozširuje network spoluprác aj v tomto smere (napr. festival Ars Electronica, Linz).

Koncept nášho komplexnejšieho a viacfázového projektu „Eco Media Park“ je okrem nevyhnutnej (postupnej) implementácie vyššie spomínanej infraštruktúry zameraný na tvorbu umeleckých „technologických“ diel, ktoré demonštrujú rôznorodé možnosti na poli ekológie a súčasného multi-mediálneho umenia. Výsledkom sú autorské (interaktívne) živé diela, ktoré spoločne tvoria ambiciózne a výnimočný a verejne prístupný „Eco Media Park“ situovaný v areáli Akadémie umení v Banskej Bystrici.

Príklady použitia: <https://ars.electronica.art/keplersgardens/category/themes/ecology/>

→ Ar(t)boretum

K dlhodobým zámerom Akadémie umení v Banskej Bystrici patrí aj celková postupná revitalizácia oddychových zón jej širšieho areálu, ktorý je určený študentom a ktorý chceme čiastočne sprístupniť aj širšej verejnosti. Oddychový parter doteraz disponuje iba minimálnou výsadbou stromov a v horúcich letných mesiacoch je takmer „nepoužiteľný“ a „neobývateľný“, nehovoriac o celkovej nevhodnej mikroklíme prostredia.

Koncept projektu „Ar(t)boretum“ je inšpirovaný kreatívnym spojením súčasných trendov v záhradnej architektúre, ktoré sú implantované do mestských prostredí (prevažne v zahraničí) – napr. zriaďovaním tzv. „mestských lúk“ a aktuálneho zeleného aktivizmu, s ktorým pracujú rôzne umelecké komunity i skupiny odborníkov (napr. „guerilla gardening“ a pod.). Pôdorys Ar(t)boreta na jednej strane kopíruje už existujúce zelené plochy areálu, zároveň však koncepcne a funkčne zasahuje aj do jeho nevyužívaných betónových a asfaltových plôch. Obsahom Ar(t)boreta, ako naznačuje samotný názov, je v prvom rade dizajn a výsadba nových botanických druhov – nízkych porastov stromov a kríkov, ktoré sú doplnené o vhodné formy lúčnych a lesných

bylín. Charakter zelených plôch ponúka aj priestor na aktivity vedeckovo-skumného charakteru. Ďalšou organickou súčasťou projektu je vytvorenie vodného cirkulačného systému v areáli akadémie, ktorý pozostáva z architektonicky riešených kaskád a ktorého prínos spočíva najmä vo vytvorení vhodnej mikroklímy prostredia. Nie menej dôležitým prvkom je vytvorenie tzv. „hmyzích hotelov“, ktoré sú dnes už bežnou súčasťou zahraničných miest a ktorých najčastejšími rezidentmi sú včely (vyše 600 druhov) a ďalší, najmä z pohľadu kvality ekosystému, užitočný hmyz (napr. rôzne druhy opelovačov a motýľov). Projekt bude realizovaný z prihliadnutím na použitie eko-materiálov; súčasťou oddychovej zóny bude aj vytvorenie ekodizajn mobiliáru.

Príklady použitia „mestského arboréta“: <https://www.trendhunter.com/slideshow/garden-concepts>

→ Mgr. art. Ing. Richard Kitta, ArtD.
→ Prof. MgA. Ing. Michal Murin, ArtD.

KlimaX

„Často až vrchol donúti človeka hľadať hĺbku.“

Druhé pokračovanie z trilógie projektu AniMak (divadelná inscenácia)

Zuna, inšpirovaná postavou zo Švantnerovej Nevesty hól, bojuje so stereotypmi vzťahu človeka 21. storočia k prírode. Ako sa zmenil vzťah človeka a prírody a ako ovplyvnila globalizácia naše (nielen) environmentálne prostredie? Ukáže mu cestu von zo zrýchľujúceho sa a neudržateľného kolobehu? Tváre nám osvetľuje modré svetlo obrazovky a príroda nám mizne pred očami. Zabúdame na to, že práve ona je našou súčasťou. Je konzum naozaj tá správna cesta? Je zisk podstatnejší ako ochrana našej prírody? Života? Máme vôbec čas... žiť tu?

Autorskú inscenáciu KlimaX uviedlo Divadlo Alexandra Duchnoviča (DAD) v Prešove dňa 4. júna o 19:00 hodine vo veľkej sále. V predstavení účinkujú Jozef Pantlikáš, Zdenka Kvasková, Iveta Fejková, Michal Kucer, Ladislav Ladomirjak a Vladimír Roháč. Réžia: Petra Kovalčíková. Dramaturgia: Terézia Mindošová, Katarína Vozárová. Scénografia: Michal Bugáň. Hudba: This

is Kevin a Kvaskova. Kostýmy: Alžbeta Vakulová. Inscenácia je pokračovaním pilotného projektu AniMak, ktorý vznikol v roku 2018 na pôde Akadémie umení.

K vzniku autorského predstavenia KlimaX

Ešte počas štúdia doktorandského stupňa na Fakulte dramatických umení sme spoločne s inscenačným tímom pripravili scénický projekt AniMak. Ten vznikol prioritne ako súčasť výskumu v rámci dizertačnej práce, na základe ktorého bola z perspektívy režiséra skúmaná metóda devising tvorby a spôsob, akým sa mýty a rituály transformujú v scénickom umení. Okrem réžie som sa ďalej podieľala aj na vzniku konceptu, textovej zložky a celkovej kompozície diela, ktorého prirodzenou súčasťou sa stala spolupráca všetkých divadelných zložiek – od hereckej až po výtvarnú. Napriek tomu, že začiatky boli náročné a prvé pokusy o kolektívnu tvorbu upadli do zabudnutia, práca

na scénickom diele s odstupom času nadobudla ucelený tvar – tvar inscenácie a našla si aj svojho diváka. Najskôr to boli reprízy diela doma a neskôr pribudli aj recenzie a reflexie zo zahraničných festivalov. Týmto spôsobom sa začala cesta projektu AniMak, ktorú sme vnímali nielen ako definitívnu podobu jednej inscenácie, ale ako projekt, ktorý za istých okolností môže mať aj ďalšie pokračovania. Uvedomovali sme si, že potenciál devising tvorby, koncept a forma, ktorú sme pri inscenovaní AniMaka vytvorili, by mohla byť aplikovateľná aj na ďalšie veľké témy.

Realizácia v Prešove

O dva roky neskôr nás oslovila dramaturgia Divadla Alexandra Duchnoviča v Prešove s naštudovaním inscenácie AniMak v rusínskom jazyku. Keďže išlo o autorskú inscenáciu, do tvorby ktorej sa zapájali všetci účastníci vrátane hercov, nevedeli sme si veľmi predstaviť prenos diela do iného kolektívu. AniMak totiž zachytával z perspektívy

mladých umelcov pred 30-tkou a čerstvých absolventov herectva vedomie o tom, kto sme, v akom stave je naša osobná a národná identita, ako vnímate Slovensko, Slovákov, naše tradície, rituály a ako reagujeme na spoločenské a politické udalosti, ktoré sa v poslednej dobe u nás diali. Kľúčovým dielom, z ktorého sme čerpali inšpiráciu a o ktoré sme devising tvorbu opierali sa stal Hronského Jozef Mak. Aj z tohto dôvodu sme navrhli prešovskej DAD-ke pokračovanie projektu a realizáciu druhej časti, ktorá by bola „šitá na mieru“ ich vlastnému hereckému kolektívu. Týmto spôsobom sa začala spolupráca s DAD na novej inscenácii KlimaX.

Kým v AniMaku sme riešili predovšetkým otázku identity, v KlimaXe sme si predsavzali zaoberať sa ďalšou súčasnou témou – environmentálnou problematikou. Už dlhší čas sme totiž uvažovali o ekológii, o vzťahu človeka 21. storočia a prírody, konkrétne o vzťahu človeka – Slováka k vlastnému životnému prostrediu. Za zaujímavé

sme považovali riešiť túto tému práve na východnom Slovensku, kde podľa niektorých vyjadrení vraj „nič nie je“. Podľa našich úvah, na rozdiel od iných častí Slovenska, je tam práve ono, bohatstvo takmer nedotknutej prírody.

A tak Jozefa Maku vystriedali inšpirácie a myšlienky z diela Františka Švantnera *Nevesta hôľ*. Tie sme čiastočne doplnili o informácie z rôznych výskumných článkov o tom, akým ekologickým problémom čelíme na Slovensku, aké perspektívne osobnosti v riešení tejto témy na Slovensku máme, ale zamerali sme sa aj na dokumentárne filmy, ktoré by nám v študovaní enviro-problematiky rozšírili obzory. Nasledovala aj kolektívna tvorba s hercami z divadla, ktorá bola kvôli pandemickým opatreniam značne oklieštená, ale napriek tomu produktívna. Do inscenácie prispela Zdenka Kvasková svojou autorskou piesňou *Pripovídka* a spolu s Vladimírom Roháčom pod režijným vedením vznikla v rámci spolupráce aj pohybovo-taneč-

ná choreografia vyjadrujúca vzťah Zuny a prírody reprezentovanej postavou Vlka. Výsledkom intenzívneho takmer päť-týždňového inscenačného procesu sa stalo druhé pokračovanie projektu AniMak s názvom KlimaX. Inscenácia je vyjadrením vyvrcholenia vzťahu moderného civilizovaného človeka a environmentálneho prostredia, ktoré ho determinuje.

Aké zmeny v procese globalizácie vo vzťahu človeka a prírody nastali a do akého hraničného štádia sa rozvoj civilizácie a prírodné podmienky na našej planéte vystupňovali? KlimaX je o našich predstavách o lepšom, komfortnejšom, ideálnom živote „človeka nového milénia“ a skutočnom dopade sebauspokojujúceho správania sa k vlastnému okoliu. O túžbe po niečom „viac“, o hľadaní niečoho hlbšieho, o prežívaní väčšieho a hlbokého tu a teraz.

→ Petra Kovalčíková

EKO – BIO – GEO – ENVIRO

Exkurz do prác študentov Ateliéru Digitálne médiá, FVU

Príroda, ekológia, ochrana prírody, globálne otepľovanie, klimatické zmeny, znečisťovanie krajiny, likvidácia, hromadenie a recyklácia odpadu sú častými témami výtvarných realizácií. Participatívne, komunitné projekty a individuálne intervencie majú rôzne polohy, ale v kontexte umenia fungujú aj umelecké projekty ako akési eko_aktivistické diverzné akty (pozri na inom mieste ART3).

Občianske a autorské umelecké postoje k znovuvyužitiu potenciálneho odpadu, prinášanie druhotnej funkcie nejakým predmetom sa deje hlavne v dizajne a tzv. hipsterskom prístupe k dizajnerským doplnkom v architektúre. V oblasti digitálneho umenia je obdobne riešené nostalgické retro, avšak upgrade-nuté digitálnymi technológiami. Pre predstavu uvediem napr. vizuálne retro rádio s prebudovaným preladovaním staníc pomocou senzoru pohybu alebo hluku. Takto potenciálny odpad nepotrebného rádia sa opäť dostane cez retrodizajn do kultúrneho prostredia prostredníctvom recyklácie a druhotného využitia.

Téma „zelenej“ je všeobecne atraktívna pre mladých a študentom sa priam ponúka nielen „zelený“ trend, ale aj množiace sa medializované lokálne a globálne problémy. Viditeľné sú potom ich autorské postoje, variantné prístupy a hlavne realitu meniace umelecké gestá. Spomeniem niekoľko vyzretých prác študentov Ateliéru Digitálne médiá (Fakulta výtvarných umení AU).

Ružena Zajacová (3. ročník) pre obyvateľov jednej obce na Kysuciach pripravila dielo ako samostatné číslo časopisu Dzedzinské noviny, osci-

lujúceho medzi reálnym časopisom a fiktívnym samosprávnym občasníkom. Okrem textov vysokoškolských študentov environmentalistiky a manuálu na separovanie domového odpadu v ňom autorka prezentovala niekoľko svojich umeleckých akcií, ktorými adresne upozorňovala jednotlivé skupiny dedinskej mládeže na ich vlastný odpad po víkendovej párty v okolí obce. Výroba, koncipovanie jediného čísla „novín“ a ich následná distribúcia v obci bola sociologickým komunikačným aktom, ktorý očakáva reálnu zmenu správania.

Martin Bízik (5. ročník) sa venuje zbieraniu digitálnych dát v prírode prostredníctvom vlastného prístroja (estetika DIY, Urob si sám). Prístroj na sonoristický (zvukový) výskum na základe geologického podložja vybranej lokality sa javí ako zaujímavý segment umeleckého skúmania oscilujúceho medzi vedeckými faktami a umeleckým uchopením reality. Bízik tak prírodu nevidí len optikou – vizuálne, ale cez zbierané elektrické signály a dátové matice má k dispozícii dáta, ktoré sa následne menia na zvuk a pretavia sa do reálneho audio – akustického environmentu v krajine. Tento projekt má veľmi významný potenciál s možnosťou realizovania výskumov počas letných workshopových podujatí na celom Slovensku. Obdobne zbierajú dáta o horninách a pôde (vlhkosť, Ph) aj geológovia z vedeckých inštitúcií, rozdiel je však v tom, že Bízik ozvučuje krajinu práve tečúcimi dátami zo senzorov a mapuje pôdu cez iné kritériá ako výlučne geologické. Tento rozmer interdisciplinárneho umeleckého výskumu na báze projektov ART and SCIENCE je svojím spôsobom výzvou na medziinštitucionálnu spoluprácu aj medzi inými univerzitami.

Tematika ekologicky neudržateľného odpadu vo svetových oceánoch, neschopnosť jedinca tomuto problému čeliť a neochota korporácií sa tomu venovať viedli **Maroša Štulera** (4. ročník) k vytvoreniu počítačovej hry Pervazívny svet. Hra sa odohráva vo virtuálnom prostredí a hráč sa vo virtuálnej realite pohybuje presúvaním na stoličke s kolieskami. Logika hry je postavená na scenári, že nech človek robí čokoľvek, odpad pribúda. Hráč vie privodiť dážď odpadu aj súhlasom s čímkoľvek vo forme potlesku. Ostrov z odpadu sa prostredníctvom morských živočíchov zospodu a vtákov zvrchu biologicky mení, ale to neznamená, že sa odpad likviduje. Hra je bez východiska a dáva možnosť hrať ako formu neustáleho vykonávania nekonečnej práce. Týmto dielom autor indikuje problém, ktorého riešenie je mimo existencie jedinca (viac, pozri na inom mieste ART3).

Uvedené tri práce sú len malou ukážkou umeleckého premýšľania v kontexte témy ekológie a životného prostredia. Uvádžam ich preto, aby sme vykreslili variantnosť umeleckého uvažovania v kontexte administratívnych aktivít inštitúcií. „Zelená“ téma nie je vlastná len životnému konzumu, dizajnu životného priestoru v urbánnom prostredí, ale je prítomná aj v umeleckých dielach, ktoré veci detekujú, pomenúvajú, artikulujú, aktivizujú, komunikujú, medializujú a iniciujú zaostrovanie médií na naliehavé pribúdajúce problémy ako dôsledky ľudskej činnosti.

V slovenskom výtvarnom umení tieto tendencie môžeme sledovať už od začiatku 70. rokov v dielach konceptuálnych umelcov Rudolfa Sikoru (apelatívny ekoaktivizmus), Petra Bartoša (ekológia) alebo Michala Kerna

Príručka pre správne triedenie od ENVI-PAK

8

Vydanie č. 5

www.dzedzinskenoviny.sk

DZEDZINSKÉ NOVINY

:VYSOKÁ NAD KYSUCOU

V aktuálnom vydaní týždenníka **Dzedzinské noviny**, by sme vás radioznámili a priblížili vám ekologické a anti-ekologické dianie v jednej malebnej dedinke na konci sveta - vo **Vysokej nad Kysucou**. Nachádza sa v mikroregióne Horné Kysuce, v okrese Čadca. Leží na pomedzí pohorí Turzovská vrchovina a Javorníky. Ako jedna z mála obcí ukrýva vo svojom názve aj pomenovanie rieky, ktorá cez ňu preteká. Zaujímavosťou je, že hraničí s Českou republikou, konkrétne s Moravskosliezskym krajom, preto v pôvodnom nárečí nájdeme veľa čechizmov.

DZEDZINSKÉ NOVINY

1

Ružena Zajacová: titulná strana fiktívneho časopisu Dzedzinské noviny, téma čísla – ekológia, 2020

(kontemplatívne splynutie človeka s prírodou). Alex Mlynárčik v spolupráci s Milanom Adamčiakom (hudba) realizovali veľký happening začiatkom 90. rokov, pri ktorom v uliciach Žiliny demonštratívne vyklopili obsah niekoľkých smetiarskych áut, vytvorili simuláciu environmentálnej katastrofy umocnenej sirénami sanitiek a permanentne jazdiacimi technickými autami, pričom akustická dezilúzia situácie znela z ampliónov mestského rozhlasu. Občianske aktivistické hnutie v posledných desiatich rokoch silnie a prostredníctvom sociálnych sietí a podpory médií narastá aj informovanosť. Každá doba potrebuje svoje nastavenie zrkadla voči problematike, ktorá je na stole už celé desaťročia; študentov výtvarného umenia nevynímajúc, aj keď to robia jazykom sebe vlastným.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.
vedúci Ateliéru Digitálne médiá, FVU

Martin Bízik: GeoAkustika, DIY, akustické prostredie pre zvukovo kinetické objekty v krajine, 2021 (foto: autor)

GAME (EKO) ART

Ekológia a počítačové hry vo výtvarnom umení

Digitálne (počítačové) hry sú do značnej miery „zaťažené“ historickými a spoločenskými predsudkami, neraz sú pokladané iba za formu zábavy či voľnočasovú aktivitu, ktorá nemá utilitárny charakter a nemá s umením veľa spoločného. Ako uvádza Lev Manovich, hlavnou stratégiou súčasného umenia je neustále rozširovanie toho, čo je možné pokladať za umenie. V tomto význame sa aj počítačové hry (najmä v tomto miléniu) stávajú súčasťou sveta umenia a objavujú sa v umeleckej praxi čoraz častejšie.

Aj keď ojedinelé experimenty a diela s počítačovými hrami sa na pôde Akadémie umení v Banskej Bystrici objavujú už viac ako desaťročie, intenzívnejšie experimenty sa datujú od roku 2017, kedy boli realizované najmä v rámci platformy Game Art Club, ktorú viedol Peter Vítko. V súčasnosti sa výskum počítačových hier na pôde AU BB realizuje najmä vo vypísanej doktorandskej téme Game Art prof. MgA. Ing. Michalom Murinom, ArtD., v magisterských a bakalárskych prácach a umeleckom výskume v rámci Ateliéru Digitálne médiá, ktorý Michal Murin vedie. Ostatnou obhájenu prácou v roku 2021 v oblasti digitálnych hier, ktorá reagovala na spoločensky podstatnú tému ekológie a ľudského správania, je bakalárska práca Maroša Štulera PERVASÍVNY SVET (prácu odborne viedol Michal Murin).

PERVASÍVNY SVET je počítačová hra realizovaná v hernom engine Unreal engine 4 doplnená o autorský interfejs. Štuler v rámci svojho diela rieši tému antropocénu, konzumu a ľudskej povahy. Počítačová hra, ktorú vytvoril, zachytáva dva svety. Prvý – vonkajší, okamžite viditeľný reprezentuje mediálnu hyper-reality. V tomto svete sa donekonečna generujú mediálne správy a v ich dôsledku sa tvoria kopy odpadu. Autor veľmi zaujímavovo zvolil výtvarné metafory obchodných obalov, ktoré sa s plynúcim časom hromadia v priestore. Zdá sa však, že škatúľ je oveľa viac ako priestoru, ktorý vyplňajú. Štuler vytvára pre diváka príležitosť na hlbšie zamyslenie sa nad tým, čo je skutočné a čo je produktom mediálneho programovania konzumných návykov ľudí. Ponúka možnosť zamyslieť sa nad tým, kam ve-

Maroš Štuler: Pervazivny svet, Game Art Project, interaktívna počítačová hra nielen pre ekoaktivistov, 2021

die neustála produkcia a aké sú dopady ľudskej činnosti na životné prostredie.

Ak sa divák rozhodne zmeniť svoju rolu pozorovateľa a stane sa hráčom, otvorí sa mu druhý svet, v ktorom môže do problému vstúpiť a pochopiť kam mizne väčšina odpadu a ako s odpadom ako jednotlivci často zaobchádzame. V tomto sebareflexívnom svete Štuler používa reálne textúry a odkazuje na ľudským egoizmom vytvorený tzv. siedmy kontinent 32-krát väčší ako Slovensko (ostrov z plastov v Tichom oceáne). Štuler subverzívne narúša našu predstavu, že naše vlastné správanie k životnému prostrediu je dostatočne aktívne, zodpovedné a iných nepoškodzuje. Hráčovi neponúka uspokojivé, optimistické, konečné riešenie a víťazstvo. Necháva ho vo frustrácii vykonávať

sizyfovskú prácu a upratovať vlastný ostrov. Poskytuje mu len identitu egoistického stroja – malého zhŕňača, ktorý presúva škatule z vlastného dvora na dvory iných. Štuler poukazuje na ľudský egoizmus, lenivosť, pohodlnosť a nemožnosť individuálne riešiť problémy, pokiaľ presiahnu únosné hranice. Nenásilne nás núti zamyslieť sa nad kolobehom odpadu, presúvaním problémov na plecá iných a na našu vzájomnú sociálnu prepojenosť a závislosť na prostredí, kde žijeme a kde budú žiť naše deti.

Dielo Maroša Štulera, iných študentov, ako aj diela významných slovenských a zahraničných umelcov dokazujú, že počítačové hry môžu byť významným prínosom v umeleckej praxi a priestorom, v ktorom môžu

synergicky pôsobiť všetky tri fakulty Akadémie umení v Banskej Bystrici. Niektoré príklady možnej spolupráce a konkrétne aktivity uvádzam v článku Photogrammetria – Game Art; Špecializované odborné workshopy ako priestor na vzájomnú spoluprácu tohto čísla Art3.

Tvorba originálnych počítačových hier môže byť spoločensky prínosná, pretože počítačové hry prirodzene vyzývajú ľudí k aktivite a dokážu atraktívnym a zaujímavým spôsobom riešiť spoločensky významné problémy, alebo na ne poukazovať. Počítačové hry patria na akademickú pôdu a zaslúžia si bližšie skúmanie a podporu.

→ PaedDr. Peter Vítko

EKO_aktivistické umelecké projekty No. 1

Guerrilla gardenning – partizánske záhradkárstvo

Už po pätnásty raz sa 1. mája uskutočnil Medzinárodný slnečnicový deň partizánskeho záhradkárstva. O čo ide? Účastníci si mohli vyžiadať od organizátora a autora projektu „Guerrilla Gardenning“ Richarda Reynoldsa (www.guerrillagardening.org/) semená slnečnice a na vopred ohlásenom mieste a čase realizovať ilegálne sadenie slnečnice. Vždy je to na neočakávaných a neobvyklých miestach. Výsadbu aj samotný rast slnečnice účastníci dokumentujú a zvereňujú na Facebooku. Tento „slávnostný deň“ je dňom, kedy sa sústreďuje pozornosť na veľký projekt partizánskeho záhradkárstva, ktorého reprezentantom je Richard Reynolds a ktorý podnecuje k participatívnejmu záhradníčeniu / záhradkárstvu bez hraníc, teda záhradkárstvu na voľne prístupných pozemkoch. Typický partizánsky záhradník zaútočí na zanedbanú verejnú pôdu, nasadí na nej niečo a ďalej motivuje ľudí k tejto zelenej diverznej stratégii. Niekedy je to výsadba lúčnych kvetov na zanedbaných plochách vedľa križovatiek, okolo železničnej trate, na udupaných chodníkoch a podobne. Často mesto upravuje v noci, aj keď málokto by považoval človeka sadiaceho tulipány za porušovateľa zákona a volal mestskú políciu. Niekedy je toto záhradníčenie spojené s pestovaním kvetov či kríkov, kedy ide zasadenie kvetov na netradičnom a vizuálne atraktívnom mieste, kedy dokumentácia vytvára neobvyklý scenériu. Inokedy však ide aj o pestovanie plodín na mestských burinovitých, za plotmi, na záhradách bez starostlivosti, kde ilegálne vstupujú samozvaní záhradkári, nasadia plodiny a potom na jeseň zbierajú úrodu. Takto pokryjú niekedy aj jednu tretinu svojej spotreby zeleniny. Niekedy sa k tomu pridá ešte aj komunitný charakter akcie

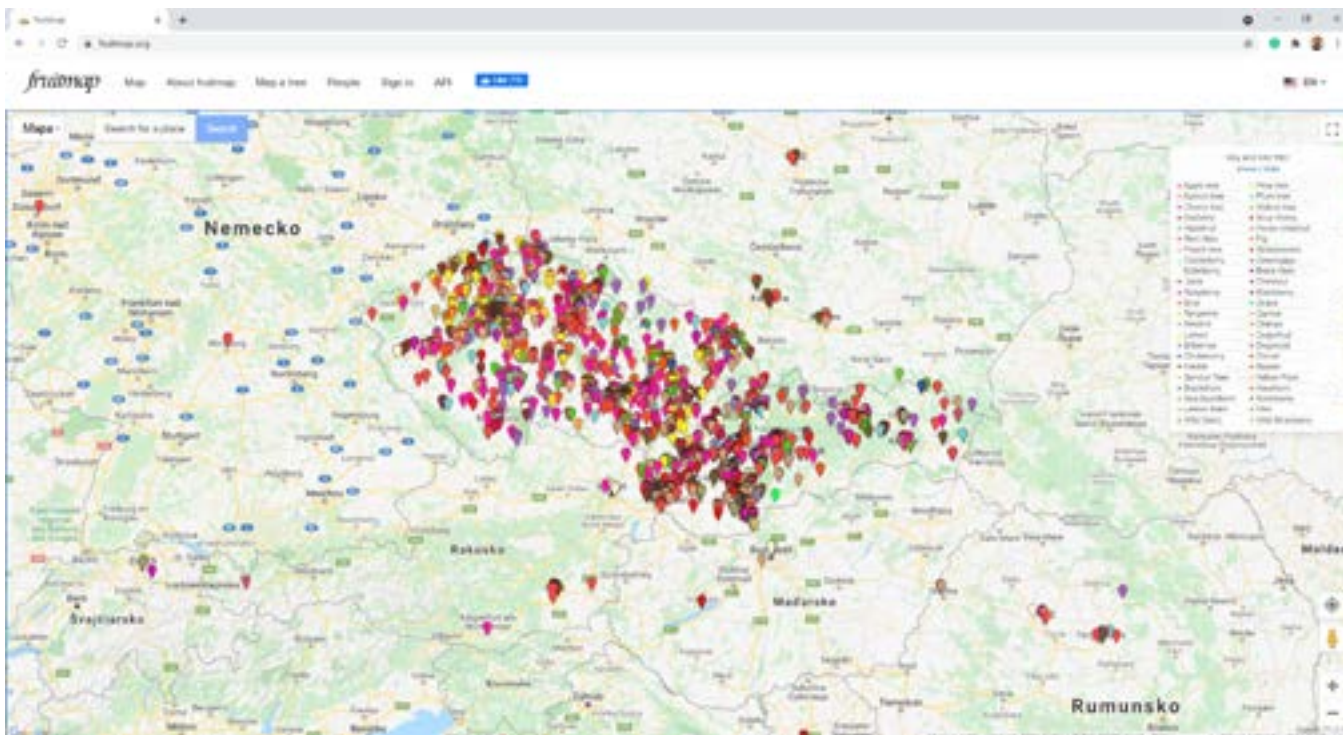
a zapojí sa do nej aj celá ulica, ako to urobil umelec Ron Finlay v Los Angeles. Ako hovorí, „nechal rásť svoje umenie, svoje rastliny a stromy“. Jeho záhrada sa stala nástrojom vzdelávania susedov v obytnej zóne. Sadil zeleninu pozdĺž domov, chodníkov a ciest a v parkoch a keď ho videli bezdomovci, pýtali sa ho, či si to môžu aj vziať. Odpovedal: „Veď preto je to na ulici, aby si si to mohol vziať.“ To však ľudí motivovalo, aby sa k nemu pridávali a postupne vznikali prebytky, ktoré boli k dispozícii. Áno, znížil sa predaj zeleniny v supermarketoch v blízkom okolí, ale sa aj skvalitnil život v jeho štvrti a rýľ sa stal nástrojom prevýchovy jeho sociálne slabších spoluobčanov.

Zabudnutá zem, kúty zeme v obývaných častiach sú podobne vhodné pre záhradkárstvo, pre pestovanie čohokoľvek vrátane kvetov, ako akékoľvek vyčlenené záhradkárské osady. Motivácia zelených partizánov je tak rozmanitá ako samotní aktéri. Môže ísť o aktivistov, umelcov, ekológov, záhradkárov snažiacich sa skrásliť prostredie, vtipkárov, pre ktorých je zasadenie niečoho rastúceho dobrou „haluzou“ a zážitkom. Takto aktivisti môžu upozorňovať na existujúcu problematiku, pri ktorej majú zbystriť pozornosť lokálne authority.

V odlišnom kontexte spomenieme prácu „the Fruits map“ absolventa Akadémie umení Michala Šimonfyho, ktorý vytvoril internetový projekt (<http://www.fruitmap.sk/>). Ktokoľvek, aj dnes po 12. rokoch od vzniku projektu, môže do mapy zadať presnú lokalizáciu voľne prístupného ovocného stromu. Okrem slovenských prícestných jabloní a orechov tam nájdeme zaujímavé voľne prístupné stromy ako jedlé gaštany,

pomarančovníky a figovníky v južnej Európe a podobne. Tento dodnes aktívny net.artový projekt sa stal populárnym aj vďaka sociálnym médiám, ktoré ho spropagovali.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.

EKO_aktivistické umelecké projekty No. 2

Záhrada biologickej neposlušnosti

Umelecký výskum Američanky Katherine Ball je založený na osobnom prístupe k environmentálnemu aktivizmu v kontexte autorskej umeleckej výpovede. Autorka nastoľuje etický rozmer premýšľania o vzťahu človeka k prírode a poukazuje na to, že príroda, ak by premýšľala rovnako agresívne a dešpektne voči konaniu človeka, tak má nástroje na to, aby sa nám vyrovnala svojimi formami obrannej reakcie. Vo svojom diele Záhrada biologickej neposlušnosti Ballová vytvorila provizórne vzniknuté botanické laboratórium, kde pestovala rastliny, ktorých prejavy života môžeme chápať ako anarchické voči ľudskej činnosti. Proste sú to len prejavy divokej prírody. Umelec môže svoje aktivistické gesto kritizujúce zlé

zaobchádzanie s prírodou vyjadriť aj prostredníctvom rastlín, húb a hmyzu. Autorka demonštrovala, že ak umožníme rast húb typu hnojníka obyčajného (lat. *Coprinus comatus*), ktoré prerážajú cez dlažbu či asfaltový povrch, môžeme vytvoriť nepriaznivé situácie v miestach, kde sa neoprávnené zaberá pôda za účelom výstavby a budovania výrobných objektov devastujúcich životné prostredie. Inštalovanie mykologického materiálu, primiešavanie hubového substrátu do hliny pod chodníky a cesty ukazuje, že voči neekologickým a „čiernym“ stavbám sa môže príroda brániť sama.

Druhý prípad, na ktorý upriamila pozornosť Katherine Ball boli Rasberryho mravce (druh *Paratrechina* blízky

pubens), ktoré napádajú elektronické zariadenia. Ako uvádza odborná literatúra, nie je jasné, prečo je tento druh, podobne ako mnoho iných druhov mravcov, priťahovaný k elektrickému vedeniu a rozvodniam. Je možné, že mravce cítia magnetické pole okolo vodiča, cez ktorý preteká elektrický prúd. Tiež môžu byť priťahované zvýšeným teplom vodiča, keďže teplo je sprievodným javom odporu elektrického vodiča. Alebo len hľadajú nerušené miesto pre svoje hniezdo. Mnohí si spomenú na prerušenie dodávky elektrickej energie pre dva milióny obyvateľov v Indii pred desiatimi rokmi. Boli to práve tieto mravce, ktoré sa usadili v trafostanici. Vyskytoval sa tam enormný počet mŕtvych mravcov, ktoré boli priťahova-

né teplom, prežuli izoláciu a následne hynuli. Avšak je dokázané, že pri zabííí mravca prúdom mravec uvoľňuje chemické látky, ktoré spôsobujú, že ďalšie mravce začínajú hľadať útočníka. A tak dostatočne veľká masa mravcov dokáže skratovať elektrické systémy. Mravce sa tak môžu ohradiť voči elektro sústave developerov a stať sa autonómnymi eko_aktivistami s reálnym dopadom na realitu.

Umelkyňa Katherine Ball sa zameriava na životné prostredia pre huby, plesne a baktérie. S profesionálnym zánietením skúma možnosti a konfrontuje ich s našou realitou, používa huby pre čistenie vody v znečistených jazeroch, buduje plávajúce ostrovy, ktoré sa stávajú filtrami a ich vegetačné rozrastenie je potom vhodným domovom pre vtáky a vodné živočíchy. Autorka vytvára drobné a lokálne riešenia ku globálnym otázkam klimatických zmien.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.

Foto: Coprinus Comeatus Mushrooms,

foto: Bo Brannhage Zefá

EKO_aktivistické umelecké projekty No. 3

Sirôtky Paula Harfleeta

V záplave kreatívnych projektov určených pre urbánne prostredie, parti-zánskeho a komunitného záhradkárstva a ekologického dopestúvania úžitkových plodín, vyniká projekt Sirôtky Paula Harfleeta. Akosi sa vymyká „tradícií“ spomínaného kontextu. Sirôtky sú u neho politickým aktom. Každá sirôtkka sa stáva drobným živým „pomníkom“. Harfleet vyhľadáva miesta, kde došlo k agresívnym aktom pri obhajobe ľudských práv. Navštevuje mestá, získava informácie o stretoch homofóbných extrémistov s ľuďmi, ktorí demonštrujú pod dúhovými zástavami. V desiatkach miest, s odstupom času, takto sprí-tomňuje pamäť konkrétneho miesta a kvetmi stavia „pomníky“ homofób-

nym nenávisným trestným činom. Niekedy je to jediný osamotený kvet – sirôtkka, inokedy inštaluje tisícky kvetov v záhonoch. Tak ako si násilník nevyžiadal povolenie na útok na konkrétnom mieste, podobne ani Harfleet nežiada povolenie na výsadbu svojich záhonov a solitérnych kvietkov. Vzniká tak kvetinový zásah do mestských záhrad. Jeho záujem sa tak sústreďuje na otázku identity a občianskej angažovanosti a generuje nezabúdanie, resp. spomienku na násilné akty v mestskom prostredí. Následne kvety fotografuje a v rámci propagácie svojho aktivizmu realizuje výstavy týchto konceptov. Dnes je už osemročný projekt Sirôtky aj autorovou sebareflexiou. Pohybuje sa po miestach

homofóbných útokov, zhovára sa s pamätníkmi udalostí, reaguje na texty uverejnené o udalostiach a konfrontuje svoj vlastný pocit s nimi. Akt zasadenia sirôtky či ich záhonov a následná fotodokumentácia ako mikro-okamih je preňho istým opätovným prežívaním minulosti. Svoje sirôtky a záhony Harfleet konfrontuje s okoloidúcimi, ktorí sa pozastavujú, keď ich vysádza. Aj spôsob, aj miesto výsadby je pre autora rovnako dôležité. Podstatná je väzba na priamu historickú udalosť, aj preto je akt sadenia svojím spôsobom rituál.

Paul Harfleet si vybral sirôtkku aj preto, že jej anglický názov pansy je odvodený od francúzskeho slova penser (myslieť), a kvet pripomína „osobu v hl-

bokom zamyslení“. Sadenie si zvolil ako rituál, pri ktorom sa kľáči a pripomína sústredený a smútočný akt. Pôvodne takto označoval len miesta, kde nastal slovný útok voči gayom, až neskôr pribudla aj historizácia miesta. Konfrontáciu smrteľnej nehody alebo verbálnej homofóbnej násilnej agresie so živou rastlinou chápe autor ako pozitívnu akciu, ako svoj komentár k zneužitiu situácie, ako potenciálny liek.

Sadenie sa neskôr stalo verejným a ohláseným a participovalo na ňom stále viac účastníkov. Ľudia začali vnímať dané miesto ako to, kde boli vysadené sirôtky, a nie kde sa predtým odohral homofóbny útok. Paul Harfleet verí, že projekt Sirôtky definitívne mení charakter mestského prostredia, pretože medializáciou jeho aktu sa verejnosť dozvie o danej udalosti, ale aj o príjemnom, krehkom a nenásilnom geste, ktoré je v kontraste s pôvodnou otvorenou agresiou.

Počas sympózia Truth is concrete v Grazi v roku 2012 realizoval autor výsadbu sirôtok na niekoľkých „miestach činu“. Výsadby sirôtok realizuje od roku 2005. V roku 2007 bol Harfleet vyzvaný,

aby vytvoril toto dielo na moste Hungerford v Londýne – na mieste smrti Davida Morleyho. V roku 2008 bol Harfleet pozvaný na Reykjavik Arts Festival, kde sa vyjadril k verejnej poprave Mahmúda Asgariho a Ayaza Marhoniho, ku ktorej došlo v Iráne v roku 2005. V roku 2010 vytvoril Paul Harfleet so svojím bratom Tomom sochársko-záhradnícku inštaláciu na podporu boja proti homofóbii v rámci RHS Hampton Court Palace Flower Show, kde získali ocenenie za najlepší koncept záhrady.

Text bol spracovaný podľa prezentácie autora na konferencii Truth is concrete v Grazi (2012) a stránky www.thepansyproject.com.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.
Pozn.: Texty boli pôvodne publikované v časopise ENTER 2012.

Projekt EMA 2020

10TH SEPT / 30TH OCT
2020
DIG GALLERY (SK)
ART COLONY / CERED (HU)

ECO MEDIA ART 2020

AUTHORS / SK: PAVOL ČERVENIAK, VERONIKA ŠMÍROVÁ, BORIS VAITOVIČ, PAVEL BAKAJSA, MARTINA HONČÁROVÁ, SAMUEL VELEBNÝ
AUTHORS / HU: EVA FREUND, CSABA FURJESI, ÁGOTA KRNÁCS, ESZTER PÁLIK, SZABINA PÉTER, JOZEF SUCHOŽA
GUEST AUTHORS: JÁN PEČÁRKA, ZUZANA KRÍŽALKOVIČOVÁ, MARTIN KUDLA, RICHARD KITTA

CURATOR: MICHAL MURIN (SK)
PROJECT AUTHORS: RICHARD KITTA & MARTIN KUDLA (DIG)

European Regional Development Fund

Konektivita umenia a vedy (art-sci) ponúka podnetný a inšpiratívny pohľad na rôznorodé témy a upozorňuje na výhody dnešnej globálnej komunikácie. V určitej konštelácii smerujú vízie umelca a vedca k originálnym riešeniam, konceptom či prototypom. V spojení s lokálnou jedinečnosťou, ale najmä kreativitou zúčastnených odborníkov je možné odkrývať netradičné možnosti, a to nielen pre oblasť súčasného umenia.

Formát EMA (akronym pre Eco Media Art) je predovšetkým o kreatívnom spojení ekológie, vedy a umenia. Vznikol v spolupráci umeleckej skupiny DIG, maďarského združenia umelcov Art Colony Cered a Fakulty umení TU v Košiciach s podporou grantovej schémy Interreg / SK-HU. V roku 2020 ponúkla táto platforma viacero aktivít a sprievodných podujatí, na ktorých participovali aj umelci a pedagógovia z Akadémie umení v Banskej Bystrici. Hlavným cieľom projektu bolo podporiť

vznik autorských diel s ekologickou problematikou. Projekt bol akýmsi impulzom pre autentické umelecké sondy užšieho autorského tímu resp. tandemu. Umelecké diela vznikli na báze otvorenej výzvy v spolupráci 12 umelcov a 12 vedcov, ale aj expertov z iných, neumeleckých oblastí. Výsledkom boli značne otvorené umelecké koncepty, ktoré vznikali vo vzájomnom dialógu.

Výstavný projekt bol realizovaný v auguste 2020 v Art Colony Cered (HU) a v septembri 2020 DIG gallery v Košiciach. Fokuse projektu na mediálne a intermediálne umelecké formy predurčili aj jeho celkový charakter. Finálna výstava v DIG gallery predstavila 12 umelcov zo Slovenska a Maďarska, výber zúčastnených bol doplnený aj ďalších guest-autorov z New Yorku a Viedne. Banskobystrickú Akadémiu umení reprezentovali svojimi dielami umelci Jozef Suchoža a Veronika Šmírová, ktorí pôsobia na FVU AU BB. Kurátorom výstavy (tiež ako podpornej aktivity pre projekt Košice / UNESCO –

Creative City of Media Arts) bol Michal Murin. Spolu s autorom projektu EMA, Richardom Kittom, sa dlhodobo venujú umeleckým stratégiám v rámci mediálneho umenia na Slovensku.

Projekt EMA 2020 je správne načasovaný, vychádza totiž z aktuálnych poznatkov a interdisciplinárneho myslenia v ekológii a súčasnom umení. Táto idea vznikla ešte v roku 2017 počas realizácie významného medzinárodného projektu EDASN (European Digital Art and Science Network) pod vedením Ars Electronica, Linz (AT), na ktorom sa podieľala aj umelecká skupina DIG s platformou DIG gallery v Košiciach. Dlhodobou stratégiou projektu EMA je nielen propagácia diel nových médií a digitálneho mediálneho umenia, ale aj podpora kognitívneho a „eko“ myslenia. V neposlednom rade ide o aktívny a inšpiratívny postoj pri riešení významných ekologických tém súčasnosti.

Viac na: www.ema2020.eu

→ Mgr. art. Martin Kudla, ArtD.

Expozícia projektu EMA 2020, DIG gallery, Košice 2020

EKO/ENVIRO/FILM

Je EKOlógia v zornom uhle slovenského dokumentárneho filmu (napr. ako sa menili témy atď.)

Asi najlepší prehľad v tomto smere na Slovensku predstavuje Festival Ekotopfilm – Envirofilm, ktorý divákovi na Slovensku každoročne prináša široké spektrum dokumentárnych filmov súvisiacich s ekológiou a ochranou životného prostredia. Následne filmy z tohto festivalu putujú po regiónoch Slovenska a organizujú sa špeciálne premietania aj pre najmenších divákov. Tu sa samozrejme prezentujú hlavne profesionálni tvorcovia. Ale vďaka dostupnosti techniky aj v slovenských regiónoch vznikajú v súčasnosti viaceré projekty „nadšencov“, ktoré mapujú ekologické témy a celkom určite majú svoju dokumentárnu hodnotu a neraz rezonujú aj za hranicami Slovenska.

A potom je tu možnosť využiť niektorú streamovaciu službu so širokou škálou dokumentov, ktoré sa zaoberajú prírodným svetom, otázkami životného prostredia a nadmernej spotreby.

Aké typy a charaktery prác s témou enviromentalistiky a ekológie, nulovej uhlíkovej stopy, ochrany životného prostredia sú v zornom uhle študentov, doktorandov a pedagógov FDU AU

Tieto témy sa po prvý raz dostali aj do dlhodobého zámeru našej fakulty. Určite je dobré, že podnety k týmto témam prichádzajú aj od samotných študentov, napríklad v otázkach separovania odpadu či vytvárania zelených zón. Čo sa týka samotných prác študentov, témy ekológie sa v ich projektoch

objavujú skôr ako pridružené k iným nosným témam. Prípadne z vlastných skúseností môžeme povedať, že tieto témy skúšajú spracovať na menších plochách, napríklad vo filmových cvičeniach. Dôležité je, že študenti majú v tomto smere slobodný výber tém, a tak je len na nich, do akej miery sa budú chcieť venovať témam súvisiacim s ekológiou, ochranou životného prostredia či trvalo udržateľným rozvojom.

→ doc. Mgr. art. Ľubomír Viluda, ArtD., dekan FDU

→ Z HISTÓRIE

Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí ENVIROFILM 1995 – 2014

Festival Envirofilm vznikol v apríli 1995 rozhodnutím vtedajšieho ministra životného prostredia, vyhlasovateľom sa teda stalo MŽP SR a priamym organizátorom Slovenská agentúra životného prostredia v Banskej Bystrici, od roku 2011 aj nezisková organizácia Envirofilm, n.o. Organizátor spolupracoval pri príprave a realizácii s lokálnymi a regionálnymi samosprávami, univerzitami v usporiadateľských mestách, Akadémiou umení v Banskej Bystrici, so Zastúpením Európskej komisie na Slovensku a hlavne s odbornými organizáciami z oblasti filmovej tvorby.

Cieľom festivalu bolo predstaviť a oceniť nové filmy a televízne programy, ktoré svojím obsahom a umeleckou úrovňou pomáhajú šíriť myšlienky ochrany životného prostredia a prírody. Envirofilm bol príležitosťou k medzinárodnej spolupráci, k výmene názorov a napomáhal k hľadaniu ciest ich širšieho využívania. Bol miestom stretnutí tvorivých pracovníkov a odborníkov. Festival sa konal každoročne koncom mája najprv len v Banskej Bystrici a Zvolene a v priebehu 20-tich rokov sa postupne dostal do deviatich slovenských miest.

Program festivalu tvorila medzinárodná súťaž filmov, TV programov, nesúťažná prehliadka filmov SFÚ a RTVS, konferencie, odborné a tvorivé semináre, besedy s verejnosťou, tlačové besedy, výstavy, medzinárodné súťaže a sprievodné podujatia pre deti a mládež. Veľký záujem zo strany verejnosti bol o panelové diskusie s verejnosťou, odborníkmi z rezortu ŽP a z mimovládnych organizácií a o večerné filmové premiéry a besedy s významnými

hostami festivalu – filmovými tvorcami, členmi medzinárodnej poroty, predstavitelmi zahraničných festivalov.

Do medzinárodnej poroty postupne zasadli známe osobnosti z oblasti filmovej dokumentárnej tvorby, žurnalistiky a ekológie z Maďarska, Českej republiky, Veľkej Británie, Slovenskej republiky, Nemecka, Poľska, USA, Francúzska, Izraela, Talianska, Indie a Nového Zélandu.

Celkovo sa do dvadsiatich ročníkov festivalu prihlásilo 2 229 súťažných filmov zo 71 krajín štyroch kontinentov a počas dvadsiatich rokov festival navštívilo viac ako päť stoviek hostí z 35 krajín celého sveta. Boli to filmoví tvorcovia, producenti, novinári, odborníci z oblasti ochrany prírody a životného prostredia, klimatických zmien, enviro-kriminality, z audiovizuálnej tvorby.

Ocenenia

V roku 2000 výkonný riaditeľ Royal Award Foundation z Dánska osobne na festivale v Banskej Bystrici organizátorom festivalu udelil ocenenie za

zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom filmu a ďalších médií. V januári 2005 získal festival výročné ocenenie za rok 2004, Cenu primátora mesta Banská Bystrica, v roku 2010 nad festivalom prevzal záštitu Janez Potočnik, Európsky komisár pre životné prostredie.

Medzinárodné úspechy Envirofilmu

Festival Envirofilm si získal aj medzinárodný rešpekt a jeho filmy sa zúčastňovali prehliadok filmov v rámci sprievodných podujatí partnerských festivalov v Českej republike, Poľsku, Japonsku, Nemecku a Taliansku.

10. mája 2002 bola v rámci 8. ročníka Envirofilmu v Banskej Bystrici založená a slávnostne podpísaná zástupcami 5 európskych festivalov a jedného festivalu z Japonska medzinárodná nezisková organizácia Ecomove International podporujúca medzinárodnú spoluprácu v oblasti audiovizuálnej tvorby v záujme ochrany životného prostredia. Envirofilm sa ako člen Ecomove International prezen-

toval na environmentálnom festivale v rámci svetového summitu Zeme v Johannesburgu v Juhoafrickej republike v septembri 2002 a na festivale Sense of Wonder World Environmental Film Festival v Japonsku v rámci celosvetovej výstavy EXPO 2005. Asociácia Ecomove zorganizovala dva ročníky medzinárodného festivalu environmentálnych festivalov ECOMOVE v Berlíne, na čom sa podieľal aj Envirofilm.

Partneri Envirofilmu

Festival Envirofilm spolupracoval so Slovenským filmovým ústavom a Slovenským filmovým zväzom, ktoré organizovali každoročnú prehliadku filmov zo Zlatého fondu slovenskej kinematografie. Súčasťou festivalu boli Úniou slovenských televíznych tvorcov každoročne organizované odborné semináre pre televíznych a filmových tvorcov. ÚSTT a Literárny fond udeľovali na festivale Cenu mladému tvorovi v oblasti slovenskej audiovizuálnej tvorby s environmentálnou tematikou.

Okrem hlavných cien vo filmových kategóriách a cien v Zelenom svete sa v rámci festivalu udeľovala Cena Environmentálnej nadácie Ch. B. Parksovej z USA, ktorá víťazovi detskej výtvarnej súťaže umožnila poznávací pobyt na ostrovoch Bahamskej republiky, prípadne v ochranársko-potápačskom letnom tábore na Slovensku. Jedným z dôležitých partnerov Envirofilmu bolo niekoľko rokov Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku a Európska environmentálna agentúra so sídlom v Kodani.

Osobnosti na Envirofilme

Významný maďarský režisér Péter Bacsó bol členom medzinárodnej poroty festivalu Envirofilm v rokoch 2003 a 2004. Do poroty priniesol pohľad skúseného filmára aj filozofický nadhľad. Začínal ako dramaturg a scenárista, v úlohe režiséra sa prvýkrát predstavil v roku 1963 filmom *V lete neskoro*. V roku 1969 režíroval Péter Bacsó svoj legendárny film *A tanu (Svedok)*, ktorý oživuje vykonštruované procesy z 50. rokov. Film bol priveľmi odvážny a do roku 1979 sa k divákovi vôbec nedostal. Obrovský úspech zožal až v roku 1981 na Medzinárodnom filmovom festivale v Cannes a napokon sa v Maďarsku stal kultovou snímkou. Péter Bacsó bol aj úspešným textárom piesní, najmä k vlastným filmom.

V prvých porotách festivalu pravideľne zasadal český režisér Otakar Skalski. Vlastne stál pri zrode Enviro-

Kasprzyk, Rajčanová, Klinda

filmu a fakt, že bol predsedom prvej medzinárodnej filmovej poroty považoval za vrchol svojej filmárskej kariéry. Bol nielen filmárom, ale aj hercom, založil amatérske divadlo Čin, neskôr sa stal členom skupiny režiséra Šmída v avantgardnom divadle Větrník v pražskom Mozarteu, pôsobil aj v „D 47“ E. F. Buriana. V roku 1950 sa začala jeho filmárska kariéra v Krátkom filme, kde sa ako filmár našiel. V jeho videotéke by sme našli okolo 400 krátkometrážnych a stredometrážnych filmov, bol ocenený aj na festivaloch v Prahe, Ostrave, Zlíne, Karlových Varoch. Na MFF v Benátkach získal Strieborný štít za filmy pre mládež.

Ďalšou významnou postavou v histórii Envirofilmu je jeden z najvýznamnejších slovenských režisérov a mimoriadny reprezentant slovenskej aj československej kinematografie Dušan Hanák. Jeho postavenie v slovenskej či československej kultúre je ozaj výnimočné. Dnes sa zdá takmer neveriteľné, že aj filmy ako *Obrazy starého sveta* či *Ja milujem, ty miluješ* sa dostali do trezoru a premietat – a aj získavať ceny na festivaloch – sa mohli až po roku 1989.

K „hviezdam“ festivalu roky patril jeden z najúspešnejších slovenských dokumentaristov Pavol Barabáš.

>>

ÚSTT beseda s tvorcami

Jeho láska k horám sa prejavila už v študentskom veku – robil nosiča na Zbojnícku chatu. Diváci jeho filmov ani netušia, že Barabáš je aj zručný v kreslení. Jeho vtipné karikatúry a humorné obrázky dokonca vyšli v samostatnej publikácii a ilustroval aj časopis *Iamesák*. Treba však povedať, že Barabášove filmy vždy obsahujú aj environmentálne posolstvo, aj keď možno nie v prvom pláne. Čo je sprievodným znakom všetkých jeho filmov, je totiž úcta. Úcta k človeku aj pokora voči prírode. Barabášove filmy sú predovšetkým pokorným svedectvom človeka zoči-voči nesmiernej sile prírody.

Podobné zážitky s osobných stretnutí sme na *Envirofilme* zažili aj pri návštevách česko-amerického režiséra Steva Lichtaga. V roku 1979 odišiel do Spojených štátov a vo vodách Atlantiku na floridskom pobreží sa začala jeho cesta potápača aj filmára. Jeho prvé významné snímky však nevznikli pod vodou, ale v Kambodži (*Quo vadis Cambodia*) a na Sibíri (Sibiř – země žalu, země naděje). A potom už prišla Lichtagova slávna éra filmov spod vody. Vznikla séria *Hledání křišťálového světa* a Banská Bystrica sa v roku 2004 dočkala aj svetovej premiéry jeho dokumentu *Tanec modrých andělů*. Každý z Lichtagových filmov budí pozornosť, získava ceny na festivaloch a láka

divákov. Spoločné večery s Pavlom Barabášom patria v histórii festivalu k tým najčarovnejším chvíľam.

K postavám, ktoré nepochybne obohatili *Envirofilm* svojou spontánnosťou, ochotou rozprávať o svojej tvorbe, radosťou so stretnutí bol aj dánsky režisér Tom Heinemann. Pracuje ako nezávislý investigatívny novinár. Asociácia investigatívnej žurnalistiky *The Danish Association of Investigative Journalism (FUJ)* v Dánsku mu už dvakrát udelila ocenenie „Vynikajúci investigatívny novinár“ a trikrát bol nominovaný na Cavlingovu cenu „Novinár roka“. Jeho filmy sa predali do krajín takmer celého sveta, získal aj rad ocenení za diela, ktoré kladú závažné otázky o globálnych problémoch sveta. Na *Envirofilme* v roku 2007 a v rovnakom roku aj v talianskej Verone získal *Grand prix* za svoj dokument *Ničiaca dohoda (A Killer Bargain)*. Svoje skúsenosti odovzdáva aj ďalej – často vyučuje a prednáša o investigatívnej žurnalistike na univerzitách, vysokých školách a stredných školách. Jeho filmy sa často premietajú na vzdelávacie účely.

Tak trocha utajenou osobnosťou, človekom, ktorý sa takmer nezjavoval na pódiách ani v titulkoch filmov bol filmový historik Štefan Vraštiak. Bol

chodiacou encyklopédiou slovenského filmu. Avšak tento nenápadný muž je aj významným objaviteľom. Zrejme najvýznamnejšou udalosťou v jeho živote v kontexte dejín slovenskej kinematografie bolo objavenie originálneho filmu *Jánošík* z roku 1921 režiséra Jaroslava Siakeľa. Stál pri zrode festivalov *Etnofilm Čadca*, *Art Film Trenčianske Teplice* či *Gay Film Festival Tajov*. V posledných rokoch bol Štefan Vraštiak aj neúnavným organizátorom udeľovania *Cien slovenskej filmovej kritiky*, bol šéfredaktorom bulletinu *Klubu filmových novinárov (KFN) Informácie*, ktorý založil v roku 1992. Pôsobil tiež ako predseda *Kruhu priateľov českej kultúry* v Bratislave.

Propagácia festivalu

Hlavným mediálnym partnerom festivalu bola RTVS, ktorej Štúdio v Banskej Bystrici zriadilo počas festivalu *Zelenú redakciu*, živé vysielanie na *Rádiu Regina*, a poskytlo *Festivalové minúty* na programe *STV 2*.

Pri príležitosti 20. výročia festivalu bola vydaná publikácia *Letopisy zeleného festivalu Envirofilm 1995 – 2014* od autorov K. Javorská, J. Klinda, D. Rajčanová.

→ Ing. Dagmar Rajčanová
dramaturgička a organizátorka festivalu

Akadémia umení a Slovak Business Agency podpísali Memorandum o spolupráci

Ing. Filip Ondriš (hlavný regionálny koordinátor NPC Banská Bystrica), rektor prof. MgA. Michal Murin, ArtD.

Dňa 22. 4. 2021 sa na pôde Akadémie umení (AU) stretli zástupcovia strán Memoranda o spolupráci Ing. Filip Ondriš (hlavný regionálny koordinátor NPC Banská Bystrica) a rektor Akadémie umení v Banskej Bystrici prof. MgA. Michal Murin, ArtD. Podpisu memoranda predchádzala vzájomná diskusia o možnostiach konkrétnej spolupráce a prenosu vytýčených oblastí memoranda do praxe. Prieniky spolupráce predstavujú rozvoj podnikateľských zručností nielen na pôde AU, ale ich samotné nasmerovanie k poskytovaniu informácií v oblasti podnikania smerom k študentovi.

„Spoluprácu s Akadémiou umení vnímame ako príležitosť pomôcť študentom rozvinúť ich podnikateľského ducha. Mnohí umelci sa po škole rozhodnú podnikat a touto cestou im chceme uľahčiť rozbeh ich podnikania po škole.“ hovorí Martin Holák, generálny riaditeľ Slovak Business Agency.

„Očakávame, že prostredníctvom informácií, poradenstva a prezentácií zo strany Národného podnikateľského centra (NPC) sa k našim študentom dostane know-how, ktorý im umožní rozbeh svojich umeleckých aktivít aj formou podnikateľských zámerov, zakladania právnych subjektov a zorientovanosť v legislatívnych procesoch. Tieto témy súvisia s implementáciou absolventov do praxe; v našom ponímaní ide o umeleckú produkciu a kreatívny priemysel.“ povedal na stretnutí Michal Murin, rektor AU.

Strany Memoranda sa dohodli na vzájomnej spolupráci najmä v oblastiach spoločného záujmu: poskytovanie všestrannej podpory smerujúcej prevažne k študentom AU formou vzdelávania, realizovania prezentácií, poradenstva, mentoringu, podpory internacionalizácie, ako aj rôznymi inými priamymi a nepriamymi formami pomoci. Obsahom memoranda je aj vzájomná výmena skúseností a príklady dobrej praxe.

Slovak Business Agency predstavuje v Slovenskej republike kľúčovú a najstaršiu špecializovanú inštitúciu z hľadiska podpory malého a stredného podnikania. Jej poslaním je komplexná pomoc podnikateľom v súlade s princípmi iniciatívy Small Business Act, komplexná podpora podnikania na národnej, regionálnej a miestnej úrovni a posilnenie konkurencieschopnosti podnikateľov v rámci spoločného trhu EÚ a na trhoch tretích krajín.

<https://www.npc.sk/sk/aktuality/slovak-business-agency-nadviazala-spolupracu-s-akademiou-umeni/>

Environ_Mentalita

Sound art – interdisciplinarita medzi výtvarným umením a hudbou
Ekológia, biológia, krajina a klimatická zmena v umeleckých projektoch

Rastliny prosperujú, keď je v ich okolí zvuk/hudba s frekvenciami od 115 Hz do 250 Hz. Na podobných frekvenciách sú založené iné zvuky v prírode, a preto tieto vibrácie rastliny prijímajú pozitívne. Je množstvo štúdií o pôsobení hudby na rastliny, ale známym faktom je, že vystavovanie rastlín hudbe po dobu dlhšiu ako 3 hodiny denne nie je pre rastliny prospešné. Tieto výskumy sú dôležité pre Fakultu múzických umení Akadémie umení, kde prebieha výuka v učebniach s rastlinami v kvetináčoch. Naoko nevinná úvaha na hranici vtípu nás však doviedla k problematike interdisciplinárneho prieniku medzi hudbou a výtvarnými umeleckými projektami.

Uvedme niekoľko príkladov, ktoré u nás navodia vzťah zvuku a prírody. Americká skladateľka Annea Lockwood vydala svoju LP plaňu s názvom *A Sound Map of the Hudson River* (1982), v ktorej mapovala zvuky rieky Hudson podvodnými mikrofónmi. O dvadsať rokov neskôr začala prácu na projekte *A Sound Map of the Danube River* (2002), v ktorom mapovala zvuky Dunaja spolu s okolím. Tieto audiomapovania a audiomapy sa neskôr stali populárne v komunitách a spolu s rozvíjajúcimi sa kvalitnými mikrofónmi, resp. možnosťami vyrobiť si (DIY) vlastné nahrávacie zariadenia, sa toto mapovanie stáva veľmi trendy. V dostupnom kontexte je to napríklad web stránka „Oblíbené zvuky Prahy“, ktorá je audiomapou Prahy so stovkami príspevkov. Podobne obľúbeným projektom je web „Zvuková města“, ktorý je mapou zvukových nahrávok realizovaných v krajine cez optiku rôznych projektov. Na oba tieto projekty zareagoval v roku 2008 dnes už absolvent AU Marek Stolarčík, ktorý zozbieral cca 30 zvukov Banskej Bystrice (vlaková stanica, spev vtákov v parku a iné ruchy mesta) a umiestnil samplingsy na mapu Bystrice. Každý zvuk mal svoj „gombík“

a takýto interaktívny samplingový organ dával možnosť vytvárať audiostopy ako výsledok komponovanej improvizácie s konkrétnymi zvukmi (pozri Pierre Schaeffer).

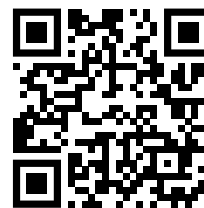
Možnosti kontaktných mikrofónov a prenosných nahrávacích magnetofónov viedli k projektom, ktoré inkorporovali do zvuku/hudby konkrétne zvuky spôsobené rastlinami. John Cage vo svojich skladbách *Child of Tree* (1975) a *Branches* (1976) pripravil pre perkusie amplifikovaný rastlinný materiál. V Botanickej záhrade v Bratislave na festivale Večery novej hudby (1994) zaznela skladba Johna Cagea *Cartridge Music a Plants* v interpretácii Milana Adamčiaka, Hugh Daviesa a Daniela Mateja.

Projektov počítajúcich s flórou ako ozvučnicou máme za ostatných šesťdesiat rokov mnoho, ale práve intermedializáciou umenia a hlavne medializáciou invenčných riešení, autorských techník, inovatívnych a neobvyklých kombinácií foriem sa umelecké výstupy dostávajú do popredia preto, že sú skrátka cool, a teda hodné lajkovania vo facebookových bublinách, bez znalosti historického kontextu. Pôvodne to boli avantgardné diela bioakustiky, napr. používanie pichliačov kaktusa alebo klobúčikov húb (hliva je najlepšia) ako bicieho nástroja za pomoci kontaktných mikrofónov. Dnes, cez estetiku „urob si sám“ (DIY), takéto projekty rastú ako huby po daždi a takmer v každom meste sa takýto projekt raz ročne predstavia.

Český hudobný skladateľ Václav Hájek, ktorý vyštudoval klavírnú hru a kompozíciu na HAMU, skladal hudbu podľa húb; názov jeho prvej symfónie je *Mykokosmická* (1980). Rast húb, ich prítomnosť v prírode skladateľ vnímal ako nutkavú nezadržateľnú inšpiráciu, pričom celým telom precítil energiu húb a ako vraví, „len zapisoval, čo huby vysielali a čo on z húb počul.“ QR (Meet

The Mushroom Composer - YouTube)

Zvuky rastlín dnes už vieme taktiež zachytiť technológiami, keďže sa pohybujú v ultrazvukovom rozpätí 20-100 kHz. Podľa najnovších výskumov vedci dokázali detekovať takmer 35 rôznych ultrasonických charakteristík rastlinných organizmov ako dôsledkov ich stresovej situácie. <https://youtu.be/FYh8gTicoHE/>

Výtvarná umelkyňa Olga Karlíková (1923 – 2004) sa od polovice 60. rokov venovala grafickému záznamu zvuku vtáčieho spevu, žiab, ale aj hudby (Bach, Janáček). Takto vzniknuté výtvarné diela sú postskriptívnou partitúrou počutého zvuku, ktorý môže byť ďalej interpretovaný. V tomto kontexte spomeňme austrálsku hudobníčku Hollis Taylor, ktorá sa venuje zoomuzikológii a ornitológii. Jej dielo *Je vtáčí spev hudba?* Stretnutie so spevom austrálskych vtákov prináša mnoho podnetných postrehov z „ornitomuzikológie“, ako sú estetické kvality zvukov produkcie vtáčích druhov, hlavne austrálskeho vrieskavca čiernohrdlého. Na jej CD *Absolute Bird* potom môžeme počuť výsledok interakcie vtáčieho spevu s rôznymi interpretmi a nástrojmi (husle, flauta, fagot, basklaret, vibrafón, kontrabas). Na tomto mieste pripomeňme akciu *Poeta sv. Františkovi z Assisi* Milana Adamčiaka, ktorý v neskorých nočných hodinách roku 1967 vyrazil s violončelom na horu Choč a počas svtania si zahrál s prebúdajúcimi sa vtákmi komunikačnú improvizáciu. Jedinou stopou po tejto

akcii bola osobná výpoveď autora a namiesto fotodokumentácie sa zachovala len autorská skica realizácie akcie. Iným dielom muzikológa Milana Adamčiaka je akcia pre dokumentárny film o jeho tvorbe. V závere filmu Adamčiak v lese hovorí o súznení človeka s prírodou a o počúvaní zvukov. Pristúpi k zurčiacemu potoku, preusporiada kamene a povie: „Teraz to už znie inak.“

Projekty akustickej ekológie si kladú za svoj cieľ poznať úlohy súčasného umenia a kultúry v epoche klimatickej zmeny. Zaznamenávať v súčasnosti existujúcu akustickú stopu prírody, ktorá môže byť v budúcom období na tých istých miestach rôzna. Akustická ekológia je prienikom sociokultúrnych, psychologických a estetických aspektov audioprostredia (konkrétnych zvukov v okolí), s čím súvisia také pojmy ako soundscape (zvuková krajina), umenie počúvať, akustická mapa, terénne nahrávanie, zvuková knižnica, hluková mapa, antropofónia, biofónia (komunikácia hmyzu), geofónia a vo výtvarnom umení je to zvukový objekt, zvuková

inštalácia a pod. Iný okruh tvorí eko-muzikológia, v ktorej môžeme uvádzať pojmy ako bioakustika, geoakustika, antropeakustika, ekoaktivizmus, ekokriticizmus – environmentálny aktivizmus, ekopoézia, ale aj vokalizácia veľrýb, echolokácia (akustika netopiera), používanie hydrofónov na snímanie zvuku pod vodou a pod. Príkladom môžu byť diela experimentálneho hudobníka a fonografistu Petra Cusacka, ktorý realizoval participatívny, komunitný, environmentalistický, aktivistický ekologický projekt Zvuky z nebezpečných miest, v ktorom sa venoval ekologicky ohrozeným miestam (Bajkalské jazero, Aralské more, Černobyľská zóna, Kaspické naftové vrty, britské atómové elektrárne).

Na záver uvediem svoje dva obľúbené projekty. Antropofónickú performanciu austrálskeho interdisciplinárneho postevolučného umelca Stelarca. Na festivale ARS Electronica v roku 1992 použil ako zdroj zvuku svoje telo, ktoré nasnímal cez echokardiograf, snímače zvuku prietoku krvi, audiosondy

v žalúdku, snímače mozgových vln EEG a tieto vstupy následne používal pre svoju telovú akustickú digitálnu hudobnú produkciu. Pri využití mozgových vln sa Stelarc inšpiroval nemenej známym Alvinom Lucierom, ktorý snímal mozgové vlny, ktorým moduloval frekvencie prenášané do akustickej podoby (Music for Solo Performer, 1965).

Keď som bol v roku 2005 v Perth, stretol som sa s autorom zvukových objektov Alanom Lambom. Rozprávali sme sa o aeolských harfách a o jeho zvukových objektoch v krajine. Poznal som zvukové objekty Paula Panhuysena využívajúce 10 – 15 metrové oceľové lanká ako struny. Až keď som zistil, že Lambove oceľové laná vydávajúce zvuky v krajine pri vetre majú dĺžku účtyhodných 700 metrov a sú umiestnené ponad celé údolie, pocítil som úchvatnosť z takého diela intervenujúceho do prírody. Verím, že „hluk“ chvejúcej struny nespôsobil neurosonické problémy žiadnemu austrálskemu klokanovi.

→ prof. MgA. Michal Murin, ArtD.
Ateliér digitálnych médií, FVU

Milan Adamčiak: Vtáčí koncert,
hudobná grafika, kresba (1979)

Milan Adamčiak: Pocta Františkovi z Assisi,
kresba (2014), post-dokumentácia akcie pod horou Choč, pri ktorej autor komunikoval s vtákmi prostredníctvom hry na violončele (1967)

Divadlo a príroda sú interagujúce (fyzické) telá

Klimatická a environmentálna kríza sa stala jedným z najzásadnejších a čím ďalej diskutovanejších problémov súčasného sveta. Na zmeny nášho prirodzeného prostredia (prírody) sme začali nazeráť z rôznych perspektív, uvedomujúc si stav ohrozenia planéty, a tým aj človeka. Na problém ekológie upozorňovali viaceré vedné disciplíny a vznikol tak celý rad interdisciplinárnych výskumov, do ktorých sa začlenili aj humanitné vedy. Ako prvá to bola literárna veda, ktorá skúmaním vzťahu literárnych diel a prírody (obrazy prírody a zvierat) v podstate otvorila ekokritický diskurz aj pre ostatné vedy o umení. Bola to dôležitá etapa na ceste k zmene myslenia, kedy sa do centra pozornosti dostáva viac než len umelecká reflexia ľudského sveta. Pozornosť sa začala zameriavať na nový cieľ: prekračovanie binárnych hraníc kultúra (človek) – príroda smerom k rekonfigurácii a reštrukturalizácii umeleckého diela. Na umelecké dielo sa totiž dlho nahliadalo oddelene ako na reprezentanta kultúry (čo bolo pôvodne vnímané ako opak prírody). Nový prístup predpokladá opak, a síce nachádzanie nových zjednocujúcich vzťahov, kde je na človeka a prírodu nazerané ako na prepojený environment, alebo inak povedané, ako na dve interagujúce telá.

Tejto zmene myslenia dnes hovoríme „ekologický obrat“. V divadle aj teatrologii (a iných oblastiach) to, okrem iného, prináša sústredenie na dielo, ktoré je neustále vo vzájomnej interakcii s celým radom socio-ekologických systémov. Kým jedna z prvých moderných ekologických divadelných hier, Ibsenov Nepriateľ ľudu, priniesla kritický pohľad na tému znečisťovania vody, súčasné scénické umenie stvárňuje prírodu už nie len ako tému alebo objekt, ale subjekt. Ak si uvedomíme, že divadlo je závislé na anthropose, ide o jedinečný druh umenia, ktorý dokáže mimoriadne pôsobivo ukázať,

ako nepriaznivo sa mení svet z hľadiska ekológie a vyjadriť aj naliehavosť tohto problému. Scénické umenia dokážu intervenovať do verejného priestoru, účinne komunikovať a následne pôsobiť na pozitívnu zmenu. Vzťah medzi umením a fyzickým prostredím, človekom a prírodou, však anticipovali už umelci avantgardy a ich divadelné a performatívne experimenty zásadným spôsobom ovplyvnili nielen myslenie o divadle, ale aj samotný divadelný vývin. Spomeňme len landscape theatre Gertrúdy Steinerovej či angažovanú sociálnu plastiku 7000 dubov Josepha Beuysa, ktoré majú naďalej svojich epigónov po celom svete a vytvárajú nové intermedialne a interkultúrne prepojenia.

Aj na Slovensku máme viaceré divadlá a kultúrne centrá, ktoré sa svojou prevádzkou prihlásili k zelenšiemu a zdravšiemu svetu (ekomateriály, obnoviteľné zdroje energie a pod.). Viaceré pôsobia v tzv. aplikovanej sfére, čo zahŕňa oblasť vzdelávania divadlom o ekotémach či ochrane životného prostredia. Za ekokritické divadelné prejavy však môžeme považovať aj divadlá venujúce sa problematike etnických, rodových, sexuálnych a iných menšín, ktoré dlhodobo pôsobia na zmiernenie radikálnych názorov na to, čo je prirodzené alebo normálne a čo už nie. Ich zástupcov u nás nachádzame najmä od nového tisícročia prevažne na pôde nezávislých tvorcov (Divadlo, No Mantinels, NUDE, Divadlo Pôtoň, ale aj štúdiu T.W.I.G.A z Banskej Bystrice a i.). Scénické umenia sa teda v širokej škále prejavov a nečakaných prepojení môžu podieľať na vytváraní hodnôt ekologického cítenia a ekokritického myslenia.

Hoci takýchto snáh u nás stále nie je veľa, v poslednom období sme predsa len zaznamenali niekoľko dôležitých projektov. Predovšetkým to bol projekt Green Dráma Divadelného ústavu v Bratislave (2018), vďaka ktorému

vzniklo viacero hier súčasných autorov, zameraných na tému ekológie a environmentalistiky. Edu-hra Slávky Cíváňovej z tohto projektu, nazvaná Kým nastane ticho, bola v máji 2021 inscenovaná v Divadle Andreja Bagara v Nitre v réžii Ivety Ditte Jurčovej. Vizualne zaujímavý intermedialný tvar približoval zdravé fungovanie prirodzeného ekosystému na príklade prírodnej kalamity a následnej neohľadupnej ťažby dreva v Kôprovej a Tichej doline. Príroda, ekosystém, strom boli tu zobrazené ako subjekty drámy, čo je v slovenských pomeroch novum. Okrem vzdelávacieho a kriticko-reflexívneho momentu mala inscenácia angažovaný rozmer. Tvorcovia ju označili za protest song mladej generácie o nevyhnutnosti chrániť lesy, prírodu a životné prostredie, čo si niekedy vyžaduje vzoprieť sa väčšine, politickým či ekonomickým mocenským zámerom.

Fakulta dramatických umení niekoľkými svojimi odborne a divadelne orientovanými projektmi taktiež prispela k zvyšovaniu povedomia o ekodivadle a aktívne modeluje v tomto smere umelecký diskurz. O viacerých načrtnutých témach tohto článku napríklad prednášali účastníci Medzinárodnej banskobystrickej teatrologickej konferencie. Na ročníku nazvanom Súčasná teatrologia a divadlo... predstavila Ivana Ignjatov Popović projekt iniciovaný UNESCO - Vzdelávaním k trvalej udržateľnosti (ESD) -, ktorý na univerzite v Novom sade implementovali do riadneho vyučovania v rámci predmetov „javiskové umenie“ a „kreatívne písanie“. Konkrétne išlo o tzv. „stolové bábkové divadlo“, prostredníctvom ktorého učiteľia dokážu interaktívne vysvetliť deťom predškolského veku, ako môžu chrániť prírodu aj u seba doma (používanie materiálov, neplytvanie ekozdrojmi, separovanie odpadkov a pod.). Neskôr na ekologické a ekokritické témy nadviazali aj účastníci

minulého ročníka konferencie, Stimuly a vízie európskeho divadla 21. storočia, počas ktorého odzneli príspevky Mila Jurániho (je to v podstate jediný teatrológ a zároveň absolvent ochrany prírody a krajiny na Slovensku, ktorý systematicky sprístupňuje nové poznatky o ekokritickom divadle), Michaely Mojžišovej a Martina Hodoňa venované dileme antropocentrizmu v ekologicky orientovanom divadle, prejavom ekokritiky v opernom divadle či angažovanému umeleckému gestu zasahujúcemu do oblasti reštrukturalizácie inštitucionálneho divadla v mene jeho prepojenia s okolitým environmentom. Živé umenie ako poetické vyjadrenie má aj podľa prírodných vedcov a najväčších environmentálnych organizácií sveta, ako napr. Siera Club v Kalifornii, väčší potenciál formovať a meniť náš postoj k prírode než akákoľvek exaktná veda so súborom síce presných, ale abstraktných dát. Ekológovia a environmentalisti neustále vyzývajú umelcov, aby sa zapojili do akéhosi celosvetového ekoprogramu.

K tvorcom, ktorí si uvedomujú ekopotenciál divadla patrí aj pedagogička FDU Petra Kovalčíková. Ako svoj doktorandský autorský divadelný projekt režírovala medzinárodne úspešnú inscenáciu AniMak (2018) o novodobých rituáloch nanútených civilizačným pokrokom a komercionalizáciou, ktoré vzdalujú ľudstvo ich prirodzenému symbiotickému prostrediu a rituálom. Na tento projekt Kovalčíková nadviazala tohto roku v júni čerstvou premiérou inscenácie Ani mak (KlimaX) v Divadle Alexandra Duchnoviča v Prešove. V nej sa zameriava na nové stereotypy človeka 21. storočia, ktoré sa viažu na zmenu jeho vzťahu k prírode a environmentálnemu prostrediu, ktorého by však navzájom mali byť neoddeliteľnou súčasťou.

Z inej perspektívy, azda na prvý pohľad trochu vzdialenej ekodivadlu, nahliadajú na zmeny vzťahu vnútorné a vonkajšie „po pandémii koronavírusu vo svete“ študenti piateho ročníka herectva. Pod pedagogickým vedením režisérky Kataríny Burdovej a v dra-

maturgii doktorandky Lucie Rakúsovej momentálne skúšajú nový autorský projekt typu verbatim s názvom Bežné situácie z ne-bežného sveta. V ňom prostredníctvom vlastného výskumu aktuálne odpozorovaných rozhovorov a reakcií z každodenného života študenti prinášajú svoj pohľad na dopad pandémie na spoločnosť aj jednotlivca, na zmeny v správaní a vzťahoch, ktoré by sme mohli označiť spojením „blízko, a predsa vzdialení“. Hoci nejde o priame tematizovanie environmentálnej problematiky, je zrejmé, že pandémia priniesla do našich životov „nový obrát“ vo vnímaní človeka a rôznorodého environmentu, ktorý ho obklopuje. Rovnako sa dá predpokladať, že práve mladí, umelecky orientovaní ľudia budú čoskoro živo reagovať na dopady pandémie a následné premeny človeka (kultúry) a okolitého environmentu (vrátane prírody) ako vzájomne interagujúcich tiel.

→ Elena Knopová

Účasť na projekte MOVE

Projekt MOVE - Mapping Open Virtual Exchanges in Slovak Universities je rozvojový projekt Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Realizujú ho Univerzita Komenského v Bratislave a Technická univerzita v Košiciach.

Hlavným cieľom projektu MOVE je podporiť internacionalizáciu vysokoškolského vzdelávania prostredníctvom virtuálnej mobility. Špecifickým cieľom projektu je nastaviť štandardy a vypracovať súbor odporúčaní pre realizáciu virtuálnej mobility v európskom vysokoškolskom priestore v podmienkach slovenských vysokých škôl.

Realizácia projektu poskytne komplexný prehľad o využívaní virtuálnej mobility v slovenskom vysokoškolskom priestore. Zámerom riešiteľského kolektívu je zapojiť do prieskumu maximálny počet vysokých škôl. Analýza bude vychádzať z kvantitatívneho prieskumu a jeho závery budú doplnené, resp.

validované kvalitatívnym prieskumom so zapojením relevantných pracovníkov vysokých škôl.

Akadémia umení v Banskej Bystrici (AU) sa zúčastnila kvalitatívneho výskumu projektu v zastúpení PaedDr. Petra Vítka, prorektora pre vzdelávaciu činnosť a kvalitu a inštitucionálneho koordinátora Erasmus+ a Barbory Špánikovej, prorektorky pre intrainštitucionálnu spoluprácu, publicitu a vonkajšie vzťahy. Výskum bol realizovaný formou pološtruktúrovaných rozhovorov, ktorých cieľom bola diskusia o vytýčených témach týkajúcich sa nielen mobility a jej propagácie, ale aj digitalizácie, internacionalizácie a procesov zabezpečovania kvality príslušnej univerzity. Ďalšou oblasťou výskumu boli: prístup univerzity v rámci virtuálnych aktivít pred pandémiou, jeho riešenie a vplyv pandémie na procesy na AU.

S Akadémiou umení viedla prieskum Ing. Natália Vašková, PhD.

z Technickej univerzity v Košiciach. V mimoriadne príjemnej atmosfére rozhovoru (prieskumu) nás pani Vašková informovala o cieľoch a výstupoch projektu. Zároveň nám priblížila možnosti ďalšieho spracovania získaných informácií a ich implementáciu do vyučovacieho a riadiaceho procesu Akadémie umení.

V rámci vedenej diskusie sme z pohľadu AU informovali o procesoch, ktoré prebiehajú v duchu jednotlivých sekvenčných tém projektu na AU. Hovorili sme o aktuálnom stave problematiky či plánovaných aktivitách v súvislosti s internacionalizáciou AU. Veríme, že získané podklady zo strany Akadémie umení tiež prispedia ku komplexnému prehľadu a rozvoju internacionalizácie vysokoškolského vzdelávania na Slovensku.

→ Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD.

Študentská únia Akadémie umení v Banskej Bystrici bola úspešne založená

Zakladateľmi Študentskej únie Akadémie umení sú Gabriela Birošová, Martin Bízik, Štefan Galík, Veronika Hollá, Timea Mináriková, Gabriel Sárosový. Na najbližších stretnutiach bude Študentská únia podrobne rozoberať svoje najbližšie kroky spojené so svojou prezentáciou smerom k akademickej obci AU, ako aj prípravu prijímania nových členov, ktorými sa môžu stať

všetci študenti dennej formy štúdia na Akadémii umení. Na začiatku nasledujúceho akademického roka poskytneme všetky potrebné informácie, ktoré sa budú týkať fungovania Študentskej únie a jej zamerania.

→ Martin Bízik, predseda ŠÚ AU

ŠTUDE
NTSKÁ
ÚNIAU

Prinášame Vám prehľad najdôležitejších aktivít a udalostí Akadémie umení v Banskej Bystrici za rok 2020

→ Vypracovaný a schválený Dlhodobý zámer Akadémie umení na obdobie 2021 – 2026
 → Komplexná implementácia digitálnej platformy Microsoft 365
 → 97 inter-inštitucionálnych zmlúv s univerzitami z 22 krajín
 → Interný grantový systém 3FaU
 → Príprava novej vizuálnej identity a nového dizajn manuálu univerzity
 → Rekonštrukcia študentského domova
 → Mobilná aplikácia AU
 → Strategický partner a člen projektovej skupiny v kandidatúre Banskej Bystrice v projekte o prestížny titul Európske hlavné mesto kultúry
 → Komplexná inovácia a redizajn univerzitného časopisu ART3
 → Interná komunikácia zamestnancov, pedagógov a študentov v pravidelných stretnutiach „Rektor On-line“

NAJ umelecké výstupy a projekty

→ Na realizáciu projektov sme využili dotačné zdroje v objeme 32 700 €
 „Stimuly a vízie európskeho divadla 21. storočia“ (FDU – FPU)
 „Sen“ (FDU-AVF), „Mesto snov“ (FDU – AVF)
 „Dom, kde sa to robí dobre“ (FDU – Mesto BB)
 „100 rokov divadla očami detí“ (FDU – BBSK)
 „Sólové gitarové recitály v Brazílii s prezentáciou súčasnej slovenskej hudby“ (FMU – FPU)
 „Stretnutie nad zborovou partitúrou“ (FMU – FPU)
 „Music Unlimited Vol. 2“ (FMU – FPU)
 „W. A. Mozart: Don Giovanni v interpretácii mladých umelcov“ (FMU-Nadácia Tatrabanka)
 „Re-dizajnZ“ (FVU – FPU)
 → Online sympóziu „Creative Playgrounds 2020“
 → Projekt „10X-AU BB“; návrh programových celkov pre projekt EHMK
 → Projekt „Integrovaný rozvoj územia a Integrovaná územná stratégia BBSK“
 → Projekt „Simulačné centrum ART3“

Verný a pravdivý obraz o aktivitách, hodnotení všetkých činností, študijných a ekonomických výsledkoch vysokej školy predstavuje Výročná správa o činnosti za rok 2020 (viac na webovej stránke AU).

→ Spracovala Marta Holéciová,
10.5.2021

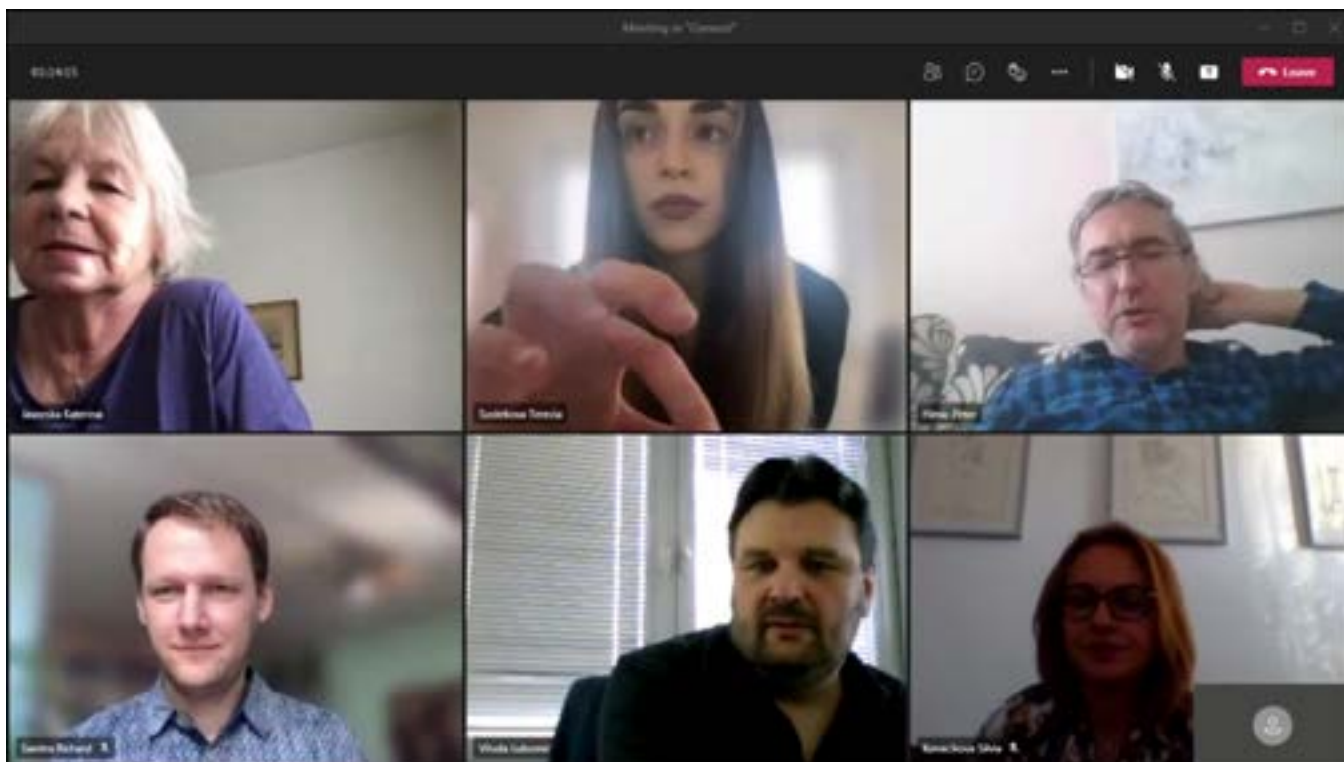
Prehľad vydaných titulov AU BB 2020

Autor diela	Názov diela	Rok vydania	Fakulta
Mária Strenáčiková ml.	Zborník z konferencie Horizonty umenia 7 – CD, tlač	2020	FMU
Peter Špilák	Zborová tvorba Petra Špiláka Len jeden rok	2020	FMU
Mária Glocková	Zborník prác doktorandov VII.	2020	FMU
Silvia Kováčiková	Dejiny umenia II.	2020	FDU
Zuzana Budinská	Umelecký prednes ako samostatné pódiové umenie	2020	FDU
Peter Himič	Dejiny divadla na východnom Slovensku	2020	FDU

Ume-nie? Ale áno!

Deň otvorených dverí na Fakulte dramatických umení

Každoročne Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici otvára dvere všetkým, ktorí majú chuť a záujem dozvedieť sa viac o prijímacích pohovoroch a tiež aj o samotnom štúdiu na jednotlivých katedrách. O Dni otvorených dverí na FDU sme vopred informovali verejnosť prostredníctvom informačného plagátu a promo videa na webovej a facebookovej stránke fakulty.

Deň otvorených dverí na FDU sa v tomto akademickom roku uskutočnil 10. marca 2021, avšak prvýkrát v online priestore cez facebookovú stránku fakulty. Záujemcovia o štúdium sa dozvedeli nielen všeobecné základné informácie, ale mali možnosť prostredníctvom četu klásť rôzne individuálne otázky. Taktiež bola vytvorená možnosť odpovedať na otázky aj v komentároch pod live videom. Prevažnú väčšinu čítajúcich zaujímala forma prijímacích skúšok v období obmedzení kvôli pandemickej situácii. V komentároch sa objavovali aj milé pozdravy od bývalých absolventov, ktorí live stream sledova-

li. Jedna absolventka tiež ďakovala za možnosť Doplnujúceho pedagogického štúdia (DPŠ) na našej fakulte, vďaka ktorému sa môže po rokoch zo zahraničia vrátiť domov a pokračovať v práci ako pedagóg.

Deň otvorených dverí pre všetkých záujemcov o štúdium otvorila a všetkých privítala študentka FDU Bc. Terézia Šusteková. Slovo odovzdala dekanovi fakulty doc. Mgr. art. Ľubomírovi Viludovi, ArtD., ktorý okrem informácií o fakulte prezentoval tiež Katedru filmovej dokumentárnej tvorby. Ďalšie katedry prezentovali a o štúdiu infor-

movali PhDr. Kateřina Javorská (Katedra filmovej dramaturgie a scenáristiky), Mgr. art. Peter Himič, PhD. (Katedra dramaturgie, réžie a teatrologie) a Mgr. art. Richard Sanitra, ArtD. (Katedra herectva). Na otázky odpovedala tiež prodekanka pre vzdelávaciu činnosť PhDr. Silvia Kováčiková, ArtD.

Hoci sme nemohli v tomto akademickom roku otvoriť dvere fakulty tak ako v minulosti, predsa naša alma mater vďaka online priestoru aj tento rok privítala hostí.

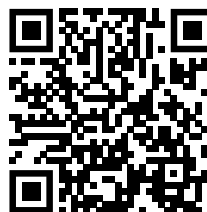
>>

Záznam z Dňa otvorených dverí je dostupný na: <https://www.facebook.com/events/34982232882231/?ref=newsfeed>

Promo video fakulty je dostupné na: <https://www.facebook.com/Fakulta-dramatick%C3%BDch-umen%C3%AD-Akad%C3%A9mia-umen%C3%AD-v-Banskej-Bystrici-112005787598346/videos/1400525736961969>

→ Soňa Kočanová (FDU)

Martinova Cesta aj dilema

(FMU AU MaHer) Zo srdca Horehronia Brezna sa presunul najprv do Banskej Bystrice a odtiaľ postupne podnikal umelecké „výpady“ do Česka aj do miest celého Slovenska; v televíznej šou o hľadaní talentov si ho spevákky „privinula“ aj Lucie Bílá; milovali ho starí aj mladí a aj malé detúrence, ktorým rozdával krásnych anjelíkov. Vlastnoručne vyrobených. Len tak – pre radosť. Darilo sa mu a hudobnícka rodina, z ktorej pochádza, je naňho právom pyšná. Hrdá je aj jeho „adoptívna umelecká mama“, muzikálová hviezda a pedagogička Sisa Lelkes Sklovská. Martin Vetrák – jej študent – stojí pred ďalšou dilemou. Ktorá radosť bude pre neho väčšia? Tu je Martinova odpoveď.

Počas pandémie, keď sa nemohlo vystupovať, som využil čas, aby som si splnil sen. Vydal som s klaviristkou Annou Burdovou prvý sólový album s názvom Cesta. Pred pár mesiacmi mi prišli dve nové veľké ponuky. Prijali ma do muzikálu Jozef a jeho zázračný farebný plášť v DAB v Nitre a dostal som pozvanie aj od spevákov z pop tria La Gioia. Zrazu som nevedel, čo si skôr vybrať, srdce mi bilo na obe strany. Len ktorá je tá pravá a správna? V duchu som sa pousmial, pretože som sa naj-

prv modlil, aby ma do muzikálu vzali a potom zase aby nie. Cítil som, že ma to viac ťahá k zoskupeniu La Gioia, že mám pri pomyslení na nich r(R)adosť. Nakoniec som sa rozhodol: La Gioia je malá odmena za doterajšiu muzikálovú prácu a muzikál ma určite v živote ešte stretne. Z tria ostalo na chvíľu duo, a tak som medzi nich vklzol a sme už opäť TRIO.

Pre mňa je obrovská česť byť novým členom tohto zoskupenia. Na Slovensku je mnoho spevákov, ktorí sa v tomto umeleckom žánri pohybujú dlhšie ako ja, a teda jeho členovia

mali možnosť vybrať si niekoho iného, možno skúsenejšieho. Ale oslovili mňa, čo si nesmierne vážim a som vďačný, že som sa mohol v mojej ceste za snom opäť posunúť ďalej.

Po prvom stretnutí som vedel, že sme si po ľudskej stránke sadli. Zdá sa, že sme sa naladili aj na rovnakú vlnu, čo je pre nového člena veľmi dôležité. Oni sú na „trhu s umením“ desať rokov, ja som nastúpil do rútiaceho sa rýchlika.

Naše prvé spoločné točenie videoklipu Duša bolo spontánne a zábavné. Na nič sme sa nehrali, nepretvarovali sme sa, chceli sme ľuďom priniesť trošku pozitívnej nálady a asi sa nám to aj podarilo, pretože reakcie od fanúšikov boli krásne.

Foto: facebook

RAŇAJKY V ĎATELINKE

online

V máji a júni tohto akademického roku pokračovali neformálne diskusné stretnutia pod názvom „Raňajky v Ďatelinke“ organizované Katedrou intermédií a digitálnych médií (IDM) na Fakulte Výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. Diskusný formát na katedre prebieha už dlhodobo a v organizačnej réžii prevažne z radov študentov, ktorí zabezpečujú nielen prípravu a propagáciu, ale prispievajú aj k jeho dramaturgii.

Prvý impulz na vznik týchto neformálnych stretnutí prišiel v roku 2016, kedy sa pedagógovia z IDM pripojili zo solidarity ku štrajku učiteľov. Počas tohto obdobia sa začali konať diskusie v objekte Katedry IDM, ktorý sa neformálne nazýva Ďatelinke (podľa prvej internetovej kaviarne na Slovensku, ktorá tu kedysi sídlila). Tieto pravidelné diskusné stretnutia z iniciatívy študentov s pozvanými hosťami o aktuálnych spoločenských otázkach, ktoré majú v konečnom dôsledku dopad aj na kultúru a umenie viedli k etablovaniu „Raňajok v Ďatelinke“.

Stretnutia boli od začiatku poňaté neformálne, ako spoločné raňajky, na ktoré každý účastník prinesie to, čo zvykne jedávať na raňajky, lenže v dvojnásobnom množstve aj pre ostatných. Takto sa spoločne naplní jedlom a pitím stôl, okolo ktorého sa všetci prítomní usadia a vytvoria tak nehierarchizovaný priestor. V tomto priateľskom móde následne plynú prezentácie a živé diskusie, obohacujúc tak všetkých zúčastnených. Prizvaní hostia nie sú len výtvarníci, ale aj osobnosti z ďalších umeleckých či neumeleckých oblastí. Prinášajú so sebou nielen osobné a profesné témy, ale aj také, ktoré aktuálne rezonujú v spoločnosti.

V čase pandémie, kedy prebiehala výuka dištančne a nemohli sa konať žiadne spoločenské udalosti, sme sa pokúsili zorganizovať „Raňajky“ online. Aj keď fyzická prítomnosť v spoločnom zdieľanom priestore je nenahraditeľná, virtuálny priestor má tiež svoje speci-

fické benefity. Práve prvým pozvaným hosťom, ktorý bol prítomný online, bol divadelný režisér, libretista, hudobník a performer Andrej Kalinka, ktorý je aj spoluzakladateľom umeleckého združenia Med a Prach (www.honeyanddust.art). Práve prítomnosť hosťa pôsobiacoho v tranzitnej umeleckej zóne so širokým tvorivým záberom nám vnukla myšlienku prizvať aj študentov a pedagógov z ďalších fakúlt Akadémie umení, pre ktorých by takéto stretnutie mohlo byť inšpiratívne. Taktiež jednoduchá a celoškolsky využívaná aplikácia MS Teams bola vhodným a jednoduchým nástrojom na pripojenie všetkých záujemcov.

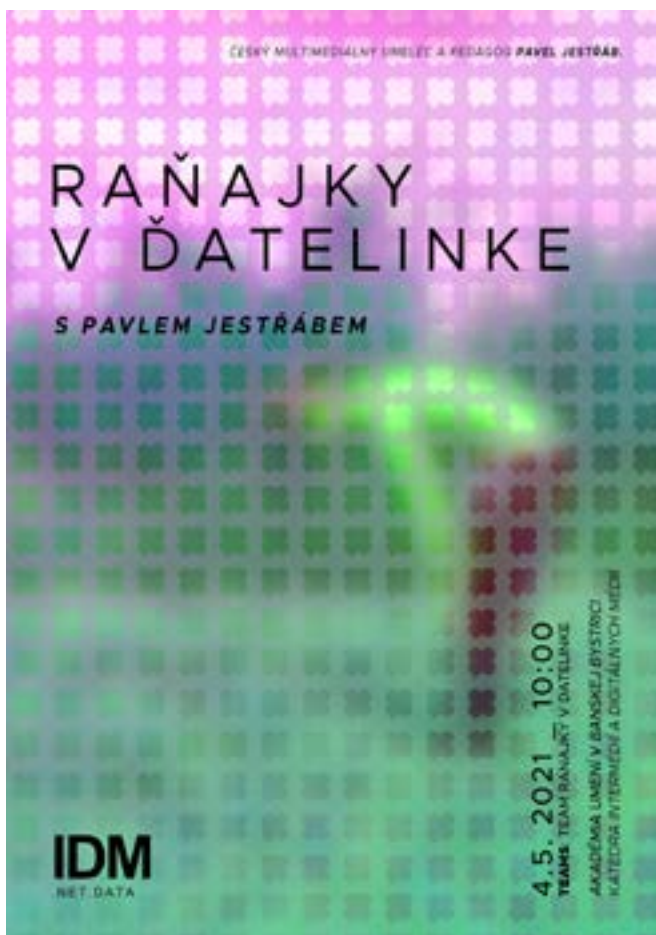
Ďalšou výhodou takýchto online stretnutí je spojenie s rôznymi miestami kdekoľvek na svete v reálnom čase. Práve to sme využili pri druhom hosťovi, ktorým bol Pavel Jestráb, multimedialný umelec a pedagóg z Prahy. Jeho tvorba balansuje medzi videom, performanciou a priestorovou inštaláciou. Pavel Jestráb je taktiež aktívnym

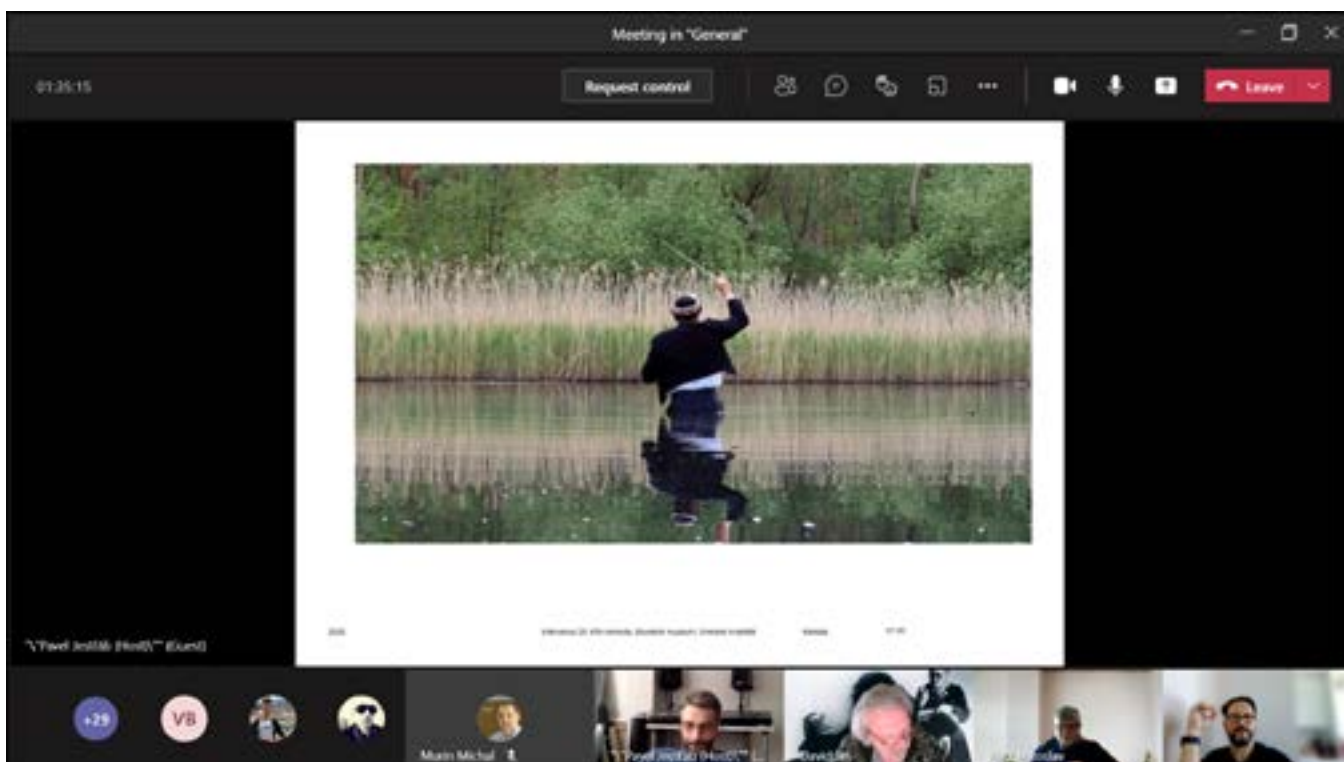
hudobníkom na poli elektronickej hudby a klubovej scény. Vzhľadom na široký záber umelca bola Informácia o konaní adresovaná študentom celej Akadémie umení. Možnosti globálnych online stretnutí poskytujú flexibilné možnosti účasti. Napríklad na jeseň 2021 nám už prisľúbil svoju účasť Milan Kohout, český alternatívny umelec, ktorý žije v Bostone v USA.

Nové podmienky so sebou priniesli veľa obmedzení, ale aj veľa nových možností pri výuke a mimoškolských aktivitách. Práve zmenená situácia poukázala aj na pozitívne potenciály kreativity. Práve v nich môžeme nachádzať potrebu umeleckého vzdelávania, ktoré učí a kultivuje ľudskú tvorivosť.

Informácia o podujatiach na Facebookovej stránke „Raňajky v Ďatelinke“ a na školskom webe.

→ MgA. Ing. Arch. Viktor Fuček, doktorand na FVU

Juraj Sarvaš 90

Pri príležitosti životného jubilea herca a dlhoročného pedagóga Fakulty dramatických umení Akadémie umení vychádza v týchto dňoch knižka, v ktorej našlo svoje miesto štyridsať štúdií. Sú ohliadnutím a vyznaním ľudí, ktorí sa – či už ľudsky alebo pracovne, dotýkali majstra Juraja Sarvaša. Medzi prispievateľmi sa objavujú mená kolegov z fakulty, divadla či rozhlasu. Keby sme chceli dať priestor vyjadriť sa všetkým, ktorých tento nadšenec poézie svojimi vystúpeniami očaril, zaujal svojou oduševnenosťou pevcu či viedol k poznávaniu duchovných krás našej literatúry i histórie, museli by sme prejsť veľa miest, obcí a dediniek našej krajiny a papiera by nebolo nadostač.

Nechceme stavať pomník človeku, ktorý sám pri mnohých pamätníkoch a výročiach nezabúdal pripomínať veľkosť človečenstva, nezlomnosť ľudskej viery a ducha, hoci práve on by si to zaslúžil. Ani písať monografiu čírodého umelca cez názor jednotlivca. Prostredníctvom osobitých vyjadrení širokej plejády ľudí z rôznych, nielen umeleckých oblastí sa pri čítaní akosi prirodzene ponúka a vynára obraz o Človeku.

Súčasnne je to cesta poďakovania a prejav úcty všetkých, ktorí svojimi riadkami prispeli pri príležitosti životného jubilea „nášho“ Juraja. Preto aj ten názov knižky. V duchu Váľkových veršov –

*„...človek nie je dielom náhody a okamihu
a nemusí byť podľa tvojho strihu.
Na človeka majú ľudia svoje nároky
človek je projekt na roky
nič neovplyvní tento zákon prostý,
v tom sú zrátané nočné bdenia i roky samoty
aj vlastný pohyb z nedokonalosti.“*

→ Mgr. art. Zuzana Budinská, ArtD.

Báseň v živote

– život v básni

Legenda slovenského herectva, scenárista, režisér a organizátor poetických večerov, dlhoročný vysokoškolský pedagóg a spoluzakladateľ Akadémie umení v Banskej Bystrici, recitátor majster Juraj Sarvaš oslávil neuveriteľnú deväťdesiatku. Celoživotný propagátor ozvučenej poézie, ktorý sa svojim zápalom pre záchranu idey recitovať slovenskú poéziu hodí do obdobia slovenského romantizmu, v hlave dodnes nosí tisícky veršov. Tie mu pomáhajú prežiť aj neľahké obdobie zdravotných ťažkostí.

→ **Je vzácnosť, keď je človeku dopriate kráčať po cestách života toľko desaťročí. Z tvojich rovesníkov – hercov vás už neostalo veľa...**

Milan Rúfus v básni *Kto sa pýta*:

„A teraz milí, celkom vážne
pochodeň dymí, kto ju zažne?
Ktože ju opäť rozsvieti –
od detí, k veľkým, do detí?
Povedzte, kto nám rozpomenie,
kto scelí veci rozlomené,
kto riečku vráti dejinám,
odpustí všetkým – jej i nám.“

Aj ja sa pýtam s básnikom. Kto nás rozpomenie? Ani tak nie pre nás samotných, ale pre dielo, ktoré sme tu za života vytvorili. To správne z toho diela, z toho nášho umeleckého života. Viem, že z mojich rovesníkov, akokoľvek sa rozhliadam okolo seba, je tu len Števo Kvietik, Oldo Hlaváček a symbol múdrosti, ženskosti a láskavosti Mária Kráľovičová, ktorú od pamätnej inscenácie Sládkovičovej *Maríny* z roku 1948 voláme *Marína*. Sám som mnohých odprevádzal básnickým slovom na cestu, odkiaľ niet návratu. Spomeniem aspoň na prvú moju rozlúčku – s výbornou herečkou, citlivou dušou Olinkou Sýkrovou, ktorá si priala, aby som sa s ňou rozlúčil ja ako prvý z jej žiakov ume-

leckého prednesu. A to som bol len pár sezón v SND. Vzdávam úctu všetkým veľikánom našej profesie, za ktorými mi vždy srdce akosi trhalo. Zabúda sa a tak splňam básnický verš – vraciam riečku hereckým dejinám. Ďakujem prozreteľnosti, že ešte stále môžem tú hereckú riečku spájať so súčasnosťou.

→ **Posledné roky si často vnímal obdivné reakcie od ľudí, ako dobre na svoj vek vyzeráš, že ti myseľ stále slúži a pamäť pracuje na plné obrátky. Pred časom však tvoju vitalitu oslabili zdravotné problémy.**

Sládkovič v stoosemdesiatej druhej slohe *Maríny* hovorí: „... za letom leto prudko sa valí a kto dnes ešte tvár svoju chváli, zajtra už padá bez vlády. Hodina každá pás v čelo ryje, ale kto kráse a láske žije, ten večne zostane mladý.“ To je dobré povzbudenie, ak ľudia odobria váš výzor, vašu pamäť, ale aby tak mohli hovoriť, o to sa musí postarať človek sám, a to i za cenu odopierania si mnohých žiadostivých vecí, ale aj prinútiť sa neustále pracovať na sebe. Ak Sládkovič hovorí, že „... kto kráse a láske žije, ten večne ostane mladý“, je zrejme, že v prvom pláne je to láska ku krásnej žene. Nikdy som sa neodriekal i takejto lásky. Ale Sládkovič je taký veľký básnik-mysliteľ, že pod krásou vidí i krásu života, konkrétne krásu neba, slovenských hôr, zurčiaceho potoka, kroja a pod láskou cíti aj lásku k tejto krásnej zemi k ľuďom, k práci. A ja sa snažím až do dnešných čias toto naplňať. Pravda, nie vždy sa to darilo. Človek je psychofyzická jednotka. Musí, alebo aspoň by mal, spájať krásu duše s krásou tela, teda byť vo fyzickej kondícii. Štúr, veľký vyznavač duševných hodnôt, udržiaval aj svoju telesnú schránku na vysokej úrovni. Šermoval, jazdil na koni, putoval, keď študoval v Halle v Nemecku či v Srbsku, neraz chodil od mestečka do mestečka pešo. K tomu viedol aj svojich žiakov. Spomínam to preto, že veľké osobnosti

národa nemajú byť zabudnuté v encyklopédiách, ale majú byť vzorom najmä pre mládež. A pre mňa naozaj boli. Ale je aj pravda, že „... hodina každá pás v čelo ryje“, tak aj mne pribudli vrásky, nielen na čele, ale aj v srdci a na žalúdku. Rok 2020 ma trochu zaskočil. Začal som aj učiť, recitoval som v televíznom programe *Zem spieva*, na *Dni kroja*, krásne stretnutie som mal v knižnici v Spišskej Novej Vsi. A báb! Presne od 26. novembra som pod dozorom výborných lekárov. Aj ja bojujem, ale je tu úžasná vzpruha od žiakov, priateľov i od divákov z celého Slovenska, povzbudzujúce, láskyplné slová a modlitby. Ján Kostra v citovej básni *Trezalka*, v ktorej píše práve o chorobe, končí takto: „Nemožno nevyzdraviť po takomto lieku, po dávno nepočutom teplom slove priateľa. Takéto slová od človeka ku človeku, viac ako lieky, viac rán zocelia.“

→ **Pre herca a recitátora je hlas hlavný a základný nástroj. Ty si sa oň roky staral príkladnou životosprávou. Zaiste ťa trápi, že častý kašeľ, s ktorým aktuálne bojuješ, ho oslabuje.**

Ján Smrek, môj veľký starší priateľ, básnik nad básnikov v básni *Ak dovolíte* hovorí: „A kto spí na kamennej poduške, tomu chcem húst, na husle, violu. Človek je rovný hline, popolu, ale má čosi v sebe, má svoj sluch, počúva a je neha, a je duch.“ A v básni *Oči* píše: „Nech nemám nič, ni zem, ni dom, ďakujem očiám svojim dvom, že skrze ne mi väčšie statky náležia.“ Básnik ospevuje ľudské orgány, ktoré človek potrebuje k plnohodnotnému životu. Ak ich nemá, je život iste skomplikovaný, ale nie beznádejný. Vedci vymysleli také veci a prístroje, ktoré podstatne uľahčia život takto postihnutých. Pre zrakovo postihnutých Braillovo písmo, biela palička, vodiace psy, môžu počúvať romány, ktoré nahrali herci, počuť hlasy upozorňujúce na nebezpečenstvo. Sluchovo postihnutí majú obdivuhodnú posunkovú reč.

Asociácia hluchonemých ma pozvala recitovať na ich snem. Bol som prekvapený a nevedel som si predstaviť, ako a prečo budem recitovať práve pre nich. Išiel som. Preklad do posunkovej reči bol taký perfektný, že po každej básni sa ozval aplauz. A hlas? Použijem tiež pár veršov toho istého básnika z jeho nádhernej ódy na lásku *Básnik a žena* z kapitoly *Padajú listy*: „*Hovorte, prosím. Rozprávajte ešte. Váš hlas je bezpečný a lahodí mi. Bo do mňa vniklo s dňami jesennými čosi, čo srdce zvierá mi jak kliešte.*“ A ďalej: „*Váš hlas, ako sa len láme. Sme to my dvaja, čo sa zhovárame? Reč zrazu zamdlela a pieseň stíchla.*“ A do tretice v tej stej kapitole: „*Oj, áno, viem. Lež z hrejivosti hlasu cítim ja zas len vlastnú ženskost vašu.*“ Tak vidíte, čo je hlas. Hlas sa nedá nahradiť nijakými technickými prostriedkami. Hlas vyjadruje všetky poryvy duše. Hlasom vnikáme k srdcu diváka, zvestujeme posolstvá, myšlienky. To som si uvedomoval. Nebol som nijako precitlivý, ale poviem len obyčajný prozaický prístup, ako si chrániť náš najdôležitejší výrobný nástroj. Napríklad nie som pivár, ale občas dostanem chuť na jednu „plzeň“. Ale ak som mal náročné dni, tak som na pivo ani len nepozrel. Ono má totiž takú skladbu, že

zasiahne hlasivky i priedušky. Obecnstvo dosiaľ hovorí – my sme všetkých hercov poznávali po hlase. Ale my si ten hlas sami zabíjame, napríklad fajčením. Veľmi sa hnevám, keď poslucháči herectva, a najmä ženy, fajčia. A nie málo. Nemoralizujem, len vysvetľujem, ako to škodí našej profesii. A k mojej súčasnosti? Načo tajiť, ako je to so mnou? Áno, začalo to veľkým kašľom. Cez kašeľ prišli lekári aj k inej diagnóze. Paradoxné je, že keď mi volajú priatelia, všetci hovoria – hlas máš výborný, tak si na dobrej ceste. A ja sa cítim slabý a nostalgicky spomínam, keď som na Devíne zarecitoval celú báseň *Mor ho!* Nuž vzdychám s Novomeským: „*Oj, život zvláštny do sveta vplieta mnoho vecí, na ktoré človek nezlorečí.*“

→ Čo ti pomáha neklesať na duchu a udržať si optimizmus i vieru, že sa to upraví?

Slovenský mysliteľ, matičný činiteľ a neprávom zabúdaný básnik Štefan Krčméry napísal i takéto verše: „*Mám, Bože, seba. Rád sa mám, rád všetko, čo si pripál k môjmu životu. Knihu i obraz, slnce, lúky, ľudí i mnohú bázeň ešte nerozvitú, čo duša z detstva chovala. Hej! A keď umriem, ležať budem hop-cup tralala.*“ V tejto

úprimnej spovedi, priznám sa, že nie som veľký hrdina, čo sa týka odchodu z tohto hrboľatého, ale predsa krásneho sveta. Tak nejako ma desí, že už neuvidím tie krásy, o ktorých píše aj Krčméry, ktorý si nakoniec spieva pri odchode. Lúto mi bude, že už nepôjdem na Kriváň, na Chopok, na Urpín či Suchý vrch. Že už sa nestretnem s mojím milovaným obecnstvom, s mojimi žiakmi. Potom si pripomeniem Milana Rúfusa, keď v závere básne *Leto* hovorí: „*Ó, leto, tvrdne klas, zem novým chlebom sýti, do nových kryštálov zrno v nej pretaje. Smrť ticho zvrátené po jednom malom bytí, z tohto sveta je, z tohto sveta je.*“ Áno. Aj Biblia hovorí – prach si a v prach sa obrátiš, ale aj ver a tvoja viera ťa spasí. Ja verím a neklesám na duchu. Verím a chcem ešte čo-to povedať tomuto svetu, ktorý sa momentálne zmieta v obrovskej chorobnej kríze, ale myslím si, aj duševnej. Verím v silu modlitieb, ktoré mi posielajú moji priatelia, poslucháči, diváci. Pravda, bez silnej viery duševnej by to asi nebolo možné prekonať. Lenže opakujem. Človek je psychofyzická jednotka, to znamená, že aj to zúbožené telo musíte stále kriasiť. Trápi ma, že už nemôžem tak intenzívne každé ráno cvičiť ako kedysi.

Ale pokiaľ môžem, cvičím, ako sa dá. Nedávno som to prehnal a bolo zle. Treba veriť našim lekárom, počúvať ich, riadiť sa ich radami a nedá sa nič robiť, aj sa „napchávať“ rôznofarebnými pilulkami. Otvorene priznávam, mal som také záchvaty kašľa, že som sa dusil a myslel som si, že je archanjel nado mnou, aby ma previedol na druhý breh. Hovoril som si v duchu verše z *Maríny*. Vzchopil som sa z posledných síl a prosil som toho archanjela, aby ma ešte nechal tu medzi vami. A on ma nechal... Viera je silná. Duch musí byť silný. Fyzikum musí byť silné, hoci sa musí prispôbovať veku. Nesmie rezignovať. V nostalgickom čase sa opäť vraciam k veľkým osobnostiam národa. Veď Benjamín Pravoslav Červenák, najbližší Štúrov spolupracovník na lýceu, ktorý ovládal jedenásť jazykov, ťažko chorý na pľúcnu chorobu, zobral svoj veľký rukopis o pôvode Slovákov, prekonal sa a išiel do Pešti a z Pešti sa vrátil domov, aby ho doniesol na vydanie. Zomrel dvadsaťšesťročný. A tak aj Janko Matuška, Janko Král, Štúr ešte chorý odchádzal do Nemecka. Preskočme dejiny a zastavme sa pri Štefánikovi. Ten ťažko chorý, nepoddáva sa, pracuje, cestuje, bojuje za národ. Vierou podáva nadľudský výkon. No nemá byť vzorom pre súčasníka? V tomto prípade mne? Na pracovnom stole mám o ňom skladačku s jeho výroky, nuž aspoň niektoré dodávajúce silu a nádej: „*Pre ľudí pevného predsavzatia a vytrvalosti, niet nemožnosti... Kto kráča energicky a vedomý si cieľa, ovláda svoj osud takmer úplne... Dokiaľ dýcham, dúfam... Odmietam akéhokoľvek sudcu. Tým môže byť iba Boh, alebo jeho hlas v mojom svedomí... Pravde veriť, pravde žiť a pravdu hájiť... Nič mi nebolo nemožné, lebo som chcel... Chcel by som účinkovať vo svojom národe, ktorý som nikdy neprestal milovať... Ak už mám padnúť, nechže som aspoň v slovenskej zemi pochovaný...*“ Len pripomínam. Je v slovenskej zemi pochovaný. Žiaľ, lietadlo, ktorým sa vracal do milovanej vlasti, za dosiaľ záhadných a nevyjasnených okolností havarovalo a v ňom zahynul náš veľký Slováč. Mal len tridsaťdeväť rokov.

→ Si z generácie, ktorá prežila veľa, aj neľudskosť a biedu vojny. Ako vnímaš aktuálnu pandémiu, ktorá najviac ohrozuje ľudí v tvojom veku a doľahla na celý svet?

Verte. Zobudím sa uprostred noci a desím sa. Čo sa to so svetom robí? Opakujem si verše Hviezdoslava, Rúfusa, Smreka. Vírta mi hlavou. „*Ubú-*

dame, ubúdame, stá by nás Boh vie jak nadostač bolo, my malí vprostreď životovej púšte, nad nami mrak a smutno okolo...“, volá Hviezdoslav. Preskakujem na Rúfusa:

*„Keď zomriem,
bude to v letné ráno,
dym viesok belasý
keď stúpa z úpätí,
široko ďaleko
nad rosou napadanou
posledné slovíčko
z hrdla mi uletí.“*

Ale vraciam sa aj k zabudnutému výbornému básnikovi, evanjelickému kňazovi s pohnutým osudom, Vladimírovi Royovi a jeho epitafu:

*„Keď pôjdeš človeče okolo cmitera,
kde temný krucifix s bolesťou pozerá,
skloň sa ku náhrobku, prečítaj prosím,
nápís čo dneská už na srdci nosím:
Leží tu prach v prachu, čo niekedy sme
chodieval, stá človek s dušou v tele,
blúdil i miloval, veril i smútil,
sklamáný prečasto v skazu sa rútil.
Konečne pochoval túžby i márnosti
Tešiác sa nádejou nebeskej radosti.“*

Keď to napísal, zúrila 1. svetová vojna v roku 1916. Plnili sa cintoríny. A plnia sa aj dnes. Covid mi zobral veľa priateľov, nemohol som sa s nimi ani rozlúčiť, hoci v minulosti som práve ja odprevádzal veľa priateľov veršom básnika. Človek je tiež podľa Biblie stvorený na obraz Boží, a teda mali by sme sa s týmto nenávratným odchodom aj dôstojne rozlúčiť. Zlyháva napokon i technika. Krematóriá v Banskej Bystrici i v Nových Zámkoch sú pokazené a ľudské telá ležia v igelitových vreciach a nehybne čakajú na svoje spolopnenie. Príbuzní lkajú. Načrel som do problému, ktorý nás desí. Ale je to tu! Pritom ľudstvo, čo ako vospelé, si s tým nevie rady. Počúvam z médií a najmä čítam vyjadrenia lekárov, vedcov, imunológov. Nepodceňujem všetky opatrenia. Nosím rúška, chodím medzi ľuďmi len v nevyhnutných prípadoch, beriem vitamíny, a predsa poznám známych, ktorí dodržiavajú tieto opatrenia možno ešte viac ako ja, lebo nemusia napríklad chodiť do nemocnice, a predsa tú pliaгу dostali. Nevedia, kde a ako. Vraj je ona aj vo vzduchu. No ďakujem pekne! Veď treba chodiť na prechádzky. Je tu teda ešte aj iný vírus. Vírus strachu. 24. marca 2021 som dostal pozitívnu správu, že PCR test je u mňa negatívny.

Kontrolujem si svoj stav aj sám dostupným testom, ktorý si kupujem v lekárni. A potom mi napadne paradoxne myšlienka, či nedostanem ten vírus práve v lekárni. Dúfam, že keď vyjde tento rozhovor, budem stále negatívny. To mi srdce každopádne poskočí.

Počas dlhého krásnostrastiplného života som toho veľmi veľa prežil. I chorôb. Z tých, i ťažkých, som sa vždy dostal, lebo som uplatňoval slovenskú múdrosť, ktorú my máme uloženú v prísloviach a porekadlách. A jedno také je – pomôž si človeče, aj Pán Boh ti pomôže. Ale ja z poznania pridávam – aj naši slovenskí lekári. Ak ďakujem mojim učiteľom za rozvoj duševných vlastností, tak teraz ďakujem našim lekárom, ktorí zachraňovali moju telesnú schránku. Všetkým sa poďakujem cez výnimočného primára MUDr. Daniela Petelena. Zachraňoval ma ako päťročného, keď ma rozdrúzaného vojenskou motorovou priviezli do nemocnice, bez nádeje na znovuvzkriesenie. A potom tiež už ako člena Divadla J. G. Tajovského vo Zvolene, podujal sa na komplikovanú operáciu žalúdka. Odpočíva na banskobystrickom evanjelickom cintoríne vedľa Terézie Vansovej, Martina Rázusa, Jána Bottu, hudobného skladateľa Viliama Figuša Bystrého. Chodím k jeho hrobu s malou kytičkou kvetov. A aj dnešným lekárom, najmä tým, ktorí sú, ako sa hovorí, „v prvej línii“ v boji s touto pliaгу, patrí úprimná vďaka. A aj sestričkám, ktoré sú dôležitou súčasťou pri zachraňovaní ľudí. Poznám to.

Za svojho života som zažil všelijaké epidémie, ale takúto hrôzu som ešte nezažil. Dejiny pandémie sú zachytené. Čítal som štúdiu o hroznej chorobe. Na naše územie prichádza 1. júla 1831. Presne o sto rokov som sa narodil. Nákaza prichádza z Poľska a Ukrajiny. Bolo to hrozné. Nákaza zabíjala už do dvoch dní, ale vraj boli prípady, keď pacient podľahol cholere do dvanástich hodín. Cisár dal uzavrieť hranice Uhorska. Nakazilo sa päťdesiatštyri miliónov ľudí, z ktorých chorobe podľahlo až dvadsaťštyri miliónov. Spomínam to najmä preto, že ľudstvo takýto trest už zastihol. I keď to bola hrôza, po roku začala cholera ustupovať. A tejto pandémie niet konca-kraja. A ani sa nevie, kedy skončí. Nepriamo som sa stretol s hrôzou týfusu, keď moja mama počas 1. svetovej vojny prežila obrovský žiaľ, keď zaúradoval týfus a zomrela jej dcéra Marka ako dva a polročná a po nej Janko ako štvorročný. Spomínali, že chceli skočiť za nimi do hrobu. Potom

som sa stretol už konkrétne s takzvanými suchotami, čo bol ľudový názov pre tuberkulózu. To už bolo hrozné, lebo sme odprevádzali naše mladé krásne ženy, s ktorými sme robili rôzne programy v evanjelickom spolku. Suchoty kosili. Našťastie naša mama sa za nami šiestimi už nemuseli hádzať do hrobu, lebo tá hrozná choroba nás obišla. Po 2. svetovej vojne sa podarilo vedcom vyvinúť vakcínu, ktorou sa očkovalo od detstva a podarilo sa chorobu v Československej republike zlikvidovať úplne. Len v poslednom desaťročí sa objavili „múdre hlavy“, ktoré vyvinuli kampaň proti očkovaniu a to nielen proti tuberkulóze, ale aj proti detským chorobám, ako je záškrt či čierny kašeľ. Kňazi, ale aj bežní ľudia hovoria, že táto pandémia ľudí prinúti postáť, zamyslieť sa nad konzumným životom, vrátiť sa k dávnej skromnosti, k pokore, ku vzájomnému pochopeniu, k pomoci jeden druhému. Áno, aj ja postojím, zamýšľam sa nad životom, nad svetom a priznám sa, mnohokrát i počas bezsennej noci. V tichu a izolácii prežívam tento neviditeľný vírus, ktorý na človeka stíha na každom kroku na zemi, tej konkrétnej zemi, zemičke, po ktorej kráčame, ale aj v povetrí, ktoré dýchame. Ja žijem ináč skromne, pokorne, diétne a s veľkým obdivom, že v takomto čase je dostatok potravín. To sú tí nenápadní ľudia, neznámi hrdinovia, ktorí sa o to starajú. Pekári, poľnohospodári, pestovatelia zeleniny, ovocia a ďalší dobrí obetavci. Aj tí, čo nám robia radosť z kvetov, ktoré sú tiež v stánkoch tržníc. Ostáva nám veriť v jedno magické slovíčko – Nádej. Verme v Nádej, že to pomínie. Veď tento svet podľa básnika Janka Smreka nemôže žiť bez nehy.

*„... a preto zrodili sa vtáky
a tráva lezie na brehy
a v žite svietia slepé maky.
Svet nemôže žiť bez nehy.
Príroda je však ako pena:
raz tíško čaká na snehy,
raz na byl, kým sa rozzelená.
Človek, ty trpezlivý bud,
nevyťahuj ty svoje knihy.
Príroda najvyšší je súd,
v nej veky sú i okamihy.
V ničivej zime pomrzli
premnohí, lebo slnko spalo,
no nevie slnko, kto je zlý:
napokon všetkým požehnálo.“*

Verme, že požehná všetkých ľudí, zavládne neha a slnko spáli tú „covidovú devätnástku“.

→ Prežil si plodný život, vyslúžil si si za svoje činorodé umelecké pôsobenie nejedno uznanie a môžeš sa pochváliť viacerými oceneniami. Prepadne ťa niekedy pocit, že si predsa len niečo nestihol, že niečo nevyšlo?

Ako som už spomenul, nie som nejaký hrdina, a preto vzdychnem s Hviezdoslavom:

*„Mladosti jaro pošlo bez návratu,
i leta už len krátka zbýva púť.
Jak znesiem razom tolľkú žitia stratu,
môj Bože – hrozné i len spomenúť.“*

Nuž, básnik môj, spomienky sa predsa len hrnú. Veď tak trochu či veľmi, neviem sám, no predsa bilancujem. K tomu ma núti i tá doba. Veď ešte som nemal čas vracat' sa dozadu. Do poslednej chvíle som pracovne a tým aj súkromne žil naplno. Len dvanásť mesiacov uplynulo, čo som musel prestať učiť, vystupovať, prerušiť poetické štúdio, prestal chodiť na besedy a do porôt súťaží v umeleckom prednese. Ešte som stihol urobiť veľký program o Sládkovičovi s televíznym štábom. A to nebolo také jednoduché, veď sme boli na všetkých miestach, kde Sládkovič žil, tvoril. Covid nám zastavil program o Štefánikovi, s ktorým sme mali so spevákmi Štátnej opery v Banskej Bystrici pätnásť vystúpení, vrátane Viedne. Napísal som scenár k dvojstému výročiu narodenia Sládkoviča. Bol pripravený aj režijne a premiéra určená v Poetickom štúdiu na Stromovej v Bratislave na 6. apríla 2020. Bola zastavená neznámou veľičinou lietajúcou vzduchom. No, už bilancujem. Hoci len obdobie predposledného roka. Ale keď v hlave aj vo svojich denníkoch listujem, lebo ja mám naozaj obsiahle denníky, kde sú zachytené všetky výhry, všetky prehry, všetky radosti, veľké sklamania i ťažké dni, keď som prekonával choroby, s ktorými som nikdy nešiel na verejnosť, i všetky lásky i sklamania z nich, mohol by som povedať, že môžem byť spokojný so svojou pozemskou púťou. Ale tí, ktorí ma poznajú, mi dajú za pravdu, že som sa nikdy neuspokojil s dosiahnutým, nikdy som nestál so založenými rukami. Tak ma v časopise Televízia označila aj redaktorka Elenka Ťapajová. A dala tam krásnu fotografiu, kde stojím so založenými rukami. Keď som sa blížil k sedemdesiatke, lekári, priatelia, dcéra, partnerka mi stále húdli, aby som spomalil, zastal. Áno, už vtedy sa začí-

nali moje vážne zdravotné neduhy, hoci ja som ich mal do sedemdesiatky dosť. Ale mal som heslo – keď herec prestane pracovať, zdokonaľovať sa, je vlastne mŕtvy, zabudnutý.

Keď sa porovnávam s takým Štúrom, ktorý žil len štyridsaťdeväť rokov a čo dokázal, tak človek nemôže byť spokojný. Ale aj iní štúrovci, ktorí zomierali na nešťastné suchoty mladí a každý ovládal najmenej šesť rečí, tak cítim, že som mohol spraviť ešte viac. Mrzí ma, že som sa perfektne nenaučil po francúzsky a nemecky, hoci som tieto jazyky začal študovať. Viem dobre slovom i písmom ruštinu. Trochu sa ospravedlňujem tým, že dôkladné učenie básnických textov mi zobralo veľa času. Takže môžem si len vzdychnúť s poetkou Mašou Haľamovou:

*„Keď zvažujem čo bolo –
a čo mi ešte zo života zbudlo,
nad miskami váh:
hlbokej a plnej na strane "dal"
a plytkej – čo ešte "má dať"
myslím si, že nič nebolo márne
a že sa môžem poďakovať životu
i za to ťažké – o ktoré je nás viac.“*

→ Jurajovi Sarvašovi v mene redakcie, bývalých kolegov a poslucháčov prajeme ku krásnemu životnému jubileu najmä pevné zdravie a ďakujeme za vzácne roky prežité za katedrou našej akadémie.

→ Mgr. art. Zuzana Budinská, ArtD.

Cimbalová dielňa 2021

Cimbal je výnimočný majstrovský nástroj, ktorý mnohí z nás podvedome spájajú predovšetkým s folklórnou tradíciou. Dnes je však rovnako cenený aj v klasickej či populárnej hudbe a záujem o jeho výučbu rastie. A to aj vďaka tomu, že prostredie Akadémie umení pri svojom vzniku podporilo myšlienku vysokoškolského štúdia cimbalovej hry. Počas viac ako dvadsaťročnej histórie sa vyprofilovalo viacero koncertných umelcov, ktorí svojou umeleckou činnosťou a pedagogickým vedením prispievajú k popularizácii tohto nástroja.

Predseda Slovenskej cimbalovej asociácie a pedagóg Fakulty múzických umení AU BB Mgr. art. Martin Budinský, ArtD. za posledné roky aj s podporou Fondu na podporu umenia lektoroval už viacero cimbalových dielní, ktoré boli zamerané na teoretické i praktické vzdelávanie mladých cimbalistov a na získanie nových zručností v oblasti klasickej i folklórnej cimbalovej hry.

V termíne od 10. 5. 2021 do 12. 5. 2021 sa v Trenčíne podarilo zrealizovať projekt, ktorý opäť prispel k podpore výučby amatérskych cimbalistov vo veku od 7 do 20 rokov so zameraním na zlepšenie ich hráčskej úrovne. Pre rozvoj cimbalovej hry a jej popularizáciu je nepochybne dôležité pravidelné pôsobenie profesionálov medzi amatérmi, nakoľko okrem systematického vzdelávania môžu byť pre ich budúci rozvoj inšpiráciou. Výsledky tohto pôsobenia

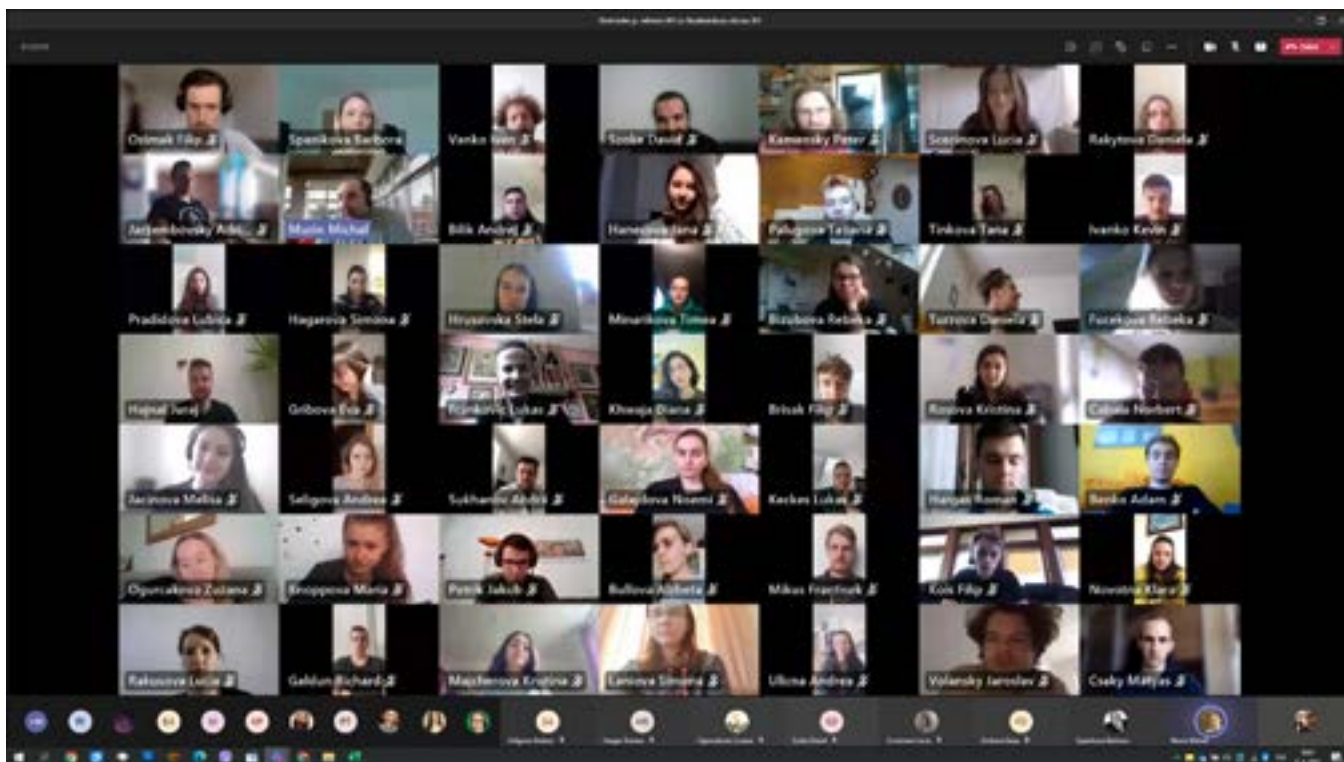
sú už viditeľné. Konkrétne v meste pod hradom Matúša Čáka táto iniciatíva začala pred viac ako piatimi rokmi, kedy na ZUŠ K. Pádiveho začal „rozbiehať“ výučbu cimbalu žiak Martina Budinského Mgr. Andrej Staňo, DiS. art. Sériou vzájomných pravidelných spoluprác a workshopov má cimbal v Trenčíne svoje stále miesto i opodstatnenie a dvaja cimbalisti, bývalí účastníci dielní, v súčasnosti študujú na Konzervatóriu J. L. Bellu v Banskej Bystrici.

Spoločné úsilie vyústi na jeseň tohto roka v koncerte Cimbalové zrkadlenie, v ktorom sa spoja spomínaní amatérski hráči s profesionálmi, so žiakmi hry na cimbele z Konzervatória J. L. Bellu v Banskej Bystrici a Akadémie umení v Banskej Bystrici.

→ Mgr. art. Zuzana Budinská, ArtD.

Stretnutia AU

Rektor – študenti

Koncepcia plánu otvorenej a priamej komunikácie v internom prostredí univerzity obsahuje aj plánované stretnutia vedenia Akadémie umení v Banskej Bystrici (AU) so všetkými študentmi fakúlt AU. Obsahom stretnutí je nielen program s informáciami o aktivitách za jednotlivé oblasti „života akadémie“, ale aj priestor na otázky študentov smerom k vedeniu.

Študenti tak majú možnosť dozvedieť sa o dianí na AU priamo od rektora či prorektorov. Stretnutia s rektorom predstavujú jednu z možností získania spätnej väzby. Vedenie priameho dialógu so študentmi prináša množstvo podnetných a zaujímavých impulzov smerujúcich k rozvoju zabezpečovania kvality AU. Vedenie AU považuje túto formu celoakademickej komunikácie za dôležitú a otvorenú platformu vzájomného vnímania sa, informovanosti a otvorenosti.

Stretnutia prebiehajú v troch blokoch samostatne so študentmi

jednotlivých fakúlt FDU, FVU, FMU, nakoľko každá z nich má isté špecifiká pre spoločnú komunikáciu.

Prvé stretnutie v roku 2021 sa konalo 9. apríla 2021, formou on-line. S rektorom prof. MgA. Ing. Michalom Murinom, ArtD. sa stretlo 345 z celkového počtu 564 študentov, čo predstavuje 61,2 %.

Rektor informoval o prebiehajúcich a plánovaných aktivitách, ktoré sa týkali práve študentov. V krátkosti uviedol koncepciu rozvoja AU, informoval o akreditačnom procese a predstavil nové možnosti v oblasti prezentácie umeleckých výstupov a tvorby študentov AU. Hlavná pozornosť bola orientovaná na softvérovú prípravu individuálnych webových stránok každého študenta počas jeho štúdia s možnosťou jej používania aj po absolvovaní akadémie. Systém IDM (INFO DATA MEDIA) sa má spustiť v nasledujúcom akademickom roku 2021/2022 a postupné napĺňanie databázy prinesie výhody nielen samotným študentom, ale aj

prezentácii školy smerom k stredným školám, vyhľadávaniu partnerských spoluprác a medzi-fakultnému informovaniu o pedagogickom procese a semestrálnych výstupoch každého študenta. Portál prinesie možnosť prezentovať a archivovať aj umelecké diela a verejné prezentácie realizované v mimoškolskom prostredí, teda vo viazanosti s umeleckou praxou ako súčasťou kreatívneho priemyslu, kam umenie kľúčovo patrí. Projekt IDM zohľadňuje skutočnosť, že umelecké školy sa z titulu svojho poslania dlhodobo venujú autorským kreatívnym projektom a tento postoj je hlavným zámerom edukačného nastavenia študijných odborov.

Stretnutia s rektorom sú súčasťou stratégie vzájomnej komunikácie so študentmi a podnetnými návrhmi na zlepšenie nášho spoločného akademického prostredia.

→ Mgr. art. Barbora Španíková, ArtD.

Svetový deň divadla

Svetový deň divadla 27. marca 2021

Oficiálny kanál Akadémie umení v Banskej Bystrici ·
150 zhladnutí · pred 1 mesiacom

Medzinárodná divadelná komunita si už 59 rokov pripomína 27. marec ako svoj deň – Svetový deň divadla. Tento deň si pripomínáme a oslavujeme vďaka Medzinárodnému divadelnému inštitútu (ITI), ktorý tak rozhodol na 9. svetovom kongrese Medzinárodného divadelného ústavu v roku 1961 vo Viedni. Prvý Svetový deň divadla sa slávil v roku 1962 pri príležitosti otvorenia Divadla národov v Paríži. Základy divadelného inštitútu ITI položila v roku 1948 v Prahe Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) a medzinárodná divadelná komunita. Jeho generálny sekretariát je v parížskom sídle UNESCO. Prostredníctvom národných stredísk ITI sa podporujú medzinárodné výmeny v oblasti teoretických poznatkov a praxe divadelného, lyrického i tanečného umenia s cieľom posilniť mier a priateľstvo medzi národmi. Vzájomne sa prehlbuje porozumenie a v neposlednom rade sa rozširuje spolupráca medzi všetkými, čo pôsobia v scénickom umení.

Zmyslom a cieľom Svetového dňa divadla je vyjadrenie solidarity divadelníkom z celého sveta a podpora ich úsilia o presadzovanie morálnych a spoločenských hodnôt umeleckými prostriedkami, rovnako ako zamyslenie sa nad poslaním a úlohou divadla.

Hlavným organizátorom osláv je ITI, ktorý je najvýznamnejšou medzinárodnou mimovládnu organizáciou pre scénické umenia. Každoročne požiada niektorú zo známych divadelných osobností, aby napísala posolstvo, ktoré sa číta v divadlách na celom svete a zverejňuje sa v masovokomunikačných prostriedkoch. Autorkou tohtoročného posolstva bola britská divadelná, filmová a televízna herečka Helen Mirren.

Fakulta dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici si 27. marca 2021 pripomenula Svetový deň divadla rovnako ako mnoho kultúrnych inštitúcií na celom svete.

Pri tejto príležitosti vzniklo video, v ktorom sa študenti rozhodli zdieľať na internete časť tvorivého procesu. Hoci sa skúšobné priestory fakulty a javisko Divadla Akadémie umení premenili na

ich obývačky či detské izby, kreativita, fantázia, tvorivosť a vynaliezavosť sa dokázali udomáčniť aj v týchto nových podmienkach. Ani zakopnutia, ani nie ideálne priestory ich neodradili v skúšaní svojich rolí v dištancnej forme štúdia a v hľadaní nových možností pri spracovaní rôznych úloh a zadaní. Áno, bolo to ťažké obdobie pre živé performatívne umenia. Ale ako v posolstve k Svetovému dňu divadla píše herečka Helen Mirren, „*Krásna kultúra divadla bude žiť tak dlho, ako dlho tu zostaneme my.*“

V tomto duchu sa niesol aj odkaz študentov banskobystrickej Fakulty dramatických umení Akadémie umení. Do jeho spracovania sa zapojili študenti bakalárskeho i magisterského stupňa štúdia a vo videu predniesli posolstvo v jeho plnom znení: „*Bolo to veľmi ťažké obdobie pre živé performatívne umenia, mnohí umelci, technici, umeleckí remeselníci a ženy bojovali o prežitie v profesii, ktorá je sama osebe plná neistoty. Možno však práve tá vždy prítomná neistota im umožnila prežiť pandémiu s duchaplnosťou a odvahou. Za nových okolností sa ich predstavivosť pretavila do vynaliezavých,*

zábavných a dojímavých spôsobov komunikácie, samozrejme, vo veľkej miere vďaka internetu. Ľudia si navzájom rozprávali príbehy, odkedy sú na tejto planéte. Krásna kultúra divadla bude žiť tak dlho, ako dlho tu zostaneme my. Kreatívne podnety spisovateľov, dizajnérov, tanečníkov, spevákov, hercov, hudobníkov, režisérov nebudú nikdy potlačené a vo veľmi blízkej budúcnosti budú znova prekviatať s novou energiou a novým porozumením sveta, ktorý všetci zdieľame. Už sa neviem dočkať!“

Vytvorené video k Svetovému dňu divadla bolo uverejnené na facebookových stránkach Divadla Akadémie umení na Fakulte dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici – komunita a tiež na Youtube, oficiálnom kanáli Akadémie umení v Banskej Bystrici. O tejto aktivite fakulty informovali formou tlačových správ aj rôzne internetové portály ako bystricoviny.sk, tasr.sk, dnes.plus.sk, thewordnews.net, teraz.sk a tiež na facebookových stránkach zdieľal video Divadelný ústav, Bystrica Sity a Kultúra Banská Bystrica.

Možnosť pozerania videa na Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=iXl2eLhbmvg&t=9s>.

Sme radi, že kultúra divadla žije. Rovnako ako nádej a túžba znova sa stretnúť, spoločne tvoriť a žiť divadlom naplno. Tak naozaj. Nie cez monitor.

→ Mgr. art Soňa Kočanová, ArtD.

Spojenie troch generácií recitátorov

Vynikajúca interpretka poézie, herečka Ida Rapaičová, prijala pozvanie byť súčasťou vydania CD s názvom Slovensko mladé – rodisko moje, ktoré zaujímavým spôsobom oživuje dielo pôvodnej slovenskej tvorby. Kedysi dlhoročná pedagogička hereckej tvorby a umeleckého prednesu na Fakulte dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici sa na nosiči predstavuje recitáciou spoločne so svojou bývalou žiačkou, v súčasnosti rovnako pedagogičkou prednesu na katedre herectva, členkou ženského tria KRAJKA Zuzanou Budinskou, ktorá do projektu angažovala aj poslucháča 5. ročníka herectva Romana Hargaša a vynikajúceho recitátora Jozefa Šimonoviča.

Spoločne premostujú autorsky zhudobnenú poéziu z diel spisovateľov Andreja Sládkoviča, Rudolfa Dobiáša, Kataríny Hudecovej či Maši Haľamovej. Pod hudobné spracovanie a interpretáciu sa podpísalo ženské spevácke trio KRAJKA, Peter Belák (gítara), Martin Budinský (cimbal), Kristína Hlistová (husle), Jozef Brindzák (kontrabas), Jaroslav Bežák (bicie) a Ivana Klenová (akordeón). V dramaturgii zvukového nosiča sa objavujú aj štylizácie na folklórne motívy.

Ojedinelý projekt popularizačným spôsobom prezentuje oblasť slovenskej poetickej tvorby medzi verejnosťou a prepája aktivity v oblasti literatúry, hudby a umeleckého slova. Jeho realizáciu podporili FDU AU BB, Hudobný fond, mesto Trenčín, TNOS Trenčín a Trenčiansky samosprávny kraj.

→ Mgr. art. Zuzana Budinská, ArtD.

→ ABSOLVENTI FAKULTY MÚZICKÝCH UMENÍ AKADEMIE UMENÍ

AI Kanfej Hašalom

Promovali v prvej várke, keď ešte neboli bakalári a oni sa stali hneď magistrami umenia. Mária a Peter Azorovci boli skvelí študenti, správne ambiciózni, talentovaní. Nepochádzali z „červenej“ rodiny, ale na diplomoch túto farbu prijali. On dostal za kompozíciu, ona za zborové dirigovanie. Vždy vedeli kam patria a kam chcú ďalej v živote postúpiť. Aj keď to pre oboch nebolo vôbec jednoduché a priamočiare. Dovideli však ďalej ako za roh a nielen na výplatnú pásku.

Okrem talentu ich spája aj veľká viera v Boha. Bez nároku na honorár šíria a šíria jeho myšlienky. Boli a budú vždy potrební, vedeli a vedia to. Tento vzácny dar dostali od svojich rodičov a odovzdávajú ho ďalej svojim deťom, priateľom a známym.

Peter sa na pár rôčkov „stratil“, išiel na vandrovkú do ostrovnej krajiny, odkiaľ som sporadicky čítala jeho „anglické“ reportáže. Okrášlené skvelým foto objektívom s okom umelca. Vrátil sa na Slovensko a opäť som ho „stretla“ v tlači. V Hríbovom .týždni som zistila, že žije kdesi nad Detvou, na lazoch, s manželkou zo Srbska a dvomi deťmi. A pracuje. Fyzicky aj duchovne.

Mária tiež odišla spred môjho objektívu, napokon to bola ona, ktorá si ma telefonicky našla. Tak viem, že už je Volárová, je riaditeľkou v Mestskom kultúrnom stredisku v Novom Meste nad Váhom, má dve krásne dcéry a píše knihu o svojom milovanom pedagógovi, špičkovom zbornajstrovi Petrovi Hradilovi. Bola jeho poslednou študentkou. Pritom stále niečo vymýšľa: s výtvarníkmi, literátmi, spevákmi, hercami. Vede celoštátny zbor Eben

Ezer a komponuje. Muzikály pre deti (Anjeli, Vianoce na celom svete, Barbie a tri mušketerky), ale aj hudobno-dramatické predstavenia Dotyky pre mladé rodiny. Aktuálne pripravuje americké aj izraelské koncertné turné.

Máriu a Petra z neďalekého Zvolena som stretla kedysi v začiatkoch formovania FMU. A spoznala som ich nevšedný záujem o všetko kalokagatické a etické. Som rada, že to v nich ostalo a narástlo do novej krásy a kvality.

Obaja súrodenci sú aktívni na sociálnych sieťach, nie je problém zistiť si o nich viac. Odporúčam. Sú na krídlach pokoja, presne tak, ako v titulku príspevku hebrejsky vyznávajú svoje motto.

→ Mária Glocková, FMU

Foto: Peter Azor a internet

→ ABSOLVENTI FAKULTY DRAMATICKÝCH UMENÍ AKADEMIE UMENÍ

Michal NÁHLÍK

absolvent réžie FDU v roku 2002

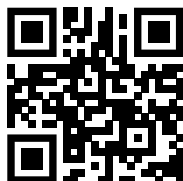

Počas štúdia hosťoval ako režisér v Divadle J. G. Tajovského vo Zvolene, kde uviedol hry Lásky Georgea Washingtona, Malá Morská víla, Smrť v ružovom či Cyrano z Bergeracu. Po úspešnom ukončení vysokoškolského štúdia pracoval ako režisér Literárno-dramatického centra v Slovenskom rozhlasu, štúdio Banská Bystrica. Súčasne hosťoval v Bábkovom divadle na Rázcestí v Banskej Bystrici, v Slovenskom komornom divadle v Martine, neskôr aj na Novej scéne v Bratislave, v Divadle Andreja Bagara v Nitre, v Bábkovom divadle v Žiline a v Štúdiu tanca v Banskej Bystrici. Od roku 2007 až do dnešných dní pôsobí vo funkcii režiséra a umeleckého šéfa Divadla Jonáša Záborského v Prešove. Na pôde profesionálnej scény zrežiroval viac ako štyridsať predstavení.

„Som presvedčený, že jedno skúškové obdobie v profesionálnom divadle naučí študenta viac ako desať semestrov na škole. Z toho vyplýva, že Akadémia umení v Banskej Bystrici bola pre mňa vždy hlavne školou života.“ (M. N.)

Odkaz: <https://www.djz.sk/>

Foto: Jano Štovka

Anna KVAŠŇOVSKÁ

absolventka herectva FDU v roku 2020

Počas školy využila možnosť ísť na Erasmus a vybrala si štúdium na JAMU v Brne. V čase štúdia pôsobila v Mestskom divadle Actores Rožňava, kde účinkovala v inscenáciách Čarodejnice a Franz W. Po absolvovaní školy, práve v čase pandémie, bolo pre ňu náročné nájsť uplatnenie v divadlách, ktoré boli zatvorené. Dostala sa k nahrávaniu voice-overov, dabingu a komentárov. Následne prišlo rozhodnutie otvoriť si vlastné nahrávacie štúdio, ktoré už dnes vďaka svojej pracovitosti a nasadeniu úspešne prevádzkuje.

„Akadémia umení poskytuje študentom dve ohromné veci. Dokonca tri! Majú pedagógov, čas a priestor, vďaka čomu môžu rozvíjať herecké umenie z viacerých strán a nájsť „to svoje“. Pre mňa bol najobohacujúcejší javiskový pohyb s A. Gromanovou a S. Kočanovou, nielen pre pohyb samotný, ale pre podnecovanie kreatívneho myslenia pri tvorbe. A samozrejme hodiny herectva s R. Sanitrom, ktorý nás viedol k tomu, aby sme sa „rýpali“ v textoch, postavách a výrazových prostriedkoch do dôsledkov a dokázali na základe toho vytvárať komplexný herecký prejav. Momentálne si plním svoj sen a každému študentovi držím palce v tom, aby našiel na škole „to svoje“...“ (A. K.)

Odkaz: <https://www.slovakvoice.com/>

→ ABSOLVENTI FAKULTY VÝTVARNÝCH UMENÍ AKADEMIE UMENÍ

Bári RAKLÓRI¹ alias Emília RIGOVÁ

Kolko významových rovín môže niesť dielo?

Popredná slovenská vizuálna umelkyňa Emília Rigová (*1980) sa výraznejšie presadila nielen na domácej scéne umenia v období okolo roku 2015. Rigová je absolventkou Fakulty výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici v odbore sochárstvo (prof. Jan Hendrych). Magisterský stupeň absolvovala v roku 2005. Po dvoch rokoch tu pokračovala na v doktorandskom programe voľného umenia pod vedením školiteľa doc. Juraja Saparu, ktorý absolvovala v roku 2011. Jej výtvarný doktorandský projekt predstavoval interaktívny monumentálny objekt – akúsi novodobú jaskyňu v podobe USB portu. V profesionálnom živote mladej autorky spočiatku obsadzovalo veľa času pedagogické pôsobenie. Pôsobila najskôr na TUZVO – katedre dizajnu a na Súkromnej strednej umeleckej škole vo Zvolene na odbore animovanej tvorby, od roku 2012 pôsobí ako odborná asistentka na Katedre výtvarnej tvorby Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici.

Foto: emiliarigova.com

Vo svojej ranej tvorbe sa Rigová mediálne orientovala najmä na objekty a inštalácie. Nebála sa pritom ísť do veľkých a technicky náročných projektov, rada pracovala s alternatívnymi materiálmi. Tematizovala najmä svoju identitu ženy – Rómky. Razantne definovanými symbolmi ako klieťka v životnej veľkosti, tradičné rómske koberce či šatky jasne vyjadrovala tému autoidentifikácie. Kľúčovou témou ranej tvorby Rigovej sa stalo „gendrované rómstvo“ v mediálnych formátoch objektu, performance, ale aj digitálnej maľby, ktorá výrazovo simuluje klasickú maľbu. Autorka skúma subjektivitu svojich emócií na pozadí aktuálnych sociokultúrnych rámcov. Postupne sa posúva od ťaživej introspekcie a reflektuje najmä nega-

tívne spoločenské stereotypy. Zároveň graduje razanciu výpovede a otvorene sa hlási k svojmu pôvodu a tiež rodovej identite. Pred desiatimi rokmi vytvorila Rigová svoje umelecké alter ego - Bári Raklori v odvolávke na svoju identitu. V rodine ju volali Bári, čo znamená „veľký“. Raklori označuje zasa dcéru nerómskych rodičov. Výraz sa používal, keď boli rodičia „spokojní“ s úhladným vzhľadom svojich detí. Rigová spomína, že v jej rodine bol vzťah Rómov a Nerómov vnímaný ako prirodzený a bezkonfliktný. BR je preto v autorском koncepte vyjadrením symbiózy a synergie, ktorú autorka dosahuje čerpaním z oboch svetov.

Prvým výrazným úspechom na domácej scéne vizuálneho umenia bol

pre Rigovú určite zisk Ceny Oskara Čepána za rok 2018, po ktorom nasledoval dvojmesačný študijný a tvorivý pobyt v New Yorku. Nové podnety a veľký svet umenia zúročila v nových dielach, v ktorých rozvinula jednak tému reflexie tradičnej rómskej kultúry a prepojila ju s inštitucionálnou rovinou sveta umenia. Výsledky projektu predstavila na samostatnej výstave *Čohani z Koni Ajlend* [Čarodejnica z Coney Island] v Kunsthalle LAB Bratislava.²

V roku 2019 Rigová iniciovala a v spolupráci s kurátorkou Petrou Hanákovou usporiadala medzinárodnú výstavu *Keres Kultura!* [Robíme kultúru!] v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici (2019). Sama autorka tam premiérovu uviedla inštaláciu *Staráme*

sa o vašu budúcnosť (2019), v ktorej odkazuje na sociálne a rodinné kontexty detstva a zároveň oslovuje súčasnú generáciu rómskych detí a ich rodičov. Základ inštalácie tvoria dva veľké biele plyšové medvede. Na tvárach majú zlaté podnosy so zdrojom svetla, ktoré miera na typické rómske drapérie a sklenenú veštekú guľu. Z útrobov medvedíkov vychádzajú symbolické vnútornosti vo forme rómskej drapérie. Dielo nadväzuje na motív zvracania v jej videu *Vomite ergo sum!* (2018) z bodyartovej autoperformancie. Ťaživá a nechutná situácia dávenia tekutého zlata reprezentuje zložitost' zbabovovania sa ťaživej tradície (a atribútov rómstva) a súčasne odpor ku skresleným a stále prežívajúcim mýtom o Rómoch.

V roku 2020 usporiadala Rigová samostatnú výstavu v Galérii Schemnitz v Banskej Štiavnici s názvom *Kale bala parno muj*³ [Biela huba, čierne vlasy]. Oltár či skôr ikonostas – vrstva rodiny, tradície, vrstva vlastných dejín autorky, vrstva kontextu, art word... program – redefinícia klišé tradície. Popri voľnej tvorbe sa Rigová venuje výskumu rómskeho etnika a jeho kultúry. Iniciovala a realizovala medzinárodnú výstavu rómskych umelkýň a umelcov, ako aj vznik Kabinetu rómskeho umenia a kul-

túry na UMB v Banskej Bystrici (2019). Spolupracuje s Európskym rómskym inštitútom pre kultúru a umenie (ERIAN) v Berlíne.⁴

Emília Rigová / Bári Raktóri (*1980, Trnava) pracuje v priestorových médiách, performancii, digitálnej malbe a postfotografii. Tematicky reflektuje kultúrne a sociálne stereotypy, alter-ego, rómsku identitu. Študovala na Katedre sochárstva Fakulty výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, kde v roku 2011 získala titul ArtD. Venuje sa výstavnej, kurátorskej a pedagogickej činnosti. Vedie kurzy v odboroch socha, multimédiá a intermédiá na Katedre výtvarnej kultúry Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Výber zo samostatných výstav: *Ikony periférie* (2019), *Gandy Gallery, Bratislava, Lost Forest* (2018), *Eriac, Berlín, Lost Identity* (2018) v MQ21 vo Viedni a iné. Z významných skupinových výstav: *FUTUROMA* (2019) *Bienále Benátky, Keres Kultura! [Robíme kultúru!]* (2019), *Banská Bystrica, Crossing Black / Selfportrait, O kosmo hino kalos [The universe is black], Moravská galerie, Brno* (2017). V roku 2018 sa stala laureátkou *Ceny Oskára Čepana*.

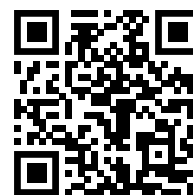
→ Alena Vrbanová, FMU

¹ bári – veľká; raktóri – dievča s nerómskym pôvodom

² Kurátorkou výstavy bola Nina Vrbanová. Pozri text kurátorky výstavy na: <https://kunsthallebrazislava.sk/event/cohani-z-koni-ajlend>.

³ Kurátorkou výstavy bola Petra Hanáková. Komentáre a diskusiu k tvorbe autorky pozri na: <https://www.schemnitz.sk/vstavy-2020-exhibitions-2020>.

⁴ ERIAC – European Roma Institute for Arts and Culture (www.eriac.org).

Dňa 29. apríla 2021 bol prezidentkou Slovenskej republiky Zuzanou Čaputovou, podľa čl. 102 písm. h) Ústavy Slovenskej republiky na návrh ministra školstva, vedy, výskumu a športu (podľa § 102 ods. 3 písm. a) Zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a Vyhlášky MŠ SR č. 330/1997 Z. z. o habilitácii docentov a o vymenúvaní profesorov v znení vyhlášky č. 226/1998 Z. z.) vymenovaný za profesora pedagóga Akadémie umení doc. Mgr. art. Matúš Olha, PhD. v odbore divadelné umenie.

Prof. Matúš Olha, PhD. pôsobí na Katedre divadelnej dramaturgie, réžie a teatrologie na Fakulte dramatických umení.

Srdečne blahoželáme!

<https://fdu.aku.sk/sk/fakulta/ludia/78-zamestnanci-katedry-dramaturgie-rezie-a-teatrologie/328-doc-mgr-art-matus-olha-phd.html>

Edičná činnosť FMU

v roku 2020

Zborník prác doktorandov 7

Editorka: PhDr. Mária Glocková, PhD.

Zborník predkladá vybrané časti dizertačných prác doktorandov FMU. Svoje poznatky východiská, inovatívne riešenia, prínos do výskumu v oblasti hudobného umenia prinášajú:

Mgr. art. Miroslav Dvorský: Interpretácia veristických tenorových postáv (výber)

Mgr. art. Ján Králik: Tendencie súčasnej tvorby pre gitaru na Slovensku

Mgr. art. Adriana Kučerová: Špecifiká poučenej interpretácie sopranových postáv v operách G. F. Händla s dôrazom na Romildu, Angeliku a Morgana

Mgr. art. Metod Podolský: Transkripcie violončelových skladieb pre kontrabas

Mgr. Silvia Lelkes Sklovská: Femme Fatale, mezzosopranové postavy v opernej literatúre (výber)

„Charakteristika femme fatale, ženy, ktorá je na jednej strane krutá, no zároveň okúzľujúca, zmyselná a obdivuhodná, má dlhú históriu a môžeme ju nájsť už v časoch gréckej mytológie. Ženskosť predstavovali bohyně, ktoré mali charakteristické povahové črty. Femme fatale znamená aj symbol hrozby, ktorú nezávislé ženy predstavujú pre patriarchálnu spoločnosť; obraz femme fatale je nevyhnutným zlom ľudskej ideologickej aplikácie mytologických zdrojov. V mytológii ju nachádzame ako Sírény, Erinye, Harpye, ale predstavuje ju aj Pandora, prvá smrteľná žena klasickej mytológie.“ (Sklovská, 2020, s. 130-131)

Mgr. art. Vladimír Šranko: Úloha klavíra v komorných dielach 20. storočia pre dychové nástroje so zameraním na saxofón

Mgr. art. Filip Tůma: Diferenciácia interpretačných požiadaviek v opere a operete s prihliadnutím na vybrané diela

Mgr. art. Jozef Vohár: Francisco Tárrega – skladateľ a interpret

Mgr. art. Peter Zwiebel: Tvorba Paula Hindemitha pre violu

Horizonty umenia 7 – Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej webovej konferencie

Editorka: PaedDr. Mária Strenáčiková, PhD.

Zborník obsahuje príspevky, vlastné názory a progresívne výsledky svojej umeleckej, vedecko-výskumnej a pedagogickej práce v oblasti hlavne hudobného, výtvarného, dramatického, filmového a tanečného umenia od autorov z Čiech, Maďarska, Poľska, Ruska, Slovenska, Ukrajiny a Španielska. Súčasťou zborníka je CD s jednotlivými príspevkami.

Prof. Alexander Demchenko, PhD. (Rusko): Ludwig van Beethoven v kontexte jeho doby, k 250. výročiu jeho narodenia

PhDr. Karel Dichtl (Česko): Modus a jeho metamorfizace ve struktuře jevištně dramatického odkazu Julese Masseneta

Mgr. Jozef Horvát (Slovensko): História a súčasnosť dychového súboru Brodňanka

Mgr. art. Janka Jámbořová (Slovensko) Autentickosť flautových sonát Johanna Sebastiana Bacha

doc. PhDr. Jiří Kusák, Ph. D. (Česko): Hudební výchova na Obchodní akademii v Moravské Ostravě v letech 1919 – 1939

Doc. Mgr. art. Karol Medňanský, PhD. (Slovensko): Dielo Johanna Sebastiana Bacha – syntéza nemeckých tradícií 16. – 18. storočia

Mgr. Alžbeta Popadáková (Slovensko): Osobnosť Ivana Sokola a jeho vplyv na vznik Medzinárodného organového festivalu Bc. Kateryna Popovych (Slovensko): Pohľad na vývoj slovenskej husľovej sonáty na Ukrajine

Mgr. Lenka Bednářová (Slovensko): Možnosti hudobného a tanečného vyjadrenia žalmov vo chválovej hudbe

Assoc. prof. Andriy Dushniy, PhD. & Assoc. prof. Volodymyr Saliy, PhD. (Ukrajina): Development of artistic and technical skills of accordion students

doc. PaedDr. Barbora Kováčová, PhD. (Slovensko): Priestor v akčnom umení

Assoc. prof. Ruslan Kundys, Ph.D. (Ukrajina): Scientific events of Lviv Bayan School and their significance in mutual exchange by property and practical experience (2005 – 2012 years)

Enrique Martinez, M.A. (Španielsko): Flamenco that left us Galina Orishchenko (Ukrajina): On the question of repertoire policy for ensembles of folk instruments of children's music schools on the example of Drohobych competitions

MgA., Lic. Markéta Schaffartzik, DiS. (Česko): Noda aneb festival soudobé operní tvorby

Nataliia Storonska (Ukrajina): Activities and Scientific Institute of Musical Arts, Drohobych vocal school in the context of modern European opera art

Mgr. Daniela Střílková, Ph.D. (Česko): Vzpomínky na Igora Katajeva

prof. Mária Tomanová, ArtD. (Slovensko): Osobnosť barytonistu Štefana Babjaka

Vira Verbova (Ukrajina): Alexander Pribilov and his Sonatina No. 3: methodological aspects from personal experience

Assoc. prof. Vitaliy Zaets, Ph.D. (Ukrajina): The way thinking in the context of the specificity of the music performance

Mgr. Barbora Bartlová (Česko): Problematika interpretace prvních sborů Václava Kálíka (1891 – 1951)

PhDr. Karel Dichtl (Česko): Metaznakovost zvukomalebné paradigmaticky v Pfitznerově opeře Vánoční víla

PhDr. David Kozel, Ph.D.: Modalita jako topos hudební narativity

Mgr. Ivana Lacková (Slovensko): Hudobno-psychologická charakterizácia postavy Carmen z rovnomennej opery Georga Bizeta

Mgr. Peter Pekarčík (Slovensko): Interpretačný pohľad na vybrané piesne z cyklu Krásna mlynárka, Op. 25 ako príklad piesňovej tvorby skladateľa Franza Schuberta

PaedDr. Miriam Žiarna, PhD., ArtD. (Slovensko): Hlasové figury vokálnej metódy Estill Voice Training

Prof. UR, dr hab. Miroslaw Dymon (Poľsko): Expression in the psychoanalytical approach of musicotherapy

Mgr. Slávka Gécová (Slovensko): Využitie artefietiky v zážitkovom vyučovaní

Dr. Ákos Gocsál (Maďarsko): Musicians' and non-musicians' speaking fundamental frequency ranges in oral reading task

Doc. PaedDr. Zuzana Chanasová, PhD. (Slovensko): Dieťa a stelesnená skúsenosť

Mgr. Hana Juhász Muchová (Slovensko): Výtvarná expresia a súčasné vizuálne umenie

Ing. Mgr. Miroslava Knapková, PhD. (Slovensko): Hudba v pracovnom prostredí a vo voľnom čase zamestnancov
 doc. PaedDr. Mariana Kološťová, Ph.D. (Slovensko): Metamorfózy slovenskej ľudovej piesne „Dobrá noc, má milá“ v učebniciach hudobnej výchovy pre nižšie sekundárne vzdelávanie
 Mgr. Martin Kratochvíl, PhD. (Slovensko): Repetícia, vzor a rytmus; Opakovanie ako metóda tvorby artefaktu v praxi
 Kysil Nataliia (Česko): Development of creativity and entrepreneurship of music teachers in the Czech Republic, Slovakia and Ukraine

Prof. Mgr. art. Irena Medňanská, PhD. (Slovensko): Výučba hudby počas pandémie na vybraných školách formálneho vzdelávania
 PaedDr. Renáta Pondelíková, Ph.D. (Slovensko): Nikdy nie je neskoro. Vizualná gramotnosť ako životná zručnosť

Mgr. art. Anabela Sládek, ArtD. (Slovensko): Úvod do problematiky špecifik hodnotenia digitálnej tvorby študentov výtvarnej výchovy

PaedDr. Dagmar Strmeňová, PhD. (Slovensko): Umenie ako prostriedok rozvoja multikultúrnych kompetencií

doc. PhDr. Veronika Ševčíková, Ph.D. (Česko): Hudební umění a jeho místo v doktorském studijním programu Specializace v pedagogice, oboru Hudební teorie a pedagogika (případová studie)

doc. Jana Škvarková, ArtD. (Slovensko): Hra na klavíri ako profilový predmet na vysokej škole umeleckého zamerania

Mgr. Yuliia Sergiivna Teteriuk – Kinch (Ukrajina): Music education in Slovakia through the eyes of a teacher from Ukraine

doc. Zlata Vašašová, PhD. & PaedDr. Mária Strenáčiková, PhD. (Slovensko): Hudobník – líder na pôde umeleckej školy

„Hudobník môže pôsobiť ako líder buď ako interpret – vedúci súboru, dirigent, zbormajster a pod., alebo v pozícii pedagóga, ktorý pripravuje mladú generáciu hudobníkov na ich vlastné pôsobenie v oblasti hudby alebo hudobnej edukácie. Hudobník – líder je aj na akademickej pôde osobnosťou, ktorá sama vykonáva aktívnu interpretačnú činnosť a tak sa stáva nielen lídrom študentov a žiakov, ale aj iných hudobníkov. Ako líder plní „vodcovské“ funkcie, disponuje vlastnosťami vodcu, jeho aktivita osciluje v rôznych dimenziách vodcovstva a v jeho správaní je možné vidieť paralely so správaním lídrov v iných oblastiach. Podstata práce hudobníka naplňa v mnohých aspektoch kritériá vodcovstva, a to nielen na pôde umenia, ale aj v oblasti hudobnej edukácie.“ (Vašašová, & Strenáčiková, 2020, s. 298)

PhDr. Jaromír Zubiček, ArtD. (Česko): Problematika interpretačných súťaží a jejich vliv na výuku žáků v základních uměleckých školách

Peter Špilák: Len jeden rok – kompozície pre soprán, tenor a klavír (partitúra)

Skladba vznikla na podnet dlhoročného priateľa Jána Ruska. Jemu a jeho manželke Ivane bola dedikovaná. Obaja pôsobia v divadle v Kolíne nad Rýnom; Ivana ako sólistka. (<https://www.oper.koeln/de/kuentler/ivana-rusko/2755>)

„Len jeden rok“ vznikla na básnickú predlohu Jána Smreka, podľa básnickej zbierky *Básnik a žena*. Zhudobnené sú prvé štyri obrázky: V zasneženom parku, Pokračovanie jarné, Letná noc na vode, Padajú listy.

Premiéra sa konala v máji 2019.

> Soprán – Ivana Rusko

> Tenor – Ján Rusko

> Klavírny sprievod – Matej Arendárik

Vznik diela bol podporený tvorivým štipendiom z FPU.

→ Mgr. art. Andrej Sontág, ArtD.

FLOWERS (ME)

13. apríla som preniesla výstavu do online priestoru reagujúc na tému ľudského tela a jeho detailov, ktoré sú pretvorené do florálnych motívov. Sériu deviatich fotografií FLOWERS (ME) načiera do surrealizmu a hrá sa s uhlom pohľadu, ktorého realitu si divák uvedomí mnohokrát až pri bližšom pohľade. Inšpirácia vychádzala z myšlienky spojenia tela a kvetín. Takýmto spôsobom glorifikujem telesnosť a odpovedám tak na často skloňovaný problém sebanenávisti.

Výstava bola pôvodne nainštalovaná v ZUŠ Ľ. Stančeka v Prievidzi a z dôvodu pandemickej situácie, bezpečnosti a dostupnosti bola prevedená do online priestoru, kde si divák mohol pozrieť krátky videozáznam inštalácie v reálnom priestore, jej fotodokumentáciu aj samotné fotografie, ktoré boli umiestnené na stenách schodiska s oblúkovým oknom. Keďže žiakom navštevujúcich ZUŠ bolo v priebehu plánovania a inštalovania dovolené navštevovať hodiny prezenčne v škole, sériu fotografií som v priestore nechala nainštalovanú niekoľko týždňov.

Prenesenie výstavy do digitálnej formy vnímam ako praktickú a dostupnú možnosť sprístupniť zážitok mnohým ľuďom z rôznych miest.

Videozáznam inštalácie si možno pozrieť tu: <https://youtu.be/71v2GiUUIw>

→ Text a foto: Martina Suváková, IDM 3. ročník

Moment(y) bez Kniežaťa Igora

Vo februári sa s ním rozlúčila slovenská kultúrna verejnosť. Odišiel navždy. Bol pedagógom, ku ktorému sa nechodilo so strachom, ale s radosťou. Rozdal vždy všetko, čo sa dalo. Nezištne, dobrosrdečne. „Neboj sa, to nie sú pomlčky,“ ubezpečoval ma a dodal, že tie sú v skladbách niektorých skladateľov často lepšími „notami“ ako noty blbé.

Igor Dibák (1947 – 2021)

patril ku generácii slovenských skladateľov, ktorí si osvojili filozofiu návratu k dielam klasikov 20. storočia. Rodák zo Spišskej Novej Vsi študoval v Žiline a na VŠMU v Bratislave u Jána Cikkerera. Dlhé roky pôsobil v televízii, najprv ako dramaturg, od roku 1986 ako šéfredaktor Hlavnej redakcie hudobného vysielania Slovenskej televízie v Bratislave, kde sa mu podarilo zrealizovať množstvo cyklických relácií (Hudba pre deti, Pódium mladých, BHS, Musica viva, Poznajme hudbu našich skladateľov). Po vzniku Akadémie umení sa stal interným pedagógom na Katedre kompozície FMU. Skomponoval mnoho orchestrálnych, komorných, hudobno-dramatických aj inštruktívnych diel, jednodejstvovú televíznu operu Svietnik (1976), detskú operu Prorok Rak (1978) a je aj autorom historicky prvého slovenského televízneho baletu Portrét (1976). Žil a tvoril v Bratislave.

Moment I

(kedysi dávno a cez telefón)

Tak ty chceš vedieť, grófká Marica, aký bol Jano Cikker pedagóg? Zopakoval knieža Igor moju otázku.

Bol v rekonvalescencii po náročnej operácii bedrového kĺbu, mal čas, tak pomaly listoval v minulom storočí. Spomínanie cez telefón začal ako rozprávkar.

Kedysi boli dve skladateľské osobnosti a triedy: moysesovci a cikkerovci. Tí prví mali bližšie k teoretizovaniu, tí druhí boli konštruktérmi, racionalistami. My, cikkerovci, sme boli najrozmanitejšia skupina. Skladateľsky najnehomogénnejšia, povedalo by sa o nás nielen dnes. Cikkerovskú dielňu okrem mňa tvorili Šimai, Bázlik, Zeljenka, Martinček, Beneš, v podstate aj Martin Burlas. A ako som sa dostal do

Cikkerovej triedy? Normálne. S prihláškou zo žilinského konzervatória a bez protekcie. V ročníku sme boli dvaja. Ibaže Vlado Rusó „zbehol“ k organu, tak som kompozíciu v ročníku skončil sám.

V triede Jána Cikkerera platilo iba jedno nikdy neporušiteľné pravidlo: raz do týždňa byť na hodine. Vtedy neexistovalo nič, iba rozhovory a otázky – kto čo počúval, čítal, zaujímavé videl, aký koncert bol v Redute, čo hrali v opere, čo je nové v galérii. Ján Cikker potom rozhodil informačné darčeky a Igor (aj druhí) utekali priamo do kníhkupectva vedľa Manderláku. Všetko, čo sa dalo, hneď objednali. Aby mali vlastné. Aj preto Igor disponuje mimoriadnou zbierkou. Všetkého. Kultúrneho aj intelektuálneho.

A čo tvoje skladbičky z tých čias. Ako sa k nim mal Janko Cikker?

Nijako. Nechal nás slobodných, nikomu nevnucoval žiaden štýl. Veď my sme mu v tom čase ani poriadne nerozumeli. Nestaral sa do nás, ani o nás. Tým nás aj skúšal, ako sa vieme systematicky postaviť k prípadnej budúcej profesii. Preto na poslednú chvíľu niekedy aj prekvapil: Ukáž a hneď! A potom začal otáčať, prezerat' a nabádať: Skús to ešte takto, daj to do iného kľúča, napíš „raka“, prerytmizuj, prerob, urob nové a tak dookola.

Ako fór z grotesky mi pripadala informácia, čo všetko ambiciózny študent Dibák na začiatku „skomponoval“. Za dva roky skoro nič. Boli to iba 2 (slovom dve!) pesničky, ktoré dva roky harmonizoval do odpadnutia.

Počkaj... prvá bola Vysoko zornička a počkaj ... druhá Ej, pofukuj, povievaj. A dodal, že si nerobí zo mňa „dobrý deň“. Možno si z teba vtedy urobil Cikker, oponovala som mu. Vzápätí ma vyviedol z omylu. Cikker bol so študentom s absolútnym sluchom mimoriadne spokojný, svedčili o tom mnohé pochvaly a uznania.

Moment II (kedysi v realite)

Pred pracovňou kniežaťa Igora čakali vždy jeho skalní. Okrem troch „vlastných“ poslucháčov kompozície mal ešte aj „adoptívnych“ – budúcich dirigentov a zbormajstrov. So všetkými robil to, čo získal od svojho pedagóga. Nič múdrejšie nevymyslel. Aj preto začínali Dibákovi študenti na prvých cvičeniach ľudovou piesňou pri klavíri: k pravej sa vždy pridala ľavá ruka, v melódii už so sekundovým posunom a neskôr aj s posunom taktov. Slovenská ľudová pieseň na rôzne spôsoby. Tak chutil nielen prvý seminár. Starodávne cikkerovsky a máličko už aj dibákovsky.

Myslíš si, že hudba môže zmeniť človeka?

Môže, ale zmysel svojej existencie môže človek nadobudnúť nie pasívnym vnímaním umenia, ale tvorivou činnosťou. Zásadnú úlohu pritom zohráva výchova, predpoklad tvorivého a nezaťaženého myslenia. A to treba podporovať.

Akí sú dnes študenti? Zopakoval moju otázku.

Chýba im trpezlivosť. Sú nedočkaví! Ale to všetko spôsobil technický boom, čo je pre nich absolútne perfektné. Oni nemajú dnes problém s nahrávkou, notami, koncertom, zahraničím. Myslím si, že nadbytok informácií je im niekedy aj na škodu. Nevážia si potom celkom normálne maličkosti, drobnosti. V tom sú rozhodne iní, ale zato sú v dobrom agresívnejší a idú za svojím cieľom.

A vieš, že ťa ohovárali?

Viem, ale aj tak sa nezmením, dodal skladateľský otec aj otčím.

Moment III (takmer fikcia)

V televíznom vysielaní a programovej skladbe mala Hlavná redakcia hudobného vysielania svoje pevné postavenie. Hudbu sprostredkovávala, ale aj vytvárala. V čase Dibákovho šéfovania mala hudba v televíznom vysielaní už svoje štruktúrované žánre – spravodajstvo, publicistiku, dokumentárne aj náučné relácie, rôzne pásma. Dibák mal aj „vlastný“ priestor, do ktorého investoval najviac úsilia.

Boli to bezkonkurenčne BHS-ky (Bratislavské hudobné slávnosti), ktoré prechádzali televíziou od roku 1965 nepretržite, neskôr aj so sprievodnými podujatiami *Tribúna mladých umelcov*, *Interpódium* a *spravodajstvo BHS*. K zaujímavému obdobiu patrili 60. roky, kedy sa prechádzalo na telemagnetický záznam. Mohla sa tak nielen zvýšiť, ale aj špecifikovať programová kapacita. Médium televízie malo aj neodmysliteľný politický parameter, ktorý sa najmä v historicky spoločenských zlomoch dokázal správať nebezpečne skartačne a „zneškodil“ mnoho zaujímavého materiálu. V archívoch bolo tisíce relácií, autorských scenárov či námetov. V časech politických čistiek, najmä po roku 1970, sa mnoho záznamov vymazalo aj chybnými politickými rozhodnutiami. To sú fakty.

A priestor pre umeleckú avantgardu?

Vysielanie podliehalo kontrole ÚV KSS (poznámka pre neskôr narodených – Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska) a tvorba bola prezentovaná podľa direktív, podliehala schvaľovaciemu procesu. Nie všetko sa vymazalo z politických dôvodov, ale aj z nedostatku záznamového materiálu, na ktoré bolo uvalené embargo. Týkalo sa to najmä hudobno-dramatického žánru. Medzi prvé originálne počiny v oblasti televíznej opernej tvorby patrila opera Tadeáša Salvu Margita a Besná v réžii Petra Weigla, hoci sa tiež nevyhla ideovým korekciám.

A čo by možno chcel knieža Igor vrátiť späť a opraviť, keby žil a mal dnes

kompetencie? Na fiktívnu otázku by možno odpovedal aj takto:

Chcel by som sa vrátiť do rokov 1986 – 1988, kedy sa nám podarilo nahráť v rozhlase operu Eugena Suchoňa Svätopluk a potom ju v STV realizovať ako filmový prepis. Bola to doba, kedy sa dali „vydupať“ peniaze a vytvoriť celovečerný operný (!) film. Dnes je to v kategórii snov.

V tých časoch bol *Svätopluk* najdrahší opera-film, ktorý sa vyrobil na Kolibe. Stál viac než 16 miliónov korún.

Nikdy sa nezmenil a aj napriek príslosti sa v ňom ukrývala obrovská dávka prajnosti a radosti z úspechu iných. Možno to bolo trvalým nánosom doby, v ktorej Igor žil, tvoril a neustále sa vzdelával. Lebo svet kníh, nahrávok, partitúr, koncertov, výstav, rozhlasových aj televíznych prenosov... to bol svet aj kniežaťa Igora. Umenie ho kedysi dávno inzultovalo a on sa ním nechal dobrovoľne premôcť. Byť porazený umením, to sa stane iba málokomu.

Napadlo mi, že tam „hore“ sú dnes minimálne dvaja Igorovia: ruský cár Igor (Stravinskij), ktorý bol Dibákovi veľkým vzorom a slovenské knieža Igor (Dibák alebo Dú Bak, nech to vraj znie francúzsky, hovorieval s humorom). Tak sa nepobite o hudobné žezlá vládnutia, páni.

Poznámka: Nemal nič s modrou krvou, ale odkedy bol on pre mňa „knieža Igor“, odvtedy som bola ja pre neho „grófká Marica“.

→ Oneskorené stretnutie sprostredkovala PhDr. Mária Glocková, PhD.

Chcel byť rockerom, teraz nadchol ako zvodca žien

Leporello a Don Giovanni. Miloš Horák a Pavol Kubáň. Foto ND Ján Pohribný. Zdroj Internet

(FMU AU MaHer) O opere ani netušil, túžil však po ováciach na veľkých štadiónoch ako špičkový rocker. Napokon vymenil gymnázium za konzervatórium a neolutoval. Spevákmi milované Verdiho aj Pucciniho postavy však na neho vzhľadom k jeho fyzickému veku ešte len čakajú, ale Mozart je jeho aktuálnym favoritom.

Nepamätám si, že by na prominentnej scéne či koncertnom pódii stál v minulosti končiaci študent našej fakulty. História sa 24. apríla 2021 natrvalo prepísala. Na slávnej scéne Nosticovho – dnes Stavovského – divadla v Prahe ju zaknihoval talentovaný barytonista Pavol Kubáň, absolvent magisterského štúdia na Katedre vokálnej interpretácie FMU (prof. Eva Blahová) a v priamom prenose na českom TV kanáli Art ju videli tisícky divákov.

Áno, na tej samej scéne, na ktorej kedysi dirigoval svojho *Figara* sám Mozart, kde natočil sekvencie slávneho filmu *Amadeus* Miloš Forman a kde zazneli aj dve svetové premiéry sal-

zburgského rodáka: *Don Giovanni* (1787) a *La clemenza di Tito* (1796). Pražania Mozarta milovali, pochopili – finále *Viva la libertà* sa ako fanfára francúzskej revolúcie muselo v Taliansku napr. spievať *Viva la società* – a svojou kultivovanosťou aj nadhľadom vstúpili nezmazateľne do svetových kultúrnych dejín. Súčasní inscenátori – nemecký dirigent Karsten Janusch a Alexander Mørk-Eidem, švédsko-nórsky čino-herný režisér, známy svojimi aktualizáciami – „*operu opier*“ – ako sa zvykne Giovanni označovať, neposunuli do módnych vln, neznásilňovali ani notoricky známu tému, pretože dekódovanie (nielen) lascívnej témy je publiku jasné už po celé stáročia. Nehrala sa ani pôvodná, ale viedenská verzia a moment prekvapenia inscenátori predsa len naservírovali v úvode aj v závere opery. Princíp dvojtvárnosti využili ako základný (ne)morálny kód titulnej postavy (dánsky scénograf Christian Friedländer), keď sa hrá v odvrátenej časti javiska – v priestore zákulisia – a kde sa kujú všetky (nielen divadelné) intrigy. V medzinárodných vodách sa debutujúci Pavol Kubáň vôbec nestrasil,

jeho Giovanni bol mladým fešákom, so suverénnym vokálnym prejavom vo výškach, s ohňom v „šampanskej“ árii a prekrásne zvodnou serenádou v mezzo voce.

Už sme si zvykli, že sa Mozart prechádza na tričkách po ulici, strkáme si do neho nákupy, píšeme na ňom odkazy, chutia nám jeho gule, pijeme z neho nápoje a utierame si ruky do jeho portrétu. Mozartovi sa určite ani nesnívalo, že bude okrem milovanej hudby fungovať aj ako milovaný spomienkový suvenírový predmet. Napokon takým sa stal aj výkon nášho študenta. Bez diváckeho aplauzu aj bez premiérových kytíc či opôn ostali slová chvály zaznamenané. <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13985141535-w-a-mozart-don-giovanni/diskuse/>

Môj – My/Maj divadelný zážitok

Marie Zamora na skúške. Zdroj internet <https://mariezamora.info/theatre/>

Zadanie pre seminárnu prácu z dejín divadla znelo: môj divadelný zážitok. Vek, roky ani výber titulu nebol určený, stačilo trochu spomienok, fantázie a seminárne práce sa mi na mail glockova.maria@gmail.com len-tak sypali. Ponúkam jeden z nich v upravenej podobe.

Každá z divadelných skúseností, či v úlohe diváka alebo aktéra inscenácie, bola pre mňa inšpiratívna a poučná. Dve z nich zanechali mimoriadny dojem. Prvý je spojený s muzikálom **Lion King** priamo na Broadway, kedy som v preplnenom hľadisku neplakala iba sama. Obrovská výprava, neskuťtočné kostýmy, herecké a spevácke výkony, cez prestávku prišli do hľadiska tanečníci v kostýmoch zvierat a vyplnili „novým dejstvom“ prestávku. Ostalo to silné a krásne dodnes. Druhý zážitok si nosím v sebe od strednej školy, keď som videla monodrámu **HOLLYROTH, alebo Robert Roth spívá Jána Hollého mrzkoti a pomerkováňa** v SND v Bratislave. Lapala som po dychu a nestačila zatvárať ústa nad majstrovstvom Roba Rotha, kde malo význam každé slovo,

pohyb, gesto, mimika. Výdaj a odovzdanie toľkej energie, ktorá sa na mňa valila z javiska bol taký veľký, že som mala dojem, že tých Rothov je tam možno aj päť. Pritom išlo nielen o extrémne náročné texty, ale aj neustály pohyb... A keď si približne uprostred predstavenia zapálil cigaretku a hovoril k publiku, na okamih som nevedela, či je to súčasť predstavenia alebo má naozaj „svoju“ chvíľu. Nikdy viac som už na doskách slovenských divadiel nemala taká zážitok.

Skúšobný proces muzikálu **Bedári** (september 2019) sa spája už s mojím účinkovaním na javisku. Kontroverzný ale aj nezabudnuteľný zážitok mi spôsobila možnosť spolupráce s francúzskou režisérkou a zároveň manželkou autora muzikálu Alaina Boublila. Marie Zamora, prvá Cossete v **Les Misérables** v Paríži (1991) nás poriadne pritlačila „k múru“ a vykresala maxim. Pred každou skúškou sme si vždy celý „kást“ dávali spoločné cvičenia, naťahovanie, dýchanie, občas jógu, skrátka „just relax“ ako hovorila. V piesňach bola nekompromisná, ak sa nedodržel jediný tón a my sme si ho „poslovenčili“, text sa musel prepísať. Okamžite. A keďže

činoherných scén je minimum, piesne sa opakovali neustále a dookola, pokým nepocítila od hlavných protagonistov tú energiu, ktorú v sebe ukrývajú. Nevedela po slovensky, ale vedela, čo musí každá situácia vyžarovať aby vzťahy fungovali v rámci jej režijnej predstavy. Celý jeden týždeň sme mali teoretický workshop zameraný na každú jednu z postáv, ich príbeh, rozoberali sme román Victora Huga, individuálne s Mariou pracovali. Fantázia. S radosťou spomínam na tento titul aj na celý skúšobný proces na Novej scéne.

Originálna londýnska inscenácia v produkcii najväčšieho muzikálového impresária Camerona Mackintosha sa nepretržite uvádza v londýnskej divadelnej štvrti West End od roku 1985 a odohralo sa viac ako 13 000 predstavení. V januári 2010 zarobila londýnska pokladňa Bedárov svoj prvý milión libier a dodnes je každé predstavenie Les Misérables vypredané a zapísala sa tak do Guinnessovej knihy rekordov ako najväčší muzikálový divadelný úspech.

→ Kristína Vrecková, 1. ročník Mgr. štúdia, muzikálový spev

Adam Engler

Moje rozhodnutie odcestovať na pracovnú stáž som starostlivo pripravoval už počas posledného semestra pred ukončením štúdia v ateliéri Foto-médium.

Urobil som si rešerš, bral do úvahy hlavne skúsenosti a kompetencie, ktoré si môžem osvojiť alebo zdokonaľiť. Oslovilo ma mladé, tretí rok pôsobiace centrum súčasnej kultúry v Portugalsku s názvom Okna (podľa slovanského základu slova okno). Napísal som email, kde som v skratke opísal, čomu sa venujem a opýtal som sa, či by bola možnosť uskutočniť v centre stáž. Veci sa dali do pohybu až po úspešnom absolvovaní diplomového ročníka. Dočkal som sa kladnej odpovede z kultúrneho priestoru a začal vybavovať ubytovanie v Portugalsku a zabezpečil som si letenku.

Treba povedať, že všetko sa odohralo uprostred pandémie v časoch neistých, avšak všetko prebehlo hladko a bez komplikácií. Po prilete do Porta, kde sa uskutočnila moja absolventská pracovná stáž, som sa oboznámil nielen virtuálne s novým priestorom,

novými kolegami a pracovnou náplňou. Zoznámil som sa so samotným Portom, druhým najväčším mestom v Portugalsku, v ktorom sa hovorí rečou, ktorú som sa ani za sedem mesiacov nedokázal naučiť (fakt ťažký a zložitý jazyk). Našťastie Porto je multikultúrne a všade sa dá dohovoriť v angličtine alebo v inom jazyku. Prišiel som okrem iného na to, že v domoch a v bytoch v Portugalsku sa nekúri, nakoľko majú krátku zimu (?), ale chladnú a vlhkú, čo môže byť pre ľudí zvyknutých, že zima je len „vonku“ a „vnútri“ je príjemných vykúrených 27 stupňov (a nie 10), dosť šok... Dalo sa to však prežiť. Kto nezažije, ten neuverí... (Takže do Portugalska si treba zbaliť aj vodotesnú vetrovku!)

Poslaním kultúrneho priestoru Okna je cez umenie a kultúru tvoriť most naprieč strednou, východnou a západnou Európou. Takmer okamžite po mojom príchode sme organizovali výstavu poľskej maliarky Oľgy Wandegy, ktorej rezidencia v Okna sa blížila ku koncu. Spoznal som kolegov a kolegynę z Litvy, Rumunska, Estónska,

Česka, Brazílie, Portugalska... Spolu sme tvorili tím, ktorý organizovali workshopy a eventy, kým to pandemická situácia dovoľovala – aj za priamej účasti participantov. Organizovanie a tvorba podujatí, cez úpravy priestorov až po dokumentovanie akcií a následné prezentovanie, spolu-kurátorovanie vybraných výstav, ako i prezentácia vlastnej tvorby mimo akademického priestoru sú skúsenosti, ktoré sú jednak veľkou výzvou, jednak sú neoceniteľné v medzinárodnom kontexte. V januári 2021 sme sa ocitli znova v lockdowne, a tak sme pokračovali v aktivitách online. Vo februári sme sa však opäť v obmedzenom počte mohli stretávať a pracovať na projektoch aj osobne. Okna je od roku 2017 organizátorom filmového festivalu bEast, avšak rok 2020 neprial skupinovým podujatiam, a tak bol festival zrušený. Tohto roku (2021) sa nám podarilo úspešne vytvoriť jeho online verziu. Priniesli sme viac ako 56 filmov zo strednej a východnej Európy. Pre mňa osobne bolo veľkým

>>

prínosom byť súčasťou medzinárodného tímu a spoznať tvorcov filmov a ich prácu. Aktívne som spolupracoval na stratégiách online marketingu, kde som tvoril umelecký obsah pre sociálne siete, ktorými som propagoval festival. Mal som skúsenosť s natáčaním a postprodukciami videí – rozhovorov s vybranými režisérmi, ktoré sme počas festivalových dní púšťali do vysielania cez sociálne siete. V neposlednom rade som dostal možnosť prezentovať svoje výtvarné práce, ktoré som vytváral počas stáže a svoju diplomovú prácu, ktorú chcel ukázať v novom kontexte mimo Slovenska. Výstava s názvom Family Pack zarezonovala, zrejme aj pre to, že svojím charakterom odhalovala prudké spoločenské rozdiely vo vnímaní určitých tém medzi východnou a západnou Európou, v médiách (videoperformance, videoart objekt a fotografia). Multidisciplinárny projekt prišiel navštíviť aj slovenský veľvyslanec Oldrich Hlaváček zo Slovenského veľvyslanectva v Lisabone.

Som rád, že sa moja pracovaná stáž mohla uskutočniť, že ciele, ktoré som si stanovil sa podarilo viac než naplniť. Nadviazal som skvelé osobné i pracovné kontakty, s ktorými môžem počítať aj do budúcnosti, a to si veľmi cením.

Určite odporúčam možnosť vycestovať. Netreba sa báť – samozrejme je dobré mať zodpovedný prístup, správne podľa svojich preferencií si vybrať organizáciu, mať otvorenú myseľ a byť flexibilný. Pokiaľ by sa čokoľvek dialo, na študijnom oddelení vám radi poradia a pomôžu.

Podľa výsledkov hodnotenia UniRank 2020 obsadila Akadémia umení v Banskej Bystrici **19. miesto z celkového počtu 32 slovenských vysokých škôl**. Oproti roku 2019 je to posun o 2 priečky smerom nahor z 21. pozície. Z celkového množstva 13 800 univerzít vo svete sme na 7 031 mieste.

Do hodnotenia sa mohli dostať iba školy, ktoré spĺňajú nasledujúce kritériá: akreditácia príslušnou slovenskou organizáciou vyššieho vzdelávania, ponuka minimálne štvorročného vysokoškolského vzdelania (bakalárske) alebo postgraduálnych titulov (magisterských alebo doktorandských) a poskytovanie kurzov v dennej, externej alebo dištančnej forme.

UniRank™ je medzinárodným rankingom obsahujúcim recenzie a rebríčky viac ako 13 800 oficiálne uznaných univerzít a vysokých škôl v 200 krajinách sveta. V hodnotení

sa na rozdiel od iných rankingov nevychádza z akademických údajov poskytnutých samotnými univerzitami, ale z platných, nezaujatých a neovplyvniteľných webových metrik poskytovaných nezávislými webovými zdrojmi. Základom je prezentácia na webe a obľúbenosť v zmysle odhadovanej návštevnosti a dôveryhodnosti zdrojov a popularita viazaná na kvalitu.

2019: Akadémia umení v Banskej Bystrici – 21. miesto

2020: Akadémia umení v Banskej Bystrici – 19. miesto; 7031. miesto vo svete z celkového množstva 13 800 univerzít

→ Spracovala Marta Holéciová

→ KORONOVÉ STRETNUTIE NAD ZBOROVOU PARTITÚROU

Medzinárodná dirigentská súťaž – jubilejný piaty ročník

Už ôsmy rok sa na pôde Akadémie umení realizuje medzinárodný workshop Stretnutie nad zborovou partitúrou, ktorého hlavným organizátorom je Fakulta múzických umení, Katedra kompozície a dirigovania zboru. Po troch úspešných rokoch realizácie workshopov na získavanie a rozširovanie praktických zručností a skúseností v špecializácii zborové dirigovanie rozšírili usporiadatelia túto vzdelávaciu aktivitu o Medzinárodnú dirigentskú súťaž. Ide o platformu, ktorej pendanty by sme v okolitých krajinách hľadali len veľmi ťažko. V roku 2020 sa mal konať jej jubilejný, piaty ročník. Áno, použil som minulý čas, pretože situácia, ktorá začiatkom roka 2020 nastala a o ktorej sa pochopiteľne ani nie je potrebné viac zmieňovať, zasiahla aj do organizácie tohto podujatia.

Vzhľadom k tomu, že ako organizátori sme nechceli akciu rušiť (aj pre jej jubilejný ročník), snažili sme sa nájsť jej adekvátnu náhradu. A ňou, tak ako vo všetkých oblastiach, ktoré nemohli prestať fungovať zo dňa na deň, sa stal online priestor.

Tohtoročnej súťaže sa zúčastnil rekordný počet súťažiacich, 43 dirigentov z 11 štátov. Okrem Slovenska boli na súťaži zastúpené krajiny Rusko, Belgicko, Nemecko, Maďarsko, Česko, Poľsko, Litva, Srbsko, Estónsko, Ukrajina, ale aj Čína či USA. Online priestor nám umožnil zostaviť aj špičkovú medzinárodnú porotu, zloženie ktorej by sa nám predovšetkým pre ekonomickú náročnosť za bežnej prevádzky realizácie projektu asi nepodarilo zostaviť.

Workshopy a súťaže sa každoročne realizujú za finančnej podpory Fondu na podporu umenia. Tento ročník súťaž výrazne podporila aj domovská Fakulta múzických umení, vďaka čomu mohli súťažiaci získať zaujímavé finančné ceny. Obom inštitúciám za to ďakujeme.

Výkony jednotlivých súťažiacich hodnotila medzinárodná porota v zložení: predseda – doc. Milan Kolena, ArtD., VŠMU Bratislava; členovia: prof. Tamás Lakner, Maďarsko, prof. Martin Berger, Nemecko, prof. Brady Allred, USA, prof. Leon Tong, Hongkong.

Garantom a umeleckým riaditeľom bol prof. Štefan Sedlický, ArtD. z FMU AU. Organizačne celú súťaž zabezpečovala interná doktorandka katedry Mgr. art. Veronika Veverková s manželom, bez ktorých pomoci by bolo veľmi náročné súťaž pripraviť a zrealizovať. Na spoluprácu bola prizvaná aj PaedDr. Dana Benčíková, PhD., ktorá vyhlásenie výsledkov a krátky vyhodnocovací seminár odborne prekladala do angličtiny.

Porota vyhodnocovala online vystúpenia v dvoch kategóriách. Kategória A: vek súťažiacich 22 – 29 rokov, Kategória B (junior): vek súťažiacich 16 – 21 rokov. Súťažné vystúpenia – dirigovanie určených skladieb boli nasnímané na kameru a cez hyperlink na Youtube zverejnené členom poroty. Každý z účastníkov súťaže musel splniť kritériá pre jednotlivé kategórie. V kategórii A bola podmienka zadirigovať 5 skladieb, z ktorých 4 boli povinné (L. Da Victoria: O magnum mysterium, F. Schubert: Chor der Engel, A. Bruckner: Virga jesse, I. Hrušovský: Rytmus) a jedna musela byť skladba žijúceho skladateľa z krajiny pôvodu súťažiaceho. V kategórii B (junior) museli súťažiaci zadirigovať 4 kompozície, z toho 3 boli povinné (J. G. Händl: Pueri concinite, A. Bruckner: Christus factus est a P. Eben: Utonulý, z cyklu Láska a smrť) a jedna

skladba musela byť tiež od žijúceho skladateľa z krajiny pôvodu súťažiaceho. Odborná komisia hodnotila výkony na základe kritérií: zrozumiteľnosť a kvalita dirigentského gesta, dirigentskej techniky a tiež práca s výrazom, dynamikou, agogikou, ako aj celková dirigentská osobnosť súťažiaceho.

Online vyhodnotenie súťaže sa konalo 13. mája 2021 za účasti všetkých súťažiacich. Svoje zastúpenia na súťaži mala aj FMU AU. Študentka 1. roč. Mgr. štúdia Martina Macko získala 3. miesto, začo jej srdečne gratulujeme. Martina Macko nie je prvýkrát ocenená na tejto súťaži. Svoje kvality dirigentského umenia už potvrdila na 3. ročníku súťaže, kde taktiež získala ocenenie. Zároveň sa potvrdzuje, že dirigentská trieda jej pedagóga prof. Sedlického, ArtD. kvalitatívne napĺňa nielen domácu, ale medzinárodnú úroveň, čo je pre umelecký profil fakulty silným atribútom dokazovania kvality poskytovaného umeleckého vzdelávania na Slovensku.

Záverom môžem len s radosťou konštatovať, že organizácia súťaže a predovšetkým jej priebeh bol aj napriek výnimočnosti realizácie úspešný a že u všetkých zúčastnených sa stretol s mimoriadne pozitívnou odozvou. Veríme, že v ďalších ročníkoch bude mať

Medzinárodná porota, foto: a.a.

toto podujatie ešte väčšiu podporu tak zo strany FPU, ale aj našej Akadémie, aby sa z tejto akcie mohlo vytvoriť veľké medzinárodné podujatie s účasťou súťažiacich a odbornej poroty naozaj z celého sveta. Fakulta múzických umení Akadémie umení sa aj týmto projektom prezentovala ako moderná umelecká škola, schopná pohotovo a flexibilne reagovať na neštandardné situácie v záujme zachovania svojho umeleckého kreditu v medzinárodnom meradle.

Výsledky 5. ročníka medzinárodnej dirigentskej súťaže – Stretnutie nad zborovou partitúrou

→ doc. Mgr. art. et Mgr. Peter Špilák, PhD., ArtD.

Výsledky 5. ročníka medzinárodnej dirigentskej súťaže – Stretnutie nad zborovou partitúrou

Kategória A – vek súťažiacich 22 – 29 rokov

1. cena	Krisztina Paládi	Maďarsko
2. cena	Gintarė Barisaitė, Mitkuvienė;	Litva
2. cena	Helen Allikvee	Estónsko
3. cena	Martina Macko	Srbsko (študentka FMU AU)

Kategória B – vek súťažiacich 16 – 21 rokov

1. cena	Ode Pürg	Estónsko
2. cena	Magdalena Cichoń	Poľsko
3. cena	Ondřej Benek	Česká republika

Meisnerova herecká technika v praxi – praktické skúsenosti z medzinárodného online workshopu so Stevenom Ditmyerom

V apríli som sa zúčastnil dvojtýždňového medzinárodného online workshopu Meisnerovej hereckej techniky s názvom „Scene study workshop“ s bývalým študentom Sanforda Meisnera Stevenom Ditmyerom, ktorý po ukončení štúdia učil niekoľko rokov pod jeho vedením na hereckej škole „The Neighbourhood Playhouse“. Pôsobil aj ako herec, v súčasnosti sa však venuje najmä réžii v divadlách na celom svete. Aktuálne skúša predstavenie v Amsterdame.

Meisnerovej technike som sa začal venovať už počas bakalárskeho štúdia na Akadémii umení v Banskej Bystrici, nakoľko som vnímal jej veľký potenciál v kultivovaní autentického hereckého prejavu nielen v divadle, ale aj vo filme. Všetky moje vtedajšie poznatky však boli najmä teoretické. Vychádzali zo štúdia zahraničnej literatúry a množstva verejne dostupných videozáznamov z hodín herectva, ktoré viedol sám Sanford Meisner, prípadne najznámejší šíriteľ jeho techniky William Esper. Tento proces som zavŕšil v diplomovej práci s názvom „Meisnerova herecká technika“. Veľmi podobný systém práce a podobné hlavné zásady výučby herectva som však osobne zažil aj na študijnom pobyte v rámci programu Erasmus+ na Akadémii teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza vo Varšave. V súčasnosti sa v rámci dizertačného výskumu venujem hereckej technike s názvom Praktická estetika, ktorá vo veľkej miere vychádza práve z Meisnerovej techniky. Jej zakladateľ David Mamet bol študentom Sanforda Meisnera.

Počas jednotlivých stretnutí som mal možnosť viesť plodnú diskusiu so Stevenom Ditmyerom aj o Davidovi Mametovi a o jeho vnímaní Mametovej Praktickej estetiky. Steven mi ozrejmil,

že Mamet študoval s Meisnerom len prvý rok, a teda nemal možnosť uchopiť systém jeho hereckej techniky ako celok. Vynechal celý druhý rok, ktorý je venovaný špecifickej práci, ktorá sa v americkej hereckej terminológii označuje ako „character work“, teda charakterová práca alebo práca na charaktere (v našom ponímaní je to skôr práca na postave, prípadne role). A práve tieto poznatky tvoria hlavný rozdiel medzi týmito dvomi, inak veľmi podobnými, technikami. Všetky informácie sú podnetné pre môj ďalší výskum a samotným štúdiom literatúry by som ich získal len veľmi ťažko.

„Scene study“ workshop tvoril záverečnú fázu celého konceptu workshopov, ktorý vytvoril Steven a používa ho už dlhé roky pri vzdelávaní hercov všade vo svete. Workshop 1 je vždy venovaný základom Meisnerovej hereckej techniky a cvičeniu repetície. Workshop 2 sa zaoberá tzv. nezávislými aktivitami. Tento praktický nástroj vytvoril Meisner, aby hercom ukázal praktickú dôležitosť základného piliera jeho techniky, ktorým je „reality of doing“, teda realita konania. Workshop 3 sa venuje emocionálnej príprave a workshop 4 vzťahom medzi postavami. Tieto štyri workshopy kultivujú v hercoch všetky

základné vedomosti a schopnosti, ktoré potrebujú na to, aby sa mohli prihlásiť na prácu s konkrétnym dialógom v rámci „Scene study“ workshopu.

Workshop je navrhnutý tak, aby poskytol hercovi hĺbkové porozumenie scény a jednotlivých nástrojov, ktoré sú potrebné k jej stelesneniu. Postupne odкрýva všetky elementy, ktoré sú potrebné na to, aby boli herec a daná scéna zakaždým živí. Učí herca pracovať s danými okolnosťami, ukazuje mu dôležitosť interpunkčných znamienok v texte, učí ho, ako brať do úvahy okolnosti predchádzajúcej scény, ukazuje mu spôsoby emocionálnej prípravy, definuje spôsob práce s esenciou daného charakteru, hereckými vzťahmi, cieľom postavy v scéne, ale aj cieľom postavy v celom dramatickom texte a akciami.

Základom práce bola dôkladná analýza dramatického textu. Všetky dané okolnosti považoval Steven za „posvätné“ a museli byť rešpektované nielen hercom, ale aj režisierom. Cieľom bolo pretaviť slová napísané dramatikom do fyzického konania jednotlivých hercov. Steven často používal výraz „pozdvihnúť dané slová z papiera do javiskovej reality hercov“, teda dekodovať správanie, ktoré autor zašifroval do dramatického textu prostredníctvom písomných

znakov. Prvým dôležitým krokom bolo prečítanie daného textu. Najlepšie niekoľkokrát za sebou. Pri nedostatočnom oboznámení sa s faktami herec vraj len háda a domýšľa si. Herec má podľa Stevena pracovať so scenárom tak, ako detektív pracuje s prideleným prípadom: hľadá všetky fakty a indicie týkajúce sa hry ako celku a následne jeho stvárňovanej postavy.

Zaujímavý bol prístup k interpunkčným znamienkam v texte. V dostupnej literatúre je stále uvedené, že Meisner ignoroval interpunkčné znamienka a dokonca radil hercom, aby si daný text prepísali bez interpunkčných znamienok. Chcel, aby našli vlastný prístup k daným slovám a ich významu. Avšak Steven tvrdil, že tento postup Meisner využíval len občas v rámci špecifických prípadov s konkrétnymi hercami, prípadne ako určité cvičenie. Vo väčšine prípadov však trval na dodržiavaní jednotlivých interpunkčných znamienok a v úvode workshopu sme si presne definovali, čo pre hercov znamenajú v praxi. Išlo o určitý spôsob lepšieho pochopenia autorových zámerov, keďže, okrem scénických poznámok, je to autorova jediná možnosť ovplyvnenia výslednej interpretácie jednotlivých slov, slovných spojení a viet. Teda

interpunkčné znamienka považoval Steven za jeden z nástrojov, ktorý hercom umožňoval postupne prenikať do daného textu. Práve tie im dávali indicie, či ide o stanovisko postavy, či je to myšlienka, ktorá má byť zdôraznená, prípadne, či ide o pauzy v jednotlivých myšlienkach postavy vyjadrené skrz tri bodky a pod.

Hlavnou úlohou hercov pri jednotlivých čítačkách bolo dosiahnuť konverzačnú realitu. Nestranný pozorovateľ mal nadobudnúť dojem, že ide o reálnu konverzáciu. Herci sa museli vnímať a reagovať na svoje správanie, aj keď zatiaľ len čítali. Steven hercom neustále opakoval Meisnerovu poznámku: „Čítať vie predsa každý.“ Herci museli vychádzať zo svojho správania a reálne vykonávať dané činnosti predpokladané textom, aj keď len čítali. V tomto štádiu išlo zatiaľ len o tzv. slovné konanie. Napríklad pri otázkach stále prízvukoval, aby ich len tak nečítali, ale naozaj sa ich svojho partnera aj spýtali. „Chcete to naozaj vedieť!“, opakoval Steven hercom a realita konania, ktorú Meisner neustále zdôrazňoval, sa postupne dostávala aj do slovného konania. Pomocou pokynov typu „naozaj sa rozprávajte, chutnajte tie slová na jazyku, experimentujte s nimi“ a podobne, sa

herci postupne dostávali k odkrytiu ľudského správania zakódovaného v slovách dramatického textu. Steven sa snažil, aby boli v tomto začiatocnom štádiu odstránené všetky zbytočné psychologické pauzy, pri ktorých herec väčšinou racionálne kalkuluje. Namiesto toho hľadali impulzívne správanie, ktoré v štádiu čítacích skúšok technicky dosahovali najmä odstraňovaním zbytočných páuz, povzdychnutí, príp. iných vlastných prídavkov k textu a priamym nadväzovaním na partnerovu repliku.

Zaujímavé je, že hlbšia analýza textu prichádzala až po vyššie uvedených spoločných čítaniach. Herci si postupne určovali hlavný cieľ postavy v celom dramatickom texte, tzv. „superobjective“ a cieľ postavy v danej analyzovanej scéne. Každý určený cieľ musel byť kompatibilný s hlavným životným cieľom danej postavy. Slúžil v podstate ako určitá kontrola správnosti. Následne sa rozoberali Meisnerove špecifické herecké nástroje ako definovanie vzťahov medzi postavami, esencia postavy, uhol pohľadu danej postavy, partikularizácia a v prípade potreby aj emocionálna príprava. Podrobnejší pohľad na uvedené nástroje však už presahuje možnosti tohto článku. Za zmienku ale určite sto-

jí enormná dôležitosť začiatku každého dialógu. Steven dával všetkým hercom potrebný čas na prípravu, nakoľko žiada postava nezačína dialóg takpovediac „od nuly“. Akcentoval potrebu skúmania všetkého, čo predchádzalo danému dialógu. Následne sa musel herec dostať prostredníctvom nástroja emocionálnej prípravy do rovnakého stavu, v akom sa nachádza postava v danom momente scény. Táto emocionálna príprava následne ovplyvnila celý chod dialógu. Ak sa to hercovi nepodarilo už v úvode, dialóg často nedosiahol potrebnú výšku stávok. Po začatí dialógu bolo potrebné nechať za sebou všetku svoju prípravu a naplno sa sústrediť len na svojho hereckého partnera, teda vychádzať z jeho správania. Nie je tu priestor na to, aby sa niečo vybudovalo od nuly. Herec musí dôverovať svojej predchádzajúcej príprave. Ak bola dostatočná, vždy bude podvedome ovplyvňovať jeho správanie v danej scéne.

Hlavným cieľom bolo teda vydo-
lovať z hercov impulzívne správanie aj v rámci mantinelov a obmedzení určených dramatickým textom. Steven sa snažil odstrániť všetky obmedzenia, ktoré by hercom bránili v spontánnom a impulzívnom správaní vychádzajúcom z toho, čo sa deje tu a teraz medzi hereckými partnermi, rešpektujúcim však všetky skutočnosti vyplývajúce z daných okolností. Dosahoval to najmä špecifickým individuálnym prístupom, v ktorom umožňoval hercom robiť chyby. Mali sa vždy pustiť do daného dialógu naplno a skúšať všetky možné varianty. S vedomím, že to môžu aj kedykoľvek pokašľať. Veď predsa skúšobný proces je odvodený od slova „skúšať“, čo má byť aj jeho podstatou. Experimentovať a nefixovať sa na svoje predstavy o danej scéne. Vlastnými predstavami sa herci často ochudobňujú o rôzne možnosti, ktoré môže priniesť špecifický kontakt dvoch ľud-

ských bytostí v konkrétnom momente. Najlepšie to vystihuje Stevenova častá pripomienka pred každou scénou: „Choďte do toho naplno a nebojte sa zlyhať (používal občas aj expresívnejšie výrazy) najviac, ako len viete. Čo najhoršie sa predsa môže stať?“ V podstate tým opakoval Meisnerove netradičné pedagogické praktiky, za ktoré by vraj v dnešnej dobe skončil minimálne vo väzení. Uvedomoval si však, že podstatou hereckej profesie nie je slušnosť a kontrolované, spoločensky akceptovateľné správanie, ale naopak, autenticnosť a impulzívne správanie.

Disharmónia

Autor projektu Mgr. art. Roman Ďurček (nar. 1990) ukončil magisterské štúdium u prof. Ludovíta Hološku a aktuálne je poslucháčom doktorandského štúdia na Katedre maľby FVU AU v Banskej Bystrici. Vďaka Fondu na podporu umenia ako hlavného partnera uskutočnil realizáciu projektu individuálnej výstavy. Zároveň dostal možnosť realizovať výstavu, kde vzniká spolupráca medzi autorom a kurátorkou Mgr. art. Luciou Horvátovou. Výstava bola prezentovaná v priestoroch NÁSTUPIŠTA 1-12, ktoré funguje pod záštitou riaditeľky Zuzany Novotovej Godálovej. Ide o priestory súčasnej kultúry zodpovedajúce autorovej koncepcii diel. V projekte autor poukazuje na význam maľby cez sériu obrazov, ktorými poukazuje na súčasnosť a disharmóniu tohto obdobia. Tu sa stretáme s jeho reakciami na súčasný svet. Diela majú charakter dlhodobého procesuálneho vývoja veľkoplošných a maloplošných závesných obrazov.

https://www.nastupiste.sk/news/news_roman-durcek-disharmonia/

Moje štúdio v zahraničí

Môj študijný pobyt sa začal ešte v novembri 2019, pár dní po premiére mojej monodrámy Skúška Pravdy od Karola Jančoška a pokračoval až do prudkého vyvrcholenia pandémie, ktorá ma v marci roku 2020 zo dňa na deň poslala domov. Študoval som v Berlíne, v škole Studio Andre Bolouri / Actors Space študijný program zameraný na hereckú techniku amerického herca, režiséra a hlavne učiteľa herectva Sanforda Meisnera. S touto technikou som sa zoznámil už pri štúdiu herectva u nás na Akadémii umení v Banskej Bystrici, kde nás ju učil náš ročníkový pedagóg Mgr. art. Tomáš Mischura, ArtD. Súčasne som v tom istom meste navštevoval ďalšiu hereckú školu, v ktorej bol program rozdelený na týždňové intenzívne workshopy zamerané na hereckú techniku Michaila Čechova, školu Michael Chekhov International Academy.

Obe študované herecké techniky sú na prvý pohľad od seba veľmi odlišné. Taktiež aj na pohľad druhý, tretí, štvrtý, či piaty. O ich rozdieloch by sa dali písať rozsiahle štúdiá, preto sa aspoň

v krátkosti pokúsím opísať ich zásadné rozdiely. Kým technika Sanforda Meisnera sa zameriava na dosiahnutie pravdivého hereckého výkonu skrze predstavy vytvorenej z hercovho osobného života, technika Michaila Čechova sa sústreďuje viac na využívanie predstavivosti v smere neosobnom. Taktiež využíva psychofyzický pohyb herca ako prostriedok, pomocou ktorého dokáže herec prilákať vrtošivú inšpiráciu pri tvorbe charakteru a emócií postáv.

Vďaka môjmu študijnému pobytu som mal možnosť hlbšie pochopiť a osvojiť si princípy fungovania dvoch svetoznámych a uznávaných hereckých metód, najmä pri druhej spomínanej, ktorú vytvoril synovec Antona Pavloviča Čechova Michail Čechov. Osud mi doprial úspešne doštudovať celý program zameraný na túto techniku, a to aj napriek spomínanému príchodu pandémie, ktorá ma žiaľ ukrátila o niekoľko zvyšných mesiacov štúdia Meisnerovej techniky.

Vďaka tomu, že som stihol úspešne ukončiť herecký program, mohol som

sa prihlásiť aj na program zameraný na učenie Čechovovej techniky. Ten sa uskutočnil po prvom lockdowne v lete 2020 a odlišoval sa od toho hereckého najmä v tom, že sme už nepracovali na postavách a scénach, ale každý študent musel odučiť určitý počet vyučovacích hodín s rozdielnymi témami, respektíve prostriedkami tejto techniky. Žiakov tvorili spolužiaci, ktorí spolu s hlavným učiteľom a zakladateľom školy Jörgom Andreesom spätne hodnotili priebeh hodiny a dávali pripomienky k učeniu, ktoré sme do ďalšej vyučovacej hodiny museli zapracovať.

Odovzdávanie učiteľských certifikátov vyšlo symbolicky na 129. výročie narodenia Michaila Čechova a ja som veľmi vďačný za to, že mi moja bystrická alma mater umožnila vydať sa na túto dlhú cestu spoznávania a stať sa tak jedným z úspešných absolventov ako hereckého, tak aj učiteľského programu.

→ Roman Hargaš, FDU

Arché s účasťou našich grafikov

Na prelome júna a júla sa v umeleckom centre Giudecca Art District (GAD) konala medzinárodná výstava Arche' – Architecture of Universe. Výstava bola realizovaná ako tretie podujatie v rámci projektu Pavilion 0, GAD v Benátkach. Jej súčasťou boli aj Igor Benca, Patrik Ševčík a Róbert Makar z Katedry grafiky FVU.

Pavilón 0 otvorila 1. mája 2013 v Benátkach Nadácia Mediations Biennale ako trvalý projekt. Jeho poslaním je vytvoriť dialóg nad rámec národných divízií, spoločnú reflexiu umelcov a vedcov o budúcnosti. Ambíciou je aj spolupráca vysokých umeleckých škôl, univerzít a vedeckých inštitúcií s cieľom stimulovať medzinárodnú výmenu na úrovni vzdelávania.

Poľsko, ako hlavný autor projektu, je aj hlavným iniciátorom mnohých medzinárodných podujatí a projektov, najmä medzi Áziou a Európou v rámci projektu *Three Seas*, podporujúceho umeleckú spoluprácu medzi krajinami strednej Európy. Pavilón 0 bude trvalo aktívny v sieti GAD – Giudecca Art District, čím sa vytvára nový a široký priestor pre progresívnu medzinárodnú spoluprácu. Iniciátorom a riaditeľom Pavilónu o je Dr. hab. Tomasz Wendland

Tohtoročná výstava **Arche' – Architecture of Universe** je tretím medzi-

národným projektom, na ktorom sa zúčastnilo 62 vystavujúcich umelcov z celého sveta. Svoje diela prezentovali na ploche 670 m². Zastúpené boli maľby, inštalácie, objekty, projekcie. Arché (grécky: ἀρχή) je ústredný pojem gréckej filozofie. Znamená prapôvodnú a pravekú príčinu, prvotný princíp sveta, pralátku. V predsokratovskej filozofii je arché príčinou všetkých bytostí a základného materiálu – látky, z ktorej všetky veci pochádzajú. Podľa Thalesa je hlavným vodiacim princípom vesmíru (grécky κόσμος) voda, pre Anaxymandera nekonečno, pre Anaxymenesa vzduch, pre Democritusa atóm, pre Pythagorasa číslo.

Naši pedagógovia (Igor Benca, Patrik Ševčík, Róbert Makar) sa prezentovali dvoma spoločnými dielami *Chemical Guardians*, 2021 a *Numerous possibilities*, 2021, ktoré boli vytvorené ako expandované objekty. Obe diela nadväzujú na koncepciu projektu – Architektúra vesmíru. *Chemical Guardians*, 2021 – „mäkká socha“ s aplikovanými chemickými vzorcami prezentovala odkaz na skleníkové plyny, ich význam a vplyv pre planétu a existenciu. Objekty nafúknuté vzduchom odkazujú aj na procesualnosť, krehkosť, pominuteľnosť. Druhé dielo *Numerous possibilities*, 2021, sprítomnilo prostredie Benátok (mesto na vode), nakoľko prezentovalo kolekciu vodných bojok, usporiadaných

v racionálnom geometrickom poriadku, v istej časti narušenom, zároveň umožňujúcim participáciu – flexibilitnú manipuláciu divákom. Pojem architektúry sa tu objavuje v „konštruovaní“ a vymedzovaní vlastného priestoru.

Okrem organizácií a výskumných ústavov sú partnermi projektu aj umelecké vysoké školy a univerzity - Accademia Di Belle Arti Venezia, ASP v Gdaňsku, Leibniz Universität Hannover, ASP Katowice, Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft Alfter, Ostravská univerzita, National Chengchi university Tchajwan, Vysoké učení technické v Brně. Medzinárodné zastúpenie doplnila aj Akadémia umení v Banskej Bystrici.

→ Mgr. art. Patrik Ševčík, ArtD.

Festivally experimentálnych filmov

Pre tých, ktorých zaujíma experimentálny film by som chcel dať do pozornosti zaujímavé podujatie *Experiments in Cinema* v Albuquerque. Tento rok prebehol už 16. ročník perfektne zorganizovanej udalosti („šéfuje“ tomu (alebo hlavným hýbateľom je...) úžasný Bryan Konefsky). Od 1. 5. 2021 do 22. 5. 2021 si bolo možné zdarma pozrieť v 16-tich programových blokoch veľa fantastických, rôznorodých, invenčných... videí z celého sveta.

Dôležitá je práve reflexia jednotlivých prác – videí, potreba nazrieť „von“ do sveta, uvidieť svoju tvorbu v kontexte neagresívnej „konfrontácie“ s ostatnými dielami, no predovšetkým fascinuje ona rôznorodosť. Konefsky v úvode hovorí, že festival bol označený významným kritikom / teoretikom za jeden z desiatich najlepších filmových festivalov experimentálneho filmu na svete. A tak ma trochu hreje aj pocit hrdosti, že krátke video Doktor bolo malou súčasťou tohto podujatia, ale hlavne radosť, že v rôznych kútoch sveta je rozpriestraných toľko originálnych tvorcov. Plus (z toho vyplývajúca) skutočnosť, že audiovisual poetry is not dead!

Kovidová doba dočasne premiestnila aj festivalové podujatia tohto typu do virtuálneho prostredia. Okrem množstva negatív táto situácia paradoxne naštartovala aj nové možnosti prezentácie diel a ich tvorcov. Patrí k nim aj predtým zriedkavejší rozhovor s jednotlivými autormi, tzv. „afterword“, ktorý je moderovaný organizátormi festivalu. V prvých mesiacoch tohto roka som mal skúsenosť s tromi takými udalosťami: okrem spomínaného *Experiments in Cinema* to bola komornejšia videoartová udalosť *Tune in to Green* v texaskom Austine a výborne zorganizovaný festival Sphere v Kalkate. Po každom z takýchto stretnutí (s autormi z USA, Írska, Austrálie, Francúzska, Kanady, ale aj Brazílie, alebo afrického Toga) ostáva zvláštny („zimomriavkoidný“) pocit, že sa udialo niečo zvláštne, akoby sa stretli (a stretnutím sa navzájom povzbudili) členovia jednej rodiny pochádzajúci z rozdielnych kontinentov.

Prihlásiť dielo na príbuzné podujatie je dnes naozaj jednoduché; už nie je potrebné ťažkopádne poslať poštou kazetu VHS alebo DVD. Prihlášku na festival s linkom odkazujúcim na prácu je možné vyplniť v priebehu niekoľkých minút. Na množstvo takto zameraných (prítom „prvoligových“) festivalov nie je potrebné zaplatiť žiadny poplatok (niekedy symbolických päť-desiat

eur), naopak, niektoré z nich autorom (v prípade, že ich dielo prešlo výberom) dokonca uhradia za účasť malý honorár (napríklad *Experiments in Cinema* platí už druhý rok 70 dolárov).

No podstatné je niečo iné. Oblúkom sa teda vraciam k úvodu. Dôležité je „vyslobodiť“ sa z uvažovania / konfrontovania iba v našom (často dusnom) domácom mikropriestore a smelo vyraziť v ústrety k „porovnaniam“ v medzinárodných teritóriách.

<https://www.experimentsincinema.org>
<https://dioramaroom.com>
<https://www.youtube.com/SPHERE-FESTIVAL>

<https://expcinema.org/>
– výborná stránka zameraná na experimentálny film/videoumenie, okrem iného na nej možno nájsť neustále sa aktualizujúce deadliny a odkazy na prihlášky rôznych festivalov/eventov/podujatí

→ Jano Adamove

Milan Paľa rozšíril svoju diskografiu

<https://milanpala.com/>

Jedna z najvýraznejších osobností husľovej scény s jedinečným štýlom a interpretačným prejavom MgA. Milan Paľa, ArtD. (1982) už niekoľko rokov pôsobí na Katedre orchestrálnych nástrojov Fakulty múzických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. Pochádza z Prešova, odkiaľ prišiel do Banskej Bystrice študovať na tunajšom Konzervatóriu Jána Levoslava Bellu. Už počas stredoškolského štúdia prejavil svoj nesmierny talent a obrovské nadšenie ho ďalej rozvíjať. Využíval všetky príležitosti verejne vystupovať, či už na koncertoch alebo rôznych súťažiach, z ktorých zaslúžene nosil ocenenia. Jeho ďalšie kroky viedli na Universität für Musik und darstellende Kunst vo Viedni a následne na Janáčkovu akadémiu múzických umení v Brne. Neostalo však len pri tom. Zúčastňoval sa mnohých medzinárodných kurzov, kde sa predstavil takým osobnostiam ako Vladimír Spivakov a Jean Guillou a v súkromnej triede Semjonovi Jaroševičovi. V tom čase sa jeho interpretačný prejav začal formovať do

podoby prejavu komplexného umelca. Prišli príležitosti hrať na veľkých pódiiach, rozbehla sa spolupráca s významnými dirigentami a hudobnými telesami. Rovnako prejavil záujem o komornú tvorbu, ktorá je dodnes neoddeliteľnou súčasťou jeho interpretačného života. Viacero skladateľov využilo možnosť dedikovať Paľovi svoje diela šité priamo na mieru, ale nechali mu priestor vniesť do nich svoj osobitý štýl. Zaslúžene mu patrí prvenstvo v objavovaní a interpretovaní opomínaných skladateľov a zabudnutých opusov; prípadne ponúka originálne stvárnenie popredných diel husľovej ako aj violovej literatúry. Neoceniteľným prínosom je jeho propagácia slovenských skladateľov a ich tvorby pre sólové husle, ktorú skompletizoval na Violin Solo 1 – 5 a získal zaň viacero ocenení, mimo iného aj Cenu ministra kultúry Slovenskej republiky (2014). Samotné miesto v koncertnom programe Paľu zaujíma unikátny päťstrunový nástroj milanolo, vytvorený v roku 2013 v rodinnom ateliéri Bursík v Brne. Nástroj

nesie objednávateľove meno a stal sa výzvou pre súčasných slovenských, ako aj európskych skladateľov. Nové diela sú zaznamenané na tituloch Milanolo (2014) a 4 Milanolo Concertos (2018). Podnet na skonštruovanie nového nástroja tkvie v neuveriteľnej zvedavosti, objavovaní a experimentovaní umelca. Jeho hra je originálna, ponúka nové náhľady na interpretáciu diel svetovej literatúry, mení zaužívané stereotypy, búra konvencie a rozširuje možnosti na sebarealizáciu. Jeho predstava podoby diela a nahrávky pramení s dlhoročného štúdia a poznávania autorov a ich tvorby a ako sám hovorí, interpretácia niektorých skladateľov si vyžaduje práve tento čas. V jeho portfóliu nájdeme nahrávky Bacha, Beethovena, Brahmsa, Šostakoviča, Bartóka, Griega, Berga, Szymanowského, Weinberga, Janáčka, Feinberga, Iršaja či Suchoňa, ale rovnako je zameraným propagátorom súčasnej hudby. S klaviristom Ladislavom Fančovičom sa zaviazali k nahrávaniu sonát pre husle a klavír významných svetových skladateľov. Obaja experimentujú aj v inštrumentácii, v ktorej napríklad Fančovič prenecháva pôvodný klavírny part saxofónu. Pozornosť vzbudili napríklad nahrávky Bachových Sonát a partit pre sólové husle, v ktorých Paľa predstavil až neobyčajnú mieru autenticity (niečo podobné priniesol Glenn Gould v Prelúdiách a fúgach). Vlastné poňatie skladby obhajuje voľnosť zápisu samotného skladateľa, ktorý okrem nôt zaznamenal len minimum ďalších značiek.

Milan Paľa je aktívnym a vyťaženým interpretom, ktorého verejné vystúpenia na dlhú dobu zastavila práve súčasná globálna situácia. Napriek tomu, že žije v Brne, jeho dlhoročná spolupráca s Rostislavom Pavlíkom a jeho vydavateľstvom Pavlík records neustala, naopak sa ešte viac zintenzívnila a poskytla mu priestor preklenúť umeniu neprajné obdobie. Tri nové projekty, ktoré rozšírili portfólio umelca, ako aj vydavateľstva, navýšili počet nahraných CD na 25!

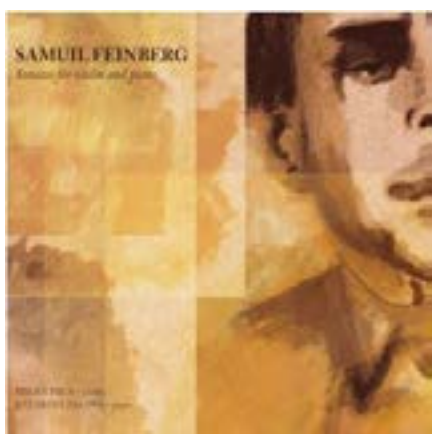
Samuil Feinberg Sonatas for violin and piano predstavuje diela skladateľa a klaviristu, ktorý bol profesorom moskovského konzervatória a patrí k najväčším osobnostiam klavírnej pedagogiky. Bol veľkým propagátorom barokovej hudby v Rusku a zároveň prvým interpretom, ktorý kompletne naštudoval, koncerte predviedol a nahral Dobre temperovaný klavír J. S. Bacha. Vzácnu slobodu vo svojej tvorbe mal medzi

svetovými vojnami, ale po nástupe Stalinovho režimu sa obmedzila výlučne na domáce pôsobenie. Duo manželov Paľovcov nahralo z opusov menej uvádzanej komornej tvorby obe Feinbergove Sonáty pre husle a klavír op. 12 (1912) a op. 46 (1956). Na vzniku CD má značnú zásluhu práve manželka huslistu, klaviristka a spoluinterpretka Katarína, ktorá je veľkou propagátorkou Samuila Feinberga.

Manželské duo vzdalo hold aj veľikánovi českej hudby projektom Leoš Janáček Violin and viola works. Nahrávka predstavuje prierez skladateľovej tvorby od jeho kompozičných začiatkov v čase štúdií, Dumka a Romanca, až po diela vyzretého autora. Sonata pre husle a klavír a Supplementum pre husle a klavír vychádzajú z Janáčkovho skvostného tvorivého obdobia, kedy už jeho tvorba ponúkala charakteristický rukopis s inšpiráciou v intonácii hovoreného slova zapracovaného do melodických fragmentov, príznačných harmonických postupov a špecifickej rytmizácie. Svoje miesto na nahrávke majú taktiež diela pre violu a klavír Presto a Pohádka, ktorú Paľa sám upravil. Aranžmánu sa ujal aj v skladbe Sbohem, rodný kraju zo Zapisníka zmizelého.

Beethoven/Schumann/Paľa/Lejava. Veľký podiel na realizácii projektu má dirigent Marián Lejava, ktorý sa okrem naštudovania postaral aj o aranžmány pre komorné obsadenie Ensemble Opera Diversa. Ludwig van Beethoven písal Koncert pre husle D dur op. 61 v čase, keď väčšia časť jeho sluchu už bola nenávratne stratená. Neskôr ho sám prepracoval do klavírnej podoby, ale obe verzie nemali v čase vzniku výrazný úspech. Paľa s Lejavom prinášajú v koncerte nové momenty, ktoré odpútavajú pozornosť od zaužívaných stereotypov klasicistického opusu a podčiarkujú ich vlastnými koncertnými kadenciami v prvej (Lejava) a tretej časti (Paľa). Robert Schumann skomponoval Koncert pre violončelo a mol op. 129 po koncertnom turné v Rusku a upravil ho do husľovej verzie po vyčerpávajúcom období, v čase pretrvávajúcej psychickej vyčerpanosti. Ani jednej z premiér sa však nedožil. Dielo v podaní Milana Paľu stvárnjuje práve tieto sugestívne pocity a nenecháva pochybnosti v hodnovernom vykreslení romantického opusu.

→ Mgr. art. Eva Miškovičová, PhD.

Pavol Bršlík/Breslik Appointed Bavarian Kammersänger

(FMU AU MaHer) Svetoznámy tenorista Pavol Bršlík/Breslik, bývalý doktorand profesorky Vlasty Hudecovej na FMU AU získal 20. júna v Mníchove prestížne ocenenie. Slovenský operný spevák je nositeľom čestného titulu Bavorskej štátnej opery v Mníchove Bayerischer Kammer-sänger. Nášmu najžiadanejšiemu tenoristovi ho udelili po repríze predstavenia Mozartovej opery Únos zo serailu na javisku mníchovskej opery, kde pravidelne hostuje takmer 15 rokov. Čestný titul Kammersänger (KS) udeľujú krajské vlády umelcom v divadlách nemeckej kultúrnej oblasti (po najmenej päťročnom účinkovaní) za ich výnimočný prínos na základe návrhov komisií jednotlivých inštitúcií.

Breslik debutoval v Bayerische Staatsoper v roku 2006 inscenáciou Die Zauberflöte a od tej doby účinkoval v divadle 180 krát v inscenáciách Lucrezia Borgia, La Traviata, Don Giovanni a Maria Stuarda. Tenorista účinkoval okrem iného aj v MET v New Yorku, Deutsche Oper Berlin, Salzburskom festivale, Teatro alla Scala, La Monnaie, Aix-en-Provence Festival, Opernhaus Zurich, ROH London a Théâtre du Châtelet. Toto leto sa predstaví v Mníchove v inscenáciách Salome a Macbeth. a tiež sa koná slávnostný koncert.

Foto: Wilfried Hösl/BŠO

Doplňujúce pedagogické štúdium na FMU AU

Dlho som uvažovala nad tým, čo vlastne obsahuje Doplnujúce pedagogické štúdium (DPŠ) a či sa mám naňho prihlásiť. Po skončení prvého stupňa vysokoškolského vzdelávania som sa dozvedela, že pre nás, profesionálnych hudobníkov pôsobiacich v oblasti umeleckého života, je na kvalifikované vykonávanie pedagogickej činnosti potrebné absolvovanie DPŠ. Na moje potešenie, naša inštitúcia Akadémia umení v Banskej Bystrici, Fakulta múzických umení dané štúdium poskytuje.

Po získaní titulu bakalár som začala svoju pedagogickú kariéru na Základnej umeleckej škole Ferenca Liszta v Štúrove, kde pôsobím dodnes. Rozhodla som sa teda dvojročné DPŠ absolvovať. Vyučovacie hodiny prebiehali veľmi zaujímavovo, osvojili sme si užitočné informácie, o ktoré sa môžeme oprieť aj v budúcnosti, vo vlastnej praxi. Pri štúdiu realizovanom v druhom ročníku zväčša v online forme nám pomohla publikácia s názvom *50 otázok učiteľov základných umeleckých škôl a konzervatórií* od PaedDr. Márie Strenáčikovej, PhD. Služi ako kľúč k pedagogicko-psychologickej príprave učiteľov v profesionálnej umeleckej edukácii. Publikácia poskytuje „potrebné informácie o edukácii potenciálnych umelcov a o problémoch, ktoré ju neraz sprevádzajú. Odpovedá na najčastejšie kladené otázky učiteľov základných umeleckých škôl a konzervatórií pracujúcich v hudobnom, literárno-dramatickom a hudobno-dramatickom odbore. Súčasťou odpovedí sú nielen teoretické poznatky, definície a delenia, ale ... aj rady, ktoré reflektujú výsledky výskumov, empirie skúsených pedagógov...“ (Strenáčiková 2021, s. 11)

V súčasnosti, vzhľadom na obmedzenia spôsobené pandemiou COVID-19, sme sa ako profesionálni umelci ocitli v zložitej situácii v zmysle zamestnaní, pretože divadlá boli

dlho zatvorené a kultúrne podujatia boli zakázané. Jediným bezpečným „bodom“ sa pre mnohých momentálne stala výučba v rámci primárneho alebo sekundárneho vzdelávania na základných umeleckých školách alebo stredných školách, k čomu je nevyhnutná odborná pedagogická kvalifikácia. Z toho dôvodu, na základe vlastnej skúsenosti môžem tvrdiť, že existuje len málo inštitúcií, ktoré svojim žiakom / študentom poskytnú stále riešenie aj v tejto ťažkej dobe. Akadémia umení nám túto možnosť poskytla. Umožnila nám získať potrebné vzdelanie, aby sme mohli kvalifikovane vychovávať ďalšiu generáciu umelcov – ak nie profesionálov, tak tých, ktorí sa zaujímajú o hudbu a kultúru, ktorá je veľmi vzácnym darom pre tento svet.

→ Mgr. art. Flóra Kissová, DiŠ. art. učiteľka hry na husliach, ZUŠ Ferenca Liszta Štúrovo

Strenáčiková, M. (2021). 50 otázok učiteľov základných umeleckých škôl a konzervatórií. Košice: Equilibria, s. r. o.

→ REPORT Z VÝSTAVY

Mladé Kone – Oblasti ne-volného pohybu

Výstava s názvom **Mladé kone – Oblasti ne-volného pohybu** predstavila výber z tvorby štyroch mladých umelcov z prostredia Akadémie umení v Banskej Bystrici v Koniarni - v priestore pre súčasné umenie v Trebišove. Prezentované diela Gabriely Birošovej, Martina Bízika, Romana Ďurčeka a Natálie Šimonovej spájajú záujem o interpretáciu, reflektovanie a mapovanie vybraných aspektov súčasnosti. Otvorenie výstavy sa uskutočnilo 15. mája 2021 kurátorom Adamom Korcsmárosom.

V deň otvorenia výstavy vykročila Gabriela Birošová skoro ráno zo svojho domu, aby po zdolaní trasy dlhej 58,8 kilometrov symbolicky otvorila dvere prvej výstavy, ktorej sa po vyše roku zúčastnila. K performatívnej chôdzi nadväzujúcej na diplomovú prácu autorky sa mohol pridať ktokoľvek. Prezentovala demonštratívne vykročenie z podmienok priestorovej a sociálnej izolácie, v ktorých sa pred vyše rokom ocitla väčšina z nás a ktoré nám pripomenuli krehkosť sveta, ktorého možnosť sme považovali za prirodzené.

Sloboda našich pohybov a rozhodnutí však zďaleka nie je taká samozrejímavá. Veľa jednotlivcov si aj za bežných

okolností málokedy môže, alebo chce dovoliť bezstarostné prechádzanie sa, prípadne iný únik zo spleti externých a vnútorných očakávaní, predstáv a noriem, v ktorom existuje. Roman Ďurček vo svojej tvorbe systematicky diagnostikuje a odкрýva tieto dystopické fazety súčasnosti. Figúry na jeho obrazoch sú uväznené v bezútešnom priestore, kde je množstvo slobodných rozhodnutí zúžené na hranicu únosného. Nepokoj sa prenáša aj do výrazne štruktúrovaného povrchu malieb, ktorý autor často dodatočne narúša.

Natália Šimonová si ako tému svojej tvorby najčastejšie vyberá priestory predstavujúce v období svojho vzniku paradoxné teritória relatívnej voľnosti v spoločnosti inak determinovanej rigidným systémom pravidiel. Medzi rudimentárnymi štruktúrami zo železných trubiek vyrastali mnohé generácie detí. Autorka programovo dokumentuje tieto endemitné druhy chátrajúceho sídliskového mobiliáru, ktorých farebný náter postupne nahlodal hrdza. Tú si zároveň vybrala aj ako svoje hlavné médium, ktorým a z ktorého vytvára svoje maľby. Vnáša tým do svojich inak staticky pôsobiacich kompozícií sotva badateľný pohyb; hrdza totiž často

pokračuje v pomalom, ale neustálom vytváraní a pretváraní svojich máp.

Napokon, pohyb v určitom rámci sa na výstave manifestoval aj priamo pred publikom počas otvorenia výstavy. Zavesené pero, poháňané motorom postupne vytváralo svojimi náhodnými pohybmi abstraktný obrazec. Martin Bízik prostredníctvom tohto diela reflektuje vzťahy vplyvných osôb k investigatívnym novinárom a zamýšľa sa aj nad tým, či je možné zistené objektívne skutočnosti predať objektívnym spôsobom. Jeho odpoveď je negatívna a rovnako subjektívna zostáva aj väčšina interpretácií akéhokoľvek umeleckého diela alebo súboru diel tvoriacich výstavu. Môže však poskytnúť rámec pre nachádzanie vlastných asociácií, podobne ako zvuk interaktívnej inštalácie pozostávajúcej z upravenej stoličky, ktorého intenzita závisela od jej naklonenia. Autor ponúkol návštevníkovi priestor na kontempláciu, či už nad vystavenými dielami alebo čímkoľvek iným, čo považuje v danom momente za dôležité...

Vystavujúci umelci:

Gabriela Birošová, Martin Bízik, Roman Ďurček, Natália Šimonová

→ REPORT Z VÝSTAVY

EN_VISION SADiS

2020 – 2021

Výstavný projekt EN_VISION SADiS 2020-2021 bol realizovaný v hlavnom meste Bulharska v National gallery Academia v Sofii. Výstava nadväzuje na cyklický projekt Dni slovenského umenia realizovaný od roku 2014 v európskych hlavných mestách a metropolách /Viedeň, Londýn, Amsterdam, Vilnius, teraz Sofia/ s ambíciou prezentovať mladé súčasné slovenské výtvarné umenie v zahraničí a zapájať umelcov do medzinárodných sietí. Vytvárať partnerstvá a spoluprácu medzi kultúrnymi inštitúciami, galériami a vysokými umeleckými školami. V tomto roku sa tento koncept presunul do hlavného mesta Bulharska, do krajiny blízkej, no vzdialenej zároveň. Vysporiadanie sa s vlastnou národnou identitou sa stalo akýmsi leitmotívom tejto výstavy, kde sa popri etablovaných a renomovaných menách prezentujú menej známe osobnosti s potenciálne silným autorským programom. Vedľa seba sa tak stretli čerství absolventi s umelcami, ktorí už dokázali zaujať porotu na najprestížnejších domácich umeleckých súťažiach /Maľba roka, Cena Oscara Čepana a pod./.

Tematicky sa výstava zameriavala perspektívne na budúcnosť, ale snažila sa zároveň vyrovnáť s traumatizujúcou minulosťou Slovenského národa počas bývalého socialistického režimu. Výstava priblížila široký záber mladej nastupujúcej generácie slovenských umelcov, nádejných mladých perspektívnych autorov, čerstvých absolventov a doktorandov vysokých umeleckých

škôl na Slovensku, predovšetkým však absolventov Akadémie umení v Banskej Bystrici. Výber sa vzťahoval na 26 autorov a autoriek /do 40 rokov/, umelcov ktorí za posledné obdobie spolupracovali s galériou Koniareň – priestor pre súčasné umenie, ktorá bola zároveň hlavným organizátorom podujatia. Kurátormi výstavy boli Branislav Zurko /SK/ a Rosen Toshev /BG/. Výstava

v National gallery Academia v Sofii ponúkla čerstvý pohľad na vzorku rôznych médií a stratégií v aktuálnom slov. vizuálnom umení. Prezentovala široký záber tradičných postupov v oblasti maľby a kresby od abstraktných a geometrických polôh cez figuratívne realistické a expresívne zobrazenia až po konceptuálne a intermediálne postupy. Na výstave bola zastúpená

malba, kresba, grafika, fotografia, objektová a priestorová tvorba, intermediálne a performatívne diela. Ťažiskom bol však závesný obraz a jeho tradičná funkcia. Sochárske a priestorové umenie sa objavilo na výstave v menšom rozsahu, prípadne vo fotografickej forme.

Vernisáž výstavy prebehla 18. mája 2021 o 17:00 za účasti ambasadora Manuela Korčeka. Slovenské veľvyslanectvo v Sofii poskytlo mediálnu podporu a aktívne prispelo k realizácii tohto projektu. Podobne Akadémia umení v Banskej Bystrici poskytla širokú základňu pre ďalšiu spoluprácu s Akadémiou umení v Sofii. Na bulharskej akademickej pôde sa okrem iného uskutočnila v rámci programu Erasmus - pracovná stáž, kde Peter Valiska-Timečko, realizoval workshop Time-based

Matrix a prednášku Se_Lekcia - Action Aspect in Graphics. V neposlednom rade súčasťou projektu a zahraničného pobytu na Akadémii v Sofii bola site-specific výstava a performancia Matrix as a ring akčnej autorskej dvojice Petra Valisku – Timečka a Stanislava Piatrika. Dvojica sa po dlhšom čase ocitla opäť v ringu, kde predviedla akčné formy grafiky v podobe netradičného duelu s motorovými pílamami. Obaja autori boli nasvetení halogénovými svetlami, pričom ich hlavným zámerom bolo rezať do svojich tieňov a vytvárať rozmerné abstraktné grafické obrazy.

Vystavujúci:

Malba: Natália Šimonová, Ján Vasilko, Roman Ďurček, Dávid Demjanovič and Jarmila Mitríková, Natália Okoličanyiova, Vladimíra Weiss Savkaničová, Juraj Toman, Juliana Mrvová, Lucia Horvátová, Slavomír Durkaj, Marek Jarotta, Simona Štulerová; Socha: Marek Halász, Ivana Sláviková, Marek Galbavý, Michal Machciník, Ján Zelinka; Grafika: Peter Valiska-Timečko, Filip Jurkovič; Fotografia: Stanislav Piatrik, Tatiana Takáčová; Intermédia: Martin Kudla, Richard Kitta, Zuzana Križalkovičová, Martin Kolčák

→ INTERVIEW

Natália Šimonová

Natália Šimonová študuje v prvom ročníku magisterského stupňa štúdia voľné výtvarné umenie na Katedre maľby v ateliéri Rastislava Podobu na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Je víťazkou súťaže Maľba 2020 a aktuálne sa jej tvorba nachádza v najužšom výbere ceny STRABAG Artaward International 2021. Meno víťazky/za sa dozvieme počas galavečera 17. 6. 2021.

V poslednom čísle Art3 si čitateľia mohli prečítať interview s tebou a Miroslavom Sandanusom, keď ste sa umiestnili v „top 3“ medzi finalistami maľby roka. Máš za sebou intenzívny polrok, pretože víťazstvo v súťaži nadácie VÚB banky, Maľba 2020, ti prinieslo okrem publicity, ktorá pramenila z ochoty odpovedať na otázky, aj ďalšie príležitosti a skúsenosti. Môžem ťa teda vypovedať znova?!

Ako autorka predovšetkým veľkoformátovej tvorby si s obrovským nasadením tvorila ďalej. Počas tohto obdobia si musela skĺbiť vystavovanie a tvorbu. Praktickú a umeleckú časť si zvládala v obdivuhodnom nasadení a pri našom súkromnom rozhovore si sa za rok 2021 charakterizovala ako „výstavnička“ (smiech). Vytvárať a vystavovať zároveň je umením samotným. Vieš nám priblížiť, ako si toto obdobie zvládala? Dá sa to všetko v zdraví absolvovať a stihnúť? Kto ti pomáha?

Stále je to prítomnosť, takže zvládam to občas výborne, inokedy som veľmi unavená. Mám jasný harmonogram; predtým jedného dňa vopred, teraz už harmonogram na x mesiacov dopredu. Zatiaľ mi vyhovuje fungovať v hektickom kolotoči, ktorý som si tak veľmi želala a zrazu to prišlo. Vďaka výborným výtvarníkom, ktorí ma obklopovali od začiatku štúdia, som sa naučila profesionalitu. Mimoriadne mi záleží na mojej práci. Možno sa niekto zhrozí, že hovorím maľbe či o umení ako o práci, ale je to tak. Zároveň sa snažím byť rovnako, alebo aspoň podobne, slobodná ako kedysi. Milujem môj ateliér, cítim sa v ňom vynikajúco, je mi azylom, útočiskom. Zvykla som si na komfort, ktorý som si stihla za pár mesiacov vybudovať. Najväčšia vďaka patrí mojim rodičom, predovšet-

kým mojej mamine. Zo dňa na deň sa stala mojou „manažérkou“ (smiech). Moja rodina absolútne akceptuje moje potreby a viac než kedykoľvek pretým rozumie mojej potrebe tvoriť. Okrem mojej rodiny pri mne stoja moji priatelia, pedagógovia, teoretici. Veľmi si to všetko cením.

Ty máš už svojich dvorných kurátorov, predstavíš nám ich?

Mám veľké šťastie, že som sa pred nejakým časom mohla spoznať s mladou generáciou teoretikov. Nadviazala som pred dvomi rokmi kontakt vtedy ešte so študentmi teórie umenia z Trnavy, rovnako tak som sa zoznámila s teoretikmi z Galérie Jána Koniarka v Trnave. Bola to ohromná zhoda náhod. Mien by tu bolo asi viacero, ale spoločné projekty pre tento rok chystám s Filipom Krutekom, Patrikom Krajčovičom – obaja páni pôsobia v GJK. Ďalším teoretikom, s ktorým aktívne spolupracujem už na niekoľkom projekte, je Adam Korcsmáros. S menovanými kunsthistorikmi umenia chystáme tento rok moje tri samostatné výstavy. Veľmi rada spolupracujem aj s Adriánom Kobetičom a inými. Vyzdvihla by som ich prínos, ktorý vkladajú do každého nášho projektu. Pri mojej

vyťažnosti sa krásne starajú o naše projekty, aj napriek tomu, že sú veľmi zaneprázdnení. Ani jeden nepristupuje k výstavám rovnako – to ma baví asi najviac, samozrejme okrem ich priateľského a ľudského prístupu. Potrebujem ich, skrz nich si udržujem nadhľad. Ide o „spolahlivé adresy“ na našej scéne, napriek ich mladému veku.

Vedela by si nám poskytnúť zoznam výstav, kde môžeme vidieť tvoju tvorbu?

Nemôžem prezradiť asi každú jednu výstavu, ale aktuálne mám pre rok 2021 v zozname 12 projektov. Najaktuálnejšie pozývam ešte do Trebišovskej Koniarne, kde nám prebieha kolektívna výstava, v júli na Nástupište 1-12 v Topoľčanoch, v auguste do Banskej Bystrice, kde môžete vidieť moje diela v priestore A7 atď.... Výstav je veľa a ja si to veľmi cením. Neberiem ich ako samozrejmosť, práve naopak. Na každú jednu výstavu sa pectivo pripravujem.

Začiatkom roka si niekoľko mesiacov strávila v Paríži. Išlo o rezidenčný pobyt. Do Paríža sa dostane automaticky každý výherca ceny Maľba, alebo si bola na rezidenciu pozvaná, odporúčaná?

Bolo by dobré pre začiatok objas-

niť, že nie je pravidlom, že sa výherca súťaže Malba dostane automaticky do Paríža. Ja som mala to šťastie a česť, že mi zavolať riaditeľ Slovenského inštitútu v Paríži Jakub Urik, či by som nešla do Paríža na rezidenciu (smiech). Vďaka podpore Slovenského inštitútu v Paríži, Jakuba Urika a Spolku výtvarníkov Slovenska som mohla vycestovať a prežiť dva krásne mesiace v Paríži. Treba podotknúť, že pri mne stáli a aj stoja významní teoretici umenia a podporili ma aj v Paríži, za čo som im vďačná.

Okrem maľby si sa venovala frotáži významných miest hlavného mesta. Ktoré ikony nájdeme v твоjich výstupoch?

Som hrdou autorkou maľby Arc de Triomphe. Hrdou aj preto, pretože sa mi každá jedna maľba maľovala výborne, vrátane tejto. Občas sa hovorí, že niekto „vydýchne“ maľbu na plátno; v tomto prípade som ja za pár dní „vydýchla“ tento obraz. Pracovala som s kolážou, na obraze môžete vidieť fragment víťazného oblúku, ktorý som znamenala z mierneho pohľadu. Mám pocit, že vás ten obraz dokáže vtiahnuť. Nie vždy sa mi podarí niečo také, o to viac som šťastná, ak vie okrem diváka zaujať môj obraz aj mňa samotnú – to je ťažká úloha. Neustále sa učím objektivitu a snažím sa byť veľmi sebakritická, bez toho to nejde.

Nie všetko, čo si vo Francúzsku vytvorila, si priviezla domov. Prezradíš nám, koľko kúskov je teraz v súkromných zbierkach v meste Mony Lisý?

Krásne položená otázka! (Smiech.) Aktuálne sú v súkromnej zbierke v Paríži dva zo štyroch obrazov, ktoré som vytvorila. Nových majiteľov majú obrazy Arc de Triomphe či Karusel. Vždy sa mi s každým jedným obrazom ľúči ťažko. Absolútne tu neplatí niekoho názor – „veď namaluješ iný“. Tu sa nerozprávame o pásovej práci, preto tento názor nezastávam a vždy si veľmi dobre rozmyslím, komu moje obrazy rozšíria zbierku. Vážim si každého jedného človeka, moje obrazy vlastnia aj ľudia z mediálnej brandže a podobne, ale rovnako tak aj ľudia, o ktorých by nikto nepovedal, že sa zaujímajú o umenie. Len si skrátka namiesto predraženého telefónu kúpia umenie; keď ich potom vidím, ako sa tešia, tak si dojatá poviem, „Má to zmysel.“

10. 6. 2021 pôjdeš otvoriť výstavu v Paríži, ktorá je pod záštitou Stálej

delegácie SR pri UNESCO. Výstava nesie názov ST:ART Mladé slovenské talenty vo výtvarnom umení v Paríži. Kto sú slovenské talenty? S kým vystavuješ?

Ide o výstavu, ktorá spája študentov z troch umeleckých vysokých škôl na Slovensku. Pri vytváraní koncepcie sa rozhodli zamerať na maľbu a vybrali troch zástupcov z každej školy. Mám to šťastie, že medzi nimi môžem byť aj ja. Medzi vystavujúcimi autormi nájdeme mená ako Barbora Durajová, Miroslav Sandanus, Lucia Žitňayová, Lilla Gombos, Katarína Gregová, Matúš Kecer, Alexander Takáč, Matej Maturkanič a kruh uzatváram ja, Natália Šimonová (smiech).

V nezverejnenom zozname miest, kde si ľudia budú môcť pozrieť tvoju tvorbu je aj festival Pohoda.

Hlásila si sa tam štandardnou cestou cez formulár, alebo si bola oslovená festivalom?

Opäť mám šťastie na ľudí, s ktorými dlhodobo spolupracujem. Dostala som ponuku od Nástupišťa 1-12 v Topoľčanoch, či by som nechcela ísť s nimi na festival Pohoda. Okrem hudobného programu je každoročnou súčasťou festivalu Pohoda aj vizuálne umenie. Okrem mňa môžete vidieť na festivale pod záštitou N 1-12 aj iných autorov. Festival bude iný, aj kvôli aktuálnym opatreniam. Preto odporúčam sledovať stránky, kde sa čoskoro môžete dozvedieť viac.

Akú hudbu počúva Natália? Na aké koncerty sa tešíš?

Hudbu, ale aj celkovo zvuk milujem. Už jedenásť rokov som nedoslýchavá - suvenírom po ťažkom ochorení (smiech). Nosím načúvací prístroj, preto mám k zvukovej stope taký mimoriadny vzťah. Počúvam absolútne všetko, nemám vyhradený vkus. Je asi vtipné, keď niekto, kto má sluchový problém povie, že počúva. O to viac sa teším na hudbu a koncerty a pokiaľ mi niečo nesadne, tak si vypnem strojček (smiech).

Počas prezenčnej formy štúdia si rozbehla diskusný formát rozhovoru, ktorý si sama manažovala od výberu hostí až po moderovanie. Počas pandémie si sa nezastavila a začala si nahrávať rozhovory vo forme podcastov. S kým si robila tieto podcasty a kde si ich môžeme vypočuť?

Diskusný formát Rozhovory môžete nájsť na Spotify, Anchore, Apple podcasts, v budúcnosti možno aj na You-

tube. Uvidíme, ako sa to vyvinie. Teraz Rozhovory nevyšli dlhšiu dobu – máme nahraté nejaké diskusie do zálohy, len potrebujem uzavrieť niektoré podstatné projekty, aby som vedela poslucháčom poskytnúť celý servis tak, ako si zvykli počas roka. Písala som aj v množnom čísle, lebo okrem mňa samotnej sa pod podcasty podpisuje aj Martin Pisko. Stará sa o zvuk a o strih.

Je mi veľkou ctou, že som mohla počas krátko obdobia privítať v mojich podcastoch Juraja Tomana, Zuzanu Novotovú Godálovú – Nástupište 1-12, Igora Bencu, Juraja Gábora, Miroslava Beňáka či Adama Šakového.

Link na podcast: <https://open.spotify.com/show/78hGkHZ73pofXOn-Bejix4Q>

V Rozhovoroch sa zameriavaš na ranú tvorbu i život slovenských etablovaných profesionálnych výtvarníkov a teoretikov. Mnohí študenti a absolventi výtvarných škôl sa snažia presadiť. Máš pre nich nejakú radu?

Dostala som sa do štádia, kedy som si uvedomila, že ani všetky ocenenia sveta ti nič nezaručia. Možno si ľudia myslia, že mám teraz všade otvorené dvere. Áno, Malba 2020 mi pomohla, netajím sa tým a myslím, že v tomto prípade by to bolo aj zbytočné. Ale nemám všade otvorené dvere, čo sa mi veľmi páči. Zo začiatku sa netreba fixovať na príliš veľké ciele. Aj ja sama som vystavovala na chodbách našej univerzity, nemala som kde a škola mi to dovolila. Mala som a stále mám jednu vidinu – maľovať; nie pre peniaze, ale preto, že musím. To, že sa to teraz už aj predáva je príjemný benefit (smiech). Pokiaľ by som mohla niečo odkázať študentom, tak jedine to, aby pri závanе úspechu zostali ľuďmi.

Do ceny STRABAG Artaward International 2021 si sa hlásila prvýkrát a bola si vybraná do najužšieho výberu piatich mien, k čomu ti veľmi gratulujem. Už samotné umiestnenie medzi finalistov „top5“ je úspechom. Prečo si tvorbu prihlásila do tejto súťaže?

V prvom rade ďakujem za gratuláciu. Ako pri súťaži Malba, tak aj pri

STRABAG Artaward International som sledovala stránky a túžila sa prihlásiť. Zistila som však, že ma podporuje nesmierne veľa ľudí; samotný pán rektor Michal Murin rozposielal študentom mail, ktorý sa dostal aj ku mne, či už od neho alebo od teba samotnej či od Martina Bízika. Nesmierne si to vážim. Poslali ste mi ho so slovami, že aj tu sa môžeš prihlásiť, prípadne to skús. Poslala som tam maľby, ktoré boli súčasťou mojej bakalárskej práce POST ŠTRUKTÚRA. Uvidíme ako to dopadne, už teraz som nesmierne šťastná a vďačná za túto príležitosť.

17. 6. 2021 by malo prebehnúť odovzdávanie tejto ceny. Zúčastníš sa ceremoniálu aj osobne? Zoberieš ma so sebou ako redaktorku? (smiech)

Ceremoniálu sa môžem aj napriek aktuálnej situácii zúčastniť aj osobne. Keďže moja blízka rodina sa slávnosti nemôže zúčastniť osobne, tak si ako moju dlhoročnú oporu beriem na ceremoniál vás – mojich priateľov. Počet ľudí je žiaľ obmedzený, ale som šťastná, že sa vôbec koná vyhlásenie výsledkov v takejto forme. Nevieť sa dočkať.

V Topoľčanoch, kde máš svoj ateliér, aktívne tvoríš. Bola by si ochotná ukázať nám, čo sa deje aktuálne v tvojom ateliéri prostredníctvom fotky?

Áno, iste. Nech sa páči.

Popíšeš nám, čo vidíme na fotke?

Na fotografii vidíme časť môjho ateliéru, kde si aktuálne celý tento priestor obalujem hrdzou. Nejde o samoúčelný proces – chystám sa tak na ďalšie projekty, skúšam, hrám sa s kompozíciou. Mnoho hrdzavých častí mám odložených v mojom sklade – nezместia sa na moje steny a čakajú na svoju príležitosť.

Toto číslo Art3 je tematicky zamerané na ekoart, udržateľnosť a zelenú. Čo robíš ako fyzická osoba pre zelenšiu planétu?

Od minulého roku som sa rozhodla obmedzovať mäso a mnoho živočíšnych potravín, ktoré som bežne konzumovala. Najskôr to bolo kvôli zdravotným ťažkostiam, teraz to pre mňa nesie už aj hlbšiu myšlienku a mäso konzumujem len výnimočne. Uprednostňujem potraviny a predovšetkým mäso z farmy, ktorú poznám. Inak nakupujem

už niekoľko rokov primárne v second handoch. Triedenie odpadu je, myslím si, absolútnou samozrejmosťou, ako aj nosenie si vlastnej tašky a podobne.

Často zbieram smeti, mrzí ma, ak sa plytvá jedlom, v obchodoch si bežne beriem ovocie či zeleninu, ktorá nemá svoj pár. Napríklad banány – single ovocie sa predá ťažšie ako trs, a pritom je rovnako skvelé. Stále sa dá žiť udržateľnejšie – aj malé činy sa počítajú.

Natália, ja ti ďakujem za tvoj čas a odpovede. Verím, že toto nie je náš posledný rozhovor, pretože si chodiacim inšpiratívnym príkladom húževnatosti, neúnavnosti a poctivosti, ktorými sa vyznačujú svetovo známi autori. Ja si ťa k nim už dnes radím. Želám ti veľa úspechov v živote a v autorskej tvorbe.

→ Gabriela Birošová

→ Poznámka redakcie: Toto interview vzniklo 8. 6. 2021

→ TLAČOVÁ SPRÁVA

MAPOVACÍ WORKSHOP RE-BUILDING MEDENÉHO HÁMRA

Kolektív Spolka inicioval a zorganizoval participatívne stretnutie, na ktoré bola prizvaná Akadémia umení v Banskej Bystrici, ako jeden z inštitucionálnych reprezentantov k hľadaniu budúcnosti Medeného hámra. Spoločne s odbornou verejnosťou sme sa snažili zdefinovať funkciu tohto areálu a využiť tak potenciál historicko-technickej pamiatky s takmer 500 ročnou tradíciou.

Po obhliadke jednotlivých budov areálu, sme prostredníctvom stolovej hry absolvovali niekoľko kolový proces hľadania a určovania smeru, ktorým by sa rekonštrukcia mohla hýbať. Vznikli 3 pracovné skupiny, ktoré spoločne hľadali koncepciu priestoru a východiskové nosné témy, ktoré by mal priestor hámra zastrešiť.

Vznikol tak úzus o urbanistickom re-konekčnom priestore so seba určujúcim potenciálom vďaka jeho histórii a lokácii.

Výslednú správu, rešerš výstupu workshopu výskumníci predstavia v novembri 2021.

Ďakujeme za pozvanie k spolupráci.

Viac informácií o kolektíve Spolka a OZ ZA! Medený hámor nájdete tu:

→FB: <https://www.facebook.com/spolka.cc>

→WEB: <https://spolka.cc/sk#o-nas>

→FB: <https://www.facebook.com/za-medenyhamor>

→ Mgr. art. Gabriela Birošová, public relations, Akadémia umení v Banskej Bystrici

→ INTERVIEW

Martin Jombík o laborovaní

Martin Jombík patrí k poslednej várke čerstvých doktorandov, ktorí minulý rok ukončili doktorandský stupeň štúdia na Akadémii umení v Banskej Bystrici (ďalej len AU). Šesť rokov študoval na katedre IDM na AU a doktorandský stupeň štúdia ukončil v Ateliéri Fotomédium u profesorky Miloty Havránkovej. Počas celého doktorandského štúdia patril k tým najaktívnejším ľuďom, ktorých som počas štúdia na AU spoznala a musím podotknúť, že bol skvelým vzorom študentom naprieč celou výtvarnou fakultou. Jednou z najvýraznejších vecí, ktoré sa mu podarili, je založenie Laboratória Výrobné Družstvo (ďalej len LVD), ktoré vystavuje súčasné vizuálne umenie.

Čo bolo impulzom, pre ktorý si začal hľadať nový výstavný priestor v BB a ako vznikol názov LVD?

Podobne ako otázka, tak aj odpoveď bude možno členitejšia. Hlavný impulz sa začal formovať na katedre (pozn. autorky: na katedre IDM); nepriamo prišiel od študentov i od vedenia katedry. Spolu s Matejom Roszmánym sme začali hľadať priestory. Po rešerši a zháňaní adekvátneho miesta, ktoré by sme mohli využiť ako výstavný priestor, sa nám podarilo nájsť priestory na Hornej 36, ktoré patrili výrobnému družstvu Rozkvet, odkiaľ pochádza aj názov. No a Laboratóriom sme preto, lebo sme skrátka nechceli byť galériou. Chceli sme skôr experimentovať s umením a robili sme to s vedomím, že to robíme pre študentov. Pokiaľ by to bola galéria, tak by to bolo rigidnejšie, nepôsobila by tak otvorene a živo, a práve laboratórium – laborovanie s vecami, malo ľudí podnecovať, aby sa nebáli spoznávať priestor, aby sa s ním nebáli pracovať, interagovať.

Dvere sú prvým kontaktom diváka s priestorom. Na dverách pri vstupe do výstavných priestorov je okrem loga LVD ešte jedno logo. Je to logo Divart. Ide o spoluprácu, sponzorstvo, či o niečo iné?

Ide o kamarátske gesto. Divart ako spoločnosť dvoch ľudí sa venuje naozaj s láskou a veľkou profesionalitou finalizácii diel predovšetkým fotografom, ale nielen ich. Divart ma svojím spôsobom podporil pri realizácii dizertačnej práce. Ich filozofia je mi veľmi blízka z profesionálneho hľadiska a nemám problém ich propagovať, lebo robia vynikajúcu prácu.

Pred mesiacom (15. 5. 2021) vznikla na Hornej 36 zaujímavá spolupráca. LVD pozývalo navštíviť ateliéry Rozkvetu. Ako sa z naoko dvoch susediacich rivalov stali kooperujúce výstavišká?

Ja dúfam, že to tak pôsobí len naoko, lebo si myslím, že nie sme rivali. Či už galéria Rozkvet alebo celý spolok UM, rovnako ako aj my (pozn. autorky - my LVD), máme rozdielnu filozofiu. Táto diverzita je veľmi dobrá, keďže pôsobíme v jednom celku – objekte. Tak ako UM, tak aj LVD sa orientuje na súčasné umenie, len možno trošku z iných perspektív, čo je dobre, pretože mám pocit, že sa príjemne dopĺňame. Iniciatíva pozvať ľudí navštíviť Rozkvet prostredníctvom LVD bol spôsob, ako ukázať, že sme tu spolu, že vieme fungovať – koexistovať. Spolupráca vznikla v tom období aj preto, že bolo „nasekaných“ veľa výborných výstav v tom istom čase a zapadalo to do Noci galérií a múzeí, kedy sme aj s Jurajom Schikorom dúfali, že ľudia budú nabudení na umenie a prídu si nás pozrieť, čo sa nakoniec naplnilo a splnili sa naše

očakávaná. Tá návštevnosť bola naozaj veľmi krásna.

Plánujete ďalšie spolupráce?

Áno, ale neviem, či to nazvať spoluprácou. Najbližšia výstava Juraja Schikora bude úzko súvisieť s Rozkvetom a prebehne u nás v Labe (LVD) 18. 6. 2021. Väčšiu oficiálnu spoluprácu dohodnutú zatiaľ nemáme, ale verím tomu, že niečo určite spáchame, lebo tá posledná spolupráca síce vyšla, ale bola šitá horúcu ihlou. Dúfam, že v budúcnosti prekvapíme poriadne pripravenou akciou.

Verím, že ušijete ďalšie veci, výstavy, akcie na mieru, aby sme sa mali na čo tešiť :)

Okrem toho, že VD je výstavným priestorom, má aj iné ambície? Napríklad ponúkание rezidencií, alebo prenájom ateliérov?

LVD momentálne také ambície nemá, aj keď priamo v útrobach priestorov už jeden ateliér funguje. Ide

o participáciu za účelom „potiahnutia“ navýšeného horibilného nájmu. Musel som urobiť kompromisy, aby som vedel utiahnuť priestor tak, aby fungoval, ako funguje a aby to bol stále koníček a nebol tak finančne náročný. Preto máme teraz v LVD ateliér grafiky a šperku, ktorý je pod taktovkou šikovnej výtvarníčky Adriany Jánošovej Bútorovej a je zároveň jediným presahom prenájmu ateliérového priestoru. Domnievam sa, že je to veľmi dobrá spolupráca. Adriana dokáže pritiahnúť dosť ľudí do priestorov LVD a ako bonus je vynikajúca kustódka. No a rezidencia?! Ak sa to dá chápať ako rezidencia, tak posledná výstava, ktorú som akurát deinštaloval, bola výstava mladej českej autorky Barbory Kotěšovcovej (UMPRUM), ktorá strávila inštaláciou a nasávaním génia loci týždeň. Zatiaľ však nad niečím podobným neuvažujem.

Posledná výstava, ktorú sme mohli vidieť v LVD niesla názov Presahy. Barbora Kotěšovcová a Norbert Neuschl spolu prekročili konvencie hraníc tradičných médií. Bola to zároveň prvá výstava podporená Fondom na podporu umenia. Ako by si zhodnotil proces od žiadosti až po samotné schválenie grantu? Podporilo ťa FPU aj pri ďalších projektoch?

Toto by bola otázka na kurátorku výstavy Presahy Ivetu Neuschl. Výstava bola v jej rézii a myslím, že bola spoločná s tým, ako sa jej podarilo napísať projekt a aj s celkovou podporou FPU, pretože z toho vznikla zaujímavá výstava. Na LVD sa veľa projektov nevzťahuje, skôr na moje súkromné projekty, ktoré rozbieham. LVD je punk, nemáme žiadnu hlavičku. Je to v podstate náš koníček. Robíme to od srdca. Spolu s Martinom Jánošom sme v tom našli akúsi záľubu.

Okrem vystavovania si privoňal aj ku kurátorskému remeslu. Zobral si si pod taktovku výstavu fotografa Jakuba Kačmaříka a aj napriek lockdownovej situácii si výstavu otvoril prostredníctvom live streamu (13.10.2020). Čo ti priniesla táto nová skúsenosť?

Bola to obrovská nová skúsenosť a ja som si ani neuvedomoval všetky tie nástrahy, ktoré sa za tým skrývali. Nepomáhal mi ani stres spojený s lockdownom. S Jakubom ma zoznámila profesorka Milota Havránková. Považujem ho za šikovného súčasného fotografa. Sadli sme si profesijne aj ľudsky. Výstava bola z môjho pohľa-

du úžasná a je veľká škoda, že si ju nemohlo prísť pozrieť viac ľudí naživo, pretože fotografia to potrebuje. Živý kontakt je o niečom inom, nevysloviteľnom. Ale nakoniec sme sa rozhodli využiť internetový most, ktorý bol jediným prepojením s divákom, aby mohol o výstave vypovedať aj samotný autor. Bola by škoda, keby to vyšumelo. Snažili sme sa nechať otvorené dvere a náhodných divákov v priebehu ďalších dní aspoň po jednom vpúšťať na výstavu. Človek si mohol odniesť intímny zážitok z výstavy.

Keď ti kurátorstvo tak učarovalo, tak dúfam, že neprestávaš tvoriť aj svoje veci. Kedy zas uvidíme aj tvoju autorskú tvorbu?

Ako fyzická osoba som sa zapojil do spolupráce s FPU. Načasoval som si pomedzi všetkými mojimi aktivitami výstavu, ktorá by mala prebehnúť na budúci rok v septembri v Banskej Bystrici.

O aký typ výstavy pôjde?

Je to výstavný projekt, v ktorom posúvam svoje východiskové poznatky, ktoré som nadobudol pri výskume fotografického média počas doktorského štúdia. Pracovný názov projektu je Na prahu nesmrtnosti. Pôjde o refotografie, ktoré majú ambíciu skúmať takého milého človečika, Slováka, ktorý má rád istotu tribalitu, ale aj napriek tomu sa chce cítiť ako moderný Európan a človek 21. storočia. Je to kontrast, v ktorom som našiel až bizarnú poetiku.

Aktuálne pripravujem výstavu v starej radnici vo Zvolene, ale dátum ešte nepoznám. V priebehu dvoch-troch mesiacov by sa mali dátumy utriasť a ja verím, že sa uvidíme na vernisáži.

To aj ja; a dúfam že aj osobne.

Existuje autorka alebo autor, ktorých tvorbu by si chcel vystaviť v LVD, ale nepozval si ich, alebo si nemal odvahu osloviť ich?

Ja som veľmi rád za každého autora, ktorý má chuť a odvahu sa popasovať s priestorom, ktorý LVD poskytuje. Ale keď sa pýtaš na konkrétne meno, tak by som hrozne rád vystavil tvorbu Jána Adamove. Príde mi iný a veľmi fajn v tom, aký je autentický. Mám pocit, že Ján tvorí s vášňou preňho typickou, pričom jeho videá mi prídu introspektívne, no zároveň transcendentálne. To je to, čo ma na Jánovi naozaj baví a v čom

je pre mňa výnimočný. Rád by som ho videl koncentrovane v jeho prácach u nás v LVD.

Kruh sa tvojou odpoveďou uzavrel, lebo si vlastne po ukončení štúdia označil jedného z pedagógov katedry IDM za autora, ktorého by si rád vystavil. Ja mám pre teba ešte posledné dve otázky.

Toto číslo Art3 je tematicky zamerané na ekoart, udržateľnosť a zelenú. Čo robíš ako fyzická osoba pre zelenšiu planétu?

Ako fyzická osoba robím minimum, to, čo by mali robiť všetci. Snažím sa nebyť ľahostajný a uberám si zo svojho komfortu. Nechcem sa nominovať do role záchrancu sveta, ale myslím si, že aj drobnosti ako separovanie, poprípade nákup bezobalových potravín sú malá troška do mlyna, ktorá má v globále obrovský význam.

Je niečo, čo by si chcel odkázať čitateľom Art3?

Rád by som odkázal čitateľom Art3, že po tejto pauze, ktorá nás takto zasiahla ich chcem vyzvať, pozvať, „Príďte. Choďte si pozrieť hocičo a hocikam. Je za tým obrovská robota a všetci sú radi, keď ich námaha má aj opodstatnenie. Tým opodstatnením sú práve diváci, ktorí navštevujú priestory renomovaných galérií alebo centrál nezávislej kultúry, alebo punk módy, akou je LVD. Určite príďte, neobanujete. A keď aj obanujete, tak sa príďte sťažovať mne.“

Martin, ja ti ďakujem za rozhovor. Vidíme sa v galériách!

→ Gabriela Birošová

→ Poznámka redakcie: Toto interview vzniklo 7. 6. 2021

Link na FB stránku LVD:
<https://www.facebook.com/Laboratorium-Vyrobné-Družstvo-403272180406666>

Pandémia a psychické zdravie študentov AU

Obdobie pandémie koronavírusu, ktoré sme spoločne (snáď už definitívne) prekonali, zatvorilo väčšinu slovenských škôl viac ako na rok. Od marca 2020 študenti takmer žiadnej vysokej školy nedostali možnosť zúčastňovať sa na vyučovaní a dokonca ani na štátnych záverečných skúškach prezenčnou formou, len dištančnou. Namiesto prednášok a seminárov, na ktorých mohli vojsť do triedy a kontaktovať sa so spolužiakmi a s vyučujúcimi, spájali sa s nimi vo virtuálnom prostredí prostredníctvom rôznych platforiem, na AU prostredníctvom Microsoft Teams. Súčasťou ich povinností sa stalo okrem pravidelného cvičenia, resp. iných umeleckých aktivít aj pripájanie na prednášky a písanie seminárnych prác a projektov. Pri analýze seminárnych prác z nepovinných predmetov venujúcich sa osobnostnému rozvoju umelcov, psychológii a kreatívite, ktoré sa vyučujú na FMU a FDU na Akadémii umení sa ukázalo, že pandémia sa podpísala nielen na spôsobe štúdia, ale zasiahla do životov študentov v plnej sile.

Mnohí študenti zmenili svoj životný štýl, začali sa viacej obracať k prírode, našli si čas na fyzické aktivity, na pestovanie nových koníčkov a v konečnom dôsledku sa vymanili z víru povinností a nekonečnej oscilácie medzi domovom, školou a zamestnaním a dopriali si „oddych“ a načerpali novú energiu. Nie všetci však mali takéto „šťastie“. U mnohých viedli protipandemické opatrenia k strate zamestnania, eliminácii možnosti príjmov z príležitostných brigád, k zásahu do slobody, k narušeniu zabehnutých stereotypov a následne k neistote a nárastu negatívnych citov, strachu, obáv, hnevu, agresie či neskôr k ignorácii až apatii. V neposlednom rade sa obmedzenie kontaktov a sociálna izolácia odzrkadlili nielen v kvantite, ale aj v kvalite medziľudských vzťahov. Pre študentov umeleckých smerov sa navyše výrazne obmedzili príležitosti k verejnému umeleckému vyjadreniu vlastných postojov a prežívania v podobe prezentácie vlastných umeleckých produkcií (či už hudobných, dramatických alebo výtvarných). Samozrejme nemožno nespomenúť jeden z najzávažnejších dôsledkov, a to pre mnohých novú skúsenosť – kontakt so smrťou známych, blízkych, s chorobou, s ohrozením života. Média plné správ o potvrdených prípadoch nakazených, o počte úmrtí, o nových a nových reštrikciách atakovali vnímanie, myslenie a prežívanie ľudí. Všetky uvedené skutočnosti zanechali pečať (v niektorých prípadoch veľmi hlbokú) v psychike (nielen) študentov. Nanešťastie neraz práve tí, čo to potrebovali najviac, nedostali potrebnú pomoc, nemali sa na koho obrátiť, nevedeli, čo robiť, a to sa nevyhnutne odzrkadlilo na ich psychike, na ich prežívaní a správaní, na ich myslení a citoch, na ich reakciách, na neschopnosti odolávať stresu, podliehaní úzkosti, na rastúcich obavách. Niektorí hľadali pomoc na internete, kde opäť čelili

riziku bombardovania negatívnymi správami o postupe nákazy, senzáciami a konšpiračnými teóriami či správami o nových a nových agresívnejších a nebezpečnejších mutáciách vírusu. A tak namiesto podpory (ktorá bola na internete dostupná v podobe e-poradní, liniek dôvery, liniek podpory či podporných skupín) sa ich obavy a neistota zvyšovali...

Dostupné výskumy priniesli alarmujúce dáta. Na Univerzite Komenského vedci zistili, že „tretina študentov pociťuje závažnejšie príznaky depresie a dlhodobo zvýšenou úzkosťou trpí každý piaty vysokoškólak... Každý desiaty študent v prieskume sa aktuálne lieči na psychické ťažkosti...“ (UK, 2021). V Čechách sa ukázalo, že stúpla prevalencia aktuálnych mentálnych porúch, strojnásobila sa prevalencia depresívnych porúch a rizika samovrážd a zdvojnásobil sa počet úzkostných porúch (v porovnaní s rokom 2017) (Winkler, Formánek, Mladá, Kagstrom, Mohrová, Mohr a Cserny, 2020). Celkovo sa medzi študentmi vysokých škôl na Slovensku v roku 2020 „skoro tretina respondentov stretla s depresiami a úzkosťami, polovica študentov zažívala nadmerný stres. Napriek potrebe prevencie a psychologickéj pomoci počas sociálnej izolácie, len 16% študentov sa stretlo s aktívnym prístupom vysokej školy, ktorá takéto služby ponúkla“ (Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo, n.d., s. 3). Podľa primárky psychiatrie v Levoči MUDr. Eriky Gernáthovej bol zaznamenaný „nárast úzkostných porúch, depresii, stresom podmienených a adaptačných porúch v súvislosti s pandemiou. Tieto poruchy vznikajú jednak de novo, t.j. u ľudí, ktorí doposiaľ netrpeli žiadnou duševnou poruchou a stav je reakciou na dlhodobo pretrvávajúcu stresovú situáciu. Pozorujeme však aj prípady zhoršenia stavu v rámci existujúcej duševnej poruchy ... zvýšil sa počet samovrážd a psychiatrických hospitalizácií u detí a tínedžerov...“ (Pavlíková, 2021). Je evidentné, že dáta sú naozaj alarmujúce. Poukazujú na skutočnosť, že mladí ľudia majú problémy zvládať dôsledky pandémie a že nie sú dostatočne pripravení na to, aby sa s takouto situáciou vedeli vyrovnáť. Nebolo by správne predpokladať, že podobný dosah nemali reštrikcie na študentov AU v Banskej Bystrici. Nie je dôvod si myslieť, že oni sú iní, že ich sa to netýka, že oni sú výnimkou, že sú silnejší, pripravenejší či odolnejší. Práve naopak, umelecká duša je zväčša citlivá, jemná a ľahko zraniteľná.

Ak by nastala situácia, ktorú predpovedajú odborníci – príchod tretej vlny pandémie, je potrebné, aby sa študenti dokázali orientovať vo svojich emóciách, aby poznali spôsoby vyrovnania sa so situáciou, efektívneho zvládania možného stresu, úzkosti a iných ťažkostí.

Najjednoduchšie a najúčinnnejšie je negatívnym dôsledkom izolácie a obmedzení predchádzať. Prevencia spočíva v udržiavaní živých kontaktov s príbuznými a s priateľmi,

v rozlišovaní spoľahlivých a nespoľahlivých zdrojov správ, v aktívnej činnosti a osvojení zdravého životného štýlu (spánok, cvičenie, sociálny kontakt, strava) a v uvedomení si toho, že je v poriadku, ak je človek smutný, nehnevaný, vystrašený, no ak majú negatívne emócie príliš veľkú intenzitu, alebo sa objavujú dlhodobo, je potrebné vyhľadať odbornú pomoc (OMS, 2020). Taktiež sa odporúča osvojiť si spôsoby meditácie, cvičiť jogu, modliť sa a relaxovať (relaxačné kúpele, masáže, aktívny relax pri tvorivej a upokojujúcej činnosti), zapájať sa do regeneračných aktivít, vystavovať sa zmyslovým vnemom, ktoré pôsobia na človeka pozitívne (príjemné vône, chute, zvuky, obrazy...). Pomôcť môže tréning mindfulness (všímavosť), t.j. zameriavanie sa na prítomnosť, na svet okolo seba a na druhých ľudí, rovnako ako na svoje vlastné myšlienky a emócie a ich prijatie bez hodnotenia.

Dr. Russ Harris (2020) zostavil na základe terapie zameranej na akceptáciu niekoľko krokov pre efektívne zvládnutie dôsledkov pandémie a predstavil ich pod akronymom FACE COVID (čelíte Kovidu):

F – focus = sústrediť sa len na to, čo dokážeme mať pod kontrolou, žiť v prítomnosti TU A TERAZ

A – acknowledge = akceptovať svoje pocity a myšlienky, prípadne spomienky, potreby a pod., aktívne sa venovať sledovaniu svojho aktuálneho prežívania a verbalizovať ho (povedať si napríklad: myslím na to, že..., cítim ....., obávam sa o .....)

C – come back = vrátiť sa k fyzicnosti, k svojmu telu a prepojiť sa s ním – zamerať sa na pocity svojho tela, uvedomiť si zmyslové pocity (zámerne zatlačiť nohou do podlahy, narovnať chrbát, stláčať k sebe končeky prstov, mykať plecami, pomaly dýchať...)

E – engage = angažovať sa do činnosti, „zakotviť“, presmerovať pozornosť na to, kde sme a čo robíme (uvedomiť si, čo robíme, čo počujeme, čo vidíme, akú máme chuť, čo cítime čuchom, aké máme kožné pocity v rukách, nohách...) – túto časť je niekedy potrebné opakovať 3-4-krát za sebou (v prípade potreby sú dostupné videá na uľahčenie tohto kroku, tzv. dropping anchor exercises)

C – committed action = realizovať ciele konanie – robiť to, čo má zmysel, pomáhať sebe a druhým, vykonávať fyzickú aktivitu, variť, telefonovať... Položiť si otázku: Čo môžem teraz urobiť, akúkoľvek maličkosť, čo by zlepšila môj život alebo život iných?

O – opening up = otvoriť sa emóciám, byť úprimný k sebe samému, neodsudzovať sa za negatívne city a emócie, ak sa objavajú (strach, úzkosť, osamelosť, hnev, vina, neistota...), ale ich prijať

V – values = uvedomiť si významné hodnoty, ktoré sú dôležité v zmysle otázok „Akým človekom sa chcem stať? Ako sa chcem správať?“ a snažiť sa žiť podľa týchto hodnôt, nechať sa nimi viesť (láskavosť, otvorenosť, starostlivosť, úcta, humor...)

I – identify resources = identifikovať zdroje, nájsť zdroje pomoci, podpory, hľadať miesta, kde nám má kto poradiť (rodina, priatelia, odborníci) a vytvoriť si vlastný plán a postup ochrany

D – disinfect & distance = dezinfekcia a dištanc – dodržiavať pokyny, správať sa zodpovedne, rešpektovať nariadenia vlády.

V čase možného opätovného zhoršenia situácie by mohli študenti vyskúšať viaceré „stratégie“. V prípade pocitu nepo-

hody je pre viacerých nápomocné kontrolovanie vlastných myšlienok. Ak by sa ocitli v situácii, že pociťujú úzkosť alebo strach, odporúča sa vlastné myšlienky a pocity prijať, t.j. uistiť sa, povedať si, „Je to v poriadku, ak sa cítim práve takto.“ V ďalších chvíľach sa slobodne rozhodnú, či sa budú svojimi myšlienkami zaoberať ďalej, či im dajú priestor alebo nie. Hoci je potrebné svoje myšlienky akceptovať, prijať ich, na druhej strane je dobré si uvedomiť, že ak sú škodlivé (ich rozvíjanie a rozprávanie o starostiach už nemá psychohygienický význam, ale naopak, umocňuje prítomnosť starostí a problémov v živote človeka a stávajú sa jeho každodennou realitou), je lepšie odkloniť od nich myseľ a nasmerovať svoje myšlienky inde – buď k iným, pozitívnym konceptom alebo k nejakej činnosti, ideálne pre niekoho prospešnej.

Pocit chaosu, straty istoty a pocitu bezpečia pomáha znižovať vytvorenie každodennej rutiny, ktorá prispieva k prekonaniu neistoty a zvládaniu náročných období aj v čase mimo pandémie. Je vhodné vytvoriť si zoznam úloh na každý deň aj s približným časovým rozvrhnutím aktivít (aspoň deň vopred). Okrem povinností by aktivity mali zahŕňať aj činnosti vedúce k uspokojeniu vlastných potrieb: sociálnych, emocionálnych, fyzických, intelektuálnych atď. Tvorba denného plánu a implementácia štruktúry vyvoláva pocit kontroly. Treba však dať pozor, aby úlohy neboli príliš náročné alebo nesplniteľné, lebo zlyhanie v dodržaní harmonogramu a nesplnenie úloh by mohli ešte zvýšiť pocit úzkosti a vyvolať dojem úplnej straty kontroly.

Na konci dňa je vhodné zapísať si aspoň niekoľko „vecí“, za ktoré študenti mohli byť v daný deň vďační – môže ísť o čokoľvek: dobré jedlo, seriál, rozhovor, pochvalu od niekoho, pekný západ slnka, možnosť niekomu pomôcť... I keď spočiatku sa môže zdať táto aktivita náročná, postupne sa človek naučí zameriavať pozornosť na to dianie, ktoré hodnotí ako pozitívne, ktoré oceňuje, a to mu pomáha prekonávať negatívne nastavenie (negatívne emócie tiež možno zaznamenať na papier) a znovunadobudnúť harmóniu.

V prípade akútneho stresu je efektívne realizovať dychové cvičenia (dýchanie do štvorca; vdych nosom (2-3 sekundy), zadržanie dychu (niekoľko sekúnd) a rovnomerný výdych (5 sekúnd), pričom treba dať pozor na hyperventiláciu, a teda nedýchať rýchlo a plytko.

Na záver prinášame niektoré významné linky pomoci, na ktorých je poskytovaná nonstop psychologická pomoc:

IPčko.sk – bezplatná internetová linka dôvery pre mladých ľudí s možnosťou chatovej poradne a emailovej poradne,

dobralinka.sk – bezplatná psychologická internetová poradňa pre mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením,

Mojra.sk – platené online psychologické poradenstvo cez videohovory (Skype, WhatsApp, Viber a pod.), email, telefón,

Telefonická poradňa 0800 500 333 – bezplatná krízová linka pomoci.

Veríme, že postupné uvoľnenie opatrení, vakcinácia a zodpovednosť pomôžu otvoriť brány škôl a vrátiť život do bežných kolají – s prezenčným (alebo kombinovaným) vyučovaním, s možnosťou vystupovať, prezentovať umelecké výstupy na verejnosti, realizovať projekty, absolvovať

zahraničné študijné pobyty a participovať na medzinárodných aktivitách bez strachu a bez obmedzení, a že to konzekventne pomôže spolu s osvetou a osvojením zdraviu prospešných návykov nielen obnoviť psychickú pohodu všetkých študentov AU, ale aj zabezpečiť ich well-being do takej miery, aby nemuseli vyhľadávať odbornú pomoc a aby dokázali aj sami s prehľadom a odhodlaním zvládať všetky situácie, ktoré im život priniesie.

→ Mária Strenáčiková

Zdroje:

Harris, R. (2020). FACE COVID Let's now explore these, one by one.... How to respond effectively to the Corona crisis by Dr. Russ Harris, author of The Happiness Trap. Dostupné na <https://www.baps.org.uk/professionals/covid-19-information-for-paediatric-surgeons/attachment/face-covid-by-russ-harris-pdf-pdf/>

OMS. (2020). Coping with stress during the Covid-19 outbreak. Dostupné na <https://pscentre.org/wp-content/uploads/2020/03/EN-Coping-with-stress.pdf>

Pavlíková, M. (2021, 27. apríl). Rozhovor s primárkou psychiatrie. Aktuality Levoča. <https://www.levoca.sk/aktuality/2021/nemocnica-agel-levoca-rozhovor-s-primarkou-psychiatrie/>

Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo. (n.d.). Dopad Covid-19 na študentov. Dostupné na <https://saavs.sk/wp-content/uploads/2020/07/Dopad-COVID-19-na-%C5%A1tudentov-%C5%A0RV%C5%A0-a-SAAV%C5%A0-1.pdf>

Špok, D. (2020). Koronavirus: Manuál pro naši duši [e-kniha]. Dostupné na <http://www.daliborspok.cz/koronavirus-manual/>

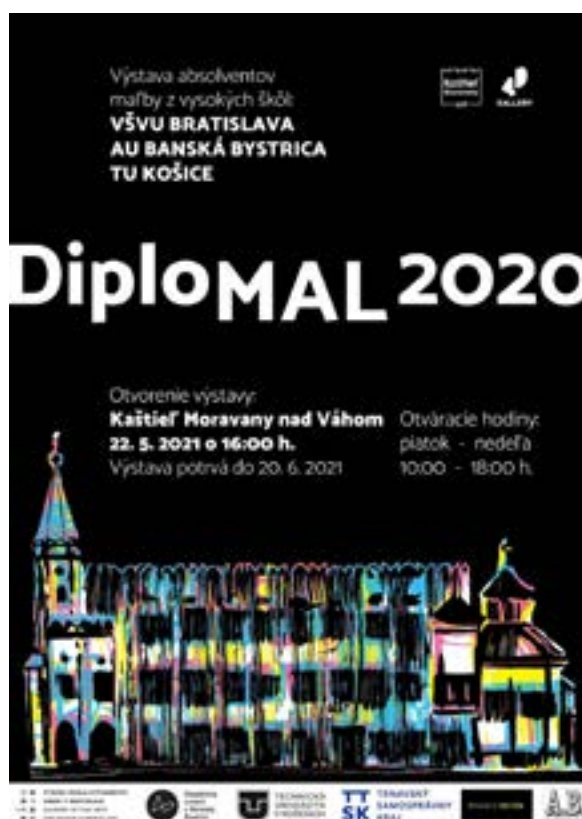
UK. (22.2.2021). Výskum UK: Psychické zdravie študentov sa vplyvom pandémie zhoršilo. Dostupné na https://uniba.sk/detail-aktuality/browse/5/back_to_page/aktuality-1/article/vyskum-uk-psychicke-zdravie-studentov-sa-vplyvom-pandemie-zhorsilo/

Winkler, P., Formanek, T., Mlada, K., Kagstrom, A., Mohrova, Z., Mohr, P., & Csemy, L. (2020). Increase in prevalence of current mental disorders in the context of COVID-19: Analysis of repeated nationwide cross-sectional surveys. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, Vol. 29, E 173. doi:10.1017/S2045796020000888

DiploMAL 2020

Pomyselná čiara KE-BB-BA sa premietla vo vizuálnom priestore absolventov výtvarného umenia. Jedinečné spojenie priniesol DiploMAL 2020. Výstava, ktorá na jednej strane predstavuje diela absolventov umeleckých škôl na Slovensku, zároveň však vyzdvihuje spoluprácu a ponúka zaujímavý priestor na prezentáciu tvorby samotných umeleckých diel. Vystavujúci umelci sú absolventmi umeleckých škôl na Slovensku: Akadémie umení v Banskej Bystrici, Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave a Technickej univerzity v Košiciach (Katedra výtvarných umení a intermédií). Výstava v Kaštieli v Moravanoch umožnila predstaviť tvorbu generácie absolventov maľby. V čase 22. 5. 2021 – 20. 6. 2021 sme si mohli prezrieť diela vystavujúcich umelcov. Z Fakulty výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici to boli Peter Decheť, Lenka Gašpariková, Tatiana Jakubove, Kateřina Kocourková, Veronika Kršteniková, Magdaléna Masárová, Natália Šimonová a Kristína Vacek; z Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave Barbora Benková, Dávid Hocko, Ivana Mojšová, Lucia Oleňová, Sandra Ružič, Mikaela Mia Papp, Adam Siekel, Denisa Slavkovská, Gréta Mária Srnová a Nikola Šušovicová; z Katedry výtvarných umení a intermédií Technickej univerzity v Košiciach Simona Folková a Lenka Regešová. Všetkým absolventom srdečne blahoželáme a prajeme množstvo tvorivých úspechov.

→ Barbora Špániková

→ TLAČOVÁ SPRÁVA

Naturistov majestát

FLATGALLERY Piešťany, Fínska 1

Vystavujúci autori: Peter Králik, Michal Machciník, Eva Masaryková, Mária Pinčáková, Dominika Šimová, Ján Zelinka

Kurátorky: Zuzana Juháziová a Eva Masaryková

Otvorenie výstavy: 11. 6. 2021 o 18:00 hod.

Trvanie výstavy: 12. 6. 2021 – 16. 7. 2021

Otváracie hodiny: utorok a štvrtok 13:00 – 18:00 hod. alebo dohodou na tel. č. 0903 627 520

Koncept výstavy tematicky zameranej skupiny sochárov Dominiky Šimovej, Márie Pinčákovovej, Evy Masarykovej, Michala Machciníka, Petra Králika a Jána Zelinku vychádza zo základnej premisy využívania prírodného materiálu ako nositeľa hodnoty. Tradičné materiály ako kameň, drevo či keramika však v niektorých prácach striedajú i nové materiály, pričom aspekt prírody je následne prítomný v mentálnej rovine. Autori sa zameriavajú na paralely a premeny prírody v muzeálne kusy, sledujú prírodu ako celok – telo, nazerajú na ňu ako na východiskový bod akcie, využívajú jej procesualnosť. Uvedomenie si zraniteľnosti nášho prostredia nájdeme ako apel čiastočne v každej z prác.

Dominika Šimová (1993) je čerstvou absolventkou Sochárskej katedry banskobystrickej Akadémie umení. Introvertne a žensky sa pozerá na realitu; zároveň ju vedie zvedavosť k rozličným technologickým a sochárskym technikám.

Mária Pinčáková (1991), tiež banskobystrická absolventka, pochádza zo Spiša a jej srdce bije pre hory. Bakalársku prácu vytvorila ako otáznik na osudom Tatier ako nášho najvzácnejšieho dedičstva, rozpredávaného developermi. Na tejto výstave predstavuje svoju prácu, interaktívnu, poetickú zvukovú etudu o inom vnímaní.

Eva Masaryková (1968) sa ujíma dvojitej role spolukurátorky a vystavujúcej autorky. Je na scéne od konca 90. rokov, tvorí feminínne o osobných témach, nezriedka v nových materiáloch a iných médiách. Na výstave predstaví práce vytvorené pre túto príležitosť, podmienené výrazovými možnosťami

drevovýpalu keramiky. Artefakty sú výsledkom procesu, viac o akcii než o výsledku.

Michal Machciník (1989) vo svojich predošlých realizáciách skúmal priestor ako fyzickú entitu v konfrontácii s kontemplatívnym odkazom vybraného miesta. Vo svojich prácach aplikuje použitý materiál, nájdený, výhradne odhodnený odpad v lesnom prostredí. Používanie nájdeného materiálu tak recykluje (ne)rovnováhu medzi človekom a prírodou, čo sa následne zrkadlí i v obsahovej stránke diela.

Peter Králik (1981) je jedným z dvoch predstaviteľov autorskej skupiny Agroart. Kurátorky ho oslovili pre jeho vtipné intervencie, umeleckú prácu s kombajnom či kosou, odľahčený prístup k priestorovým riešeniam. Spolu s Machciníkom je absolventom košickej školy Juraja Bartusza.

Ján Zelinka (1978) je neprehliadnuteľným mladým sochárom so

sugestívne odliatymi postavami členov svojej rodiny; requiem pre nachádzané uhynuté zvieratá; rozostrenými formami hláv. Nemohol vo výbere autorov chybať.

Výstava má ambície byť nielen vizuálne zaujímavá, ale byť aj priamym apelom na diváka, zdôrazňujúc ekologickú a environmentálnu stranu mince danej témy.

→ Mgr. Zuzana Juháziová
→ Mgr. art. Eva Masaryková, ArtD.

Výstavu z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

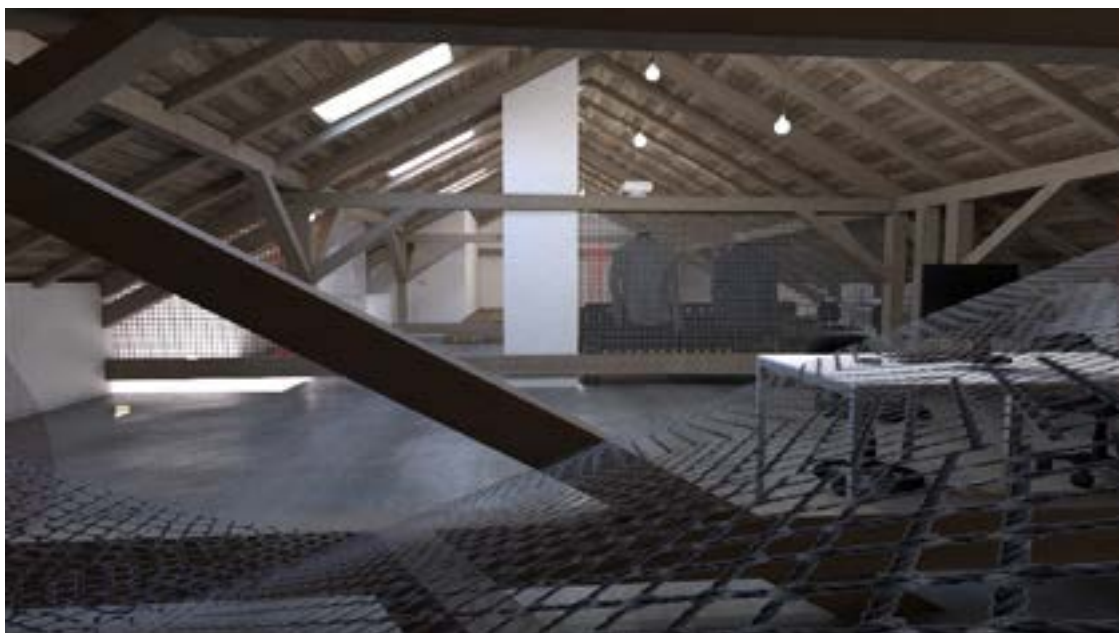

Underground v podkroví

Rekonštrukcia podkrovia

v Ďatelinke

Objekt Ďatelinke je sídlom Katedry Intermedií a digitálnych médií na Fakulte výtvarných umení. O rekonštrukcii a využití podkrovia objektu sa hovorilo už viac ako desať rokov. Idea teda mala dlhú fázu zrenia. Vo februári 2021 vznikol z iniciatívy vedenia Akadémie umení projekt rekonštrukcie. Následne vedenie AU získalo investičné prostriedky v hodnote 55 tisíc eur na rekonštrukciu. Na objekte sa začne pracovať v letných mesiacoch. Ukončenie je plánované na obdobie počas zimného semestra 2021/2022.

Cieľom investičnej akcie je rekonštrukcia dosiaľ fyzicky neprístupného, a teda aj nevyužívaného priestoru. Z toho vyplýva očakávanie, že po rekonštrukcii sa zväčšia priestorové kapacity určené pre priamu výučbu študentov a pre neformálne stretnutia, diskusie, komorné javiskové predstavenia a performancie a pod.

Tak ako vzniká na FDU Simulačné centrum, výsledok medzifakultnej spolupráce, tak bude rekonštruovaný priestor Ďatelinke taktiež definovaný ako medzifakultný multifunkčný priestor.

Predbežné definovanie priestoru zahŕňa dve roviny.

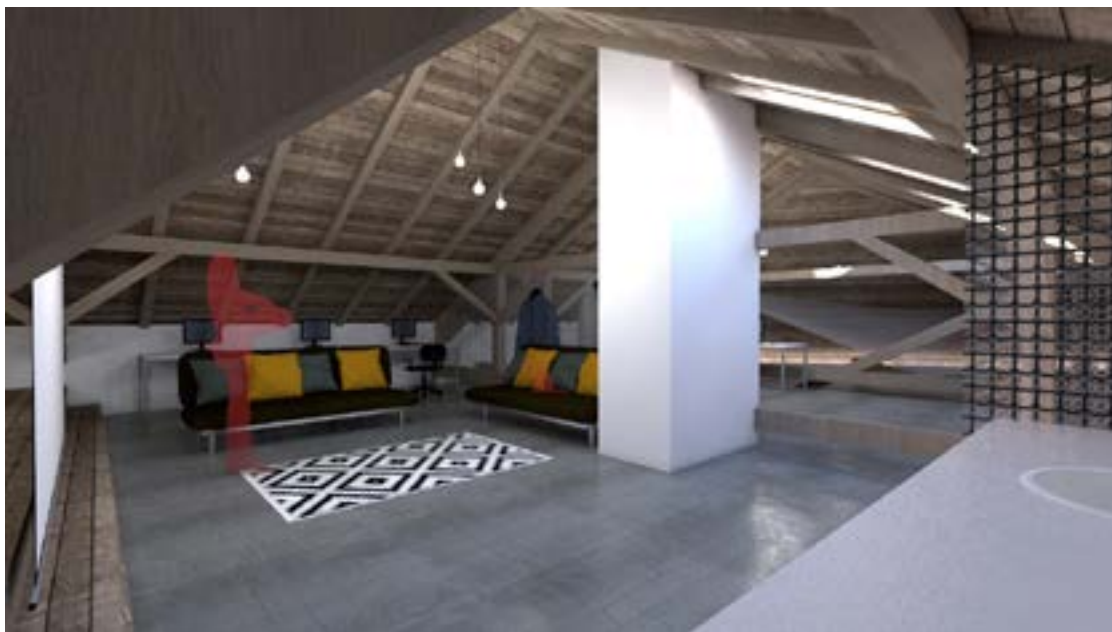
A) Priestor pre priame vyučovanie meziodborových a interdisciplinárnych predmetov:

1. priestor pre priame vyučovanie predmetov a prezentácie medzifakultných spoluprác,
2. prezentovanie výsledkov predmetu sound art,
3. priame vyučovanie predmetov akčného umenia a telovej prezentácie, ktoré je postavené na spolupráci FVU a FDU v oblasti prípravy hercov a performerov, využívajúc experimentálne prípravy performatívneho prejavu,
4. prezentovanie medzifakultnej spolupráce medzi FVU a FMU s dôra-

zom na počítačových, experimentálnu, softvérovú hudbu a iné experimentálne hudobné a zvukové prejavy spolupráce skladateľov, interpretov, výtvarníkov a hercov.

B) Priestor na interdisciplinárnu a intrainštitucionálnu spoluprácu:

5. prezentačný priestor výsledkov internej grantovej činnosti medzifakultnej spolupráce,
6. priestor na mini-festivály hudobného, dramatického a vizuálneho performatívneho prejavu,
7. dramaturgicky koncipované stretnutia s hrami z interného a externého prostredia,
8. priestor pre aktivity Študentskej únie, t.j. podujatia, diskusie, stretnutia,

9. voľné priestory pre študentskú komunikáciu a budovanie komunitného prostredia,
10. organizovanie formátu Raňajky v Ďatelinke, ktorý sa organizuje na FVU už od roku 2016,
11. simulácia alternatívnych, nonkonformných, independent a undergroundových podujatí v podkroví.
12. priestor na medzikatedrové spolupráce a projekty na FVU

Rekonštrukciou a originálnym riešením nevyužívaného priestoru podkrovia by bolo možné rozšíriť dané priestorové kapacity o 89 m² užitočnej plochy.

Priestor sa stane ďalším meeting pointom; popri dvoch koncertných sálach, divadelnej sále, filmovej sále – kino, výstavnej sieni – Galéria Fx, neformálnom priestore HaD. Rekonštrukciou tak pribudne priestor v Ďatelinke ako

„underground v podkroví“, ako neformálne a živé Laboratórium (ART LAB). Študentom tak dáme vytváraním živého kultúrneho priestoru na akademickej pôde možnosť spojenia ich umeleckej činnosti s praxou.

→ Prof. MgA. Ing. Michal Murin, ArtD.
→ Vizualizácia rekonštrukcie: MgA. Ing. Arch. Viktor Fuček, doktorand na FVU

Najkrajšie knihy Slovenska 2020

BIBIANA, medzinárodný dom umenia pre deti spolu s Ministerstvom kultúry a ďalšími inštitúciami udelili vo štvrtok 15. júla ocenenia za Najkrajšie knihy Slovenska 2020. CENA SLOVENSKEJ NÁRODNEJ KNIŽNICE ZA ŠTUDENSKÚ PRÁCU bola udelená študentke Katedry grafiky Alex Hrehovej z Ateliéru grafiky a vizuálnej tvorby za knihu *Idey vrhajúce tieň*. Po minuloročnom úspechu Nicol Holzerovej s knihou *KDE* je to ďalšia ocenená študentka FVU AU.

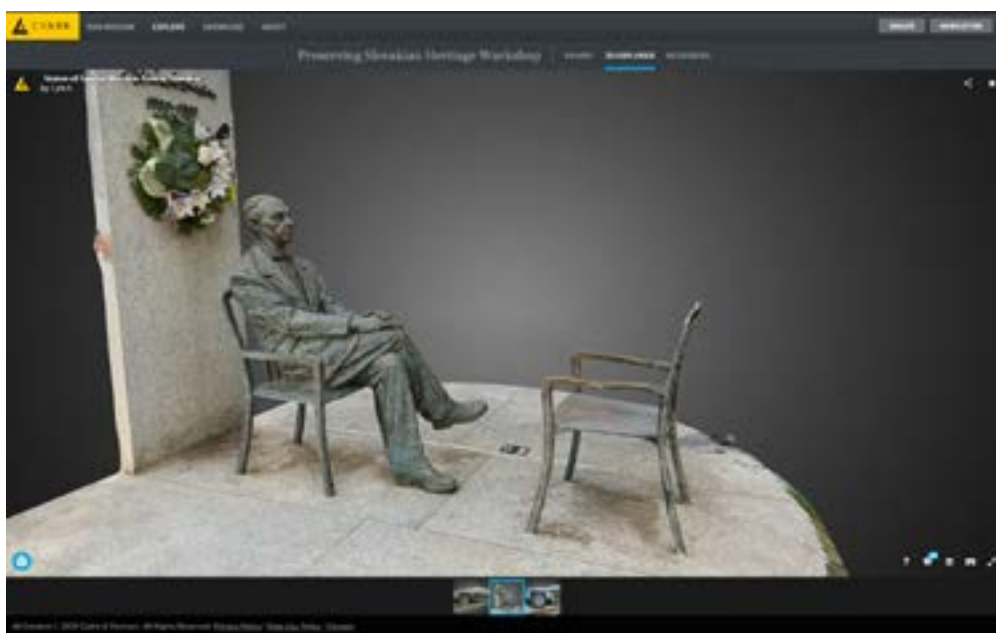
Srdečne blahoželáme!

→ Mgr. art. Patrik Ševčík, ArtD.

Preserving Slovakian Heritage Workshop

3D digital documentation of cultural heritage

Od roku 2019 Akadémia umení v Banskej Bystrici (AU BB) realizuje štrukturálne zmeny, ktorých cieľom je prispôsobiť vzdelávanie a vnútorné prostredie AU BB, tak aby vzdelávanie bolo relevantnejšie k súčasnému stavu poznania a potrebám študentov. Jednou z aktivít, ktoré synergicky prispievajú k vyššie uvedenému cieľu je aj platforma špecializovaných umeleckých workshopov (autor koncepcie Peter Vítko), v rámci ktorej sa realizujú krátkodobé edukačné aktivity mimo rámca štandardných predmetov v akreditovaných študijných programoch. Workshopy nie sú súčasťou akreditácie viazaného vzdelávania, a preto je výber lektorov a tém jednotlivých workshopov slobodný, riadený iba záujmom študentov.

Od spomínaného roku 2019 sa zrealizovalo na pôde AU BB niekoľko prezenčných workshopov, na ktorých organizovaní participovala predovšetkým katedra IDM a Katedra grafiky. Workshopy však navštevovali študenti celej akadémie. Platforma posilňuje medzi-katedrovú a medzi-fakultnú spoluprácu a prehľbuje spoluprácu AU BB s tretími stranami (absolventmi AU BB, lektormi zo zahraničných a slovenských vysokých škôl a odborníkmi z praxe). Pandémia narušila plynulosť realizácie prezenčných workshopov, mnohé naplánované workshopy sa zrušili, iné stále čakajú na skončenie dištančnej výučby a niektoré nové sa pripravujú už v online prostredí.

Od októbra 2020 sme spolu s rektorom akadémie prof. MgA. Ing. Michalom Murinom, ArtD. v kooperácii s viacerými organizáciami pripravovali špecializovaný workshop zameraný

na zachovanie svetového kultúrneho dedičstva. Špecializovaný workshop 3d Digital documentation of cultural heritage sa konal od 1. júna 2021 do 11. júna 2021 a mal formu interinštitucionálneho projektu, v rámci ktorého navzájom participovali viaceré domáce a zahraničné inštitúcie. Workshop bol zastrešený a finančne podporený americkou ambasádou na Slovensku a do projektu bola okrem Akadémie umení v Banskej Bystrici zapojená aj Fakulta umení Technickej univerzity v Košiciach (TUKE), Americké centrum v Banskej Bystrici, Americké centrum v Košiciach a predovšetkým americká nezisková organizácia CyArk a slovenská pobočka (kreatívny tím CapturingReality) celosvetovo známej americkej spoločnosti Epic Games.

Na workshope sa zúčastnilo 20 študentov z Fakulty výtvarných umení a Fakulty dramatických umení

AU BB a 16 študentov a pedagógov z Fakulty umení TUKE. Okrem vedomostí a praktických zručností z oblasti fotogrametrie študenti získali prístup k špecializovanému softvéru (licenciám), ktorí dokáže vytvoriť 3D objekt zo súboru viacerých 2d fotografií, ktoré si študenti sami nafotili. Súčasťou workshopu boli prezentácie o prejavoch kultúrneho barbarstva, ničení kultúrnych artefaktov, náboženskej neznášanlivosti, dôležitosti ochrany kultúrnej identity a diverzity. Workshop prebiehal v anglickom jazyku, takže prednášky pomohli študentom prehĺbiť si jazykové kompetencie a rozšíriť odbornú cudzojazyčnú terminológiu. Workshop lektorsky viedli zamestnanci z americkej neziskovej organizácie CyARK so sídlom v San Franciscu, ktorá vznikla v roku 2003 a je priekopníkom v pou-

žívaní 3D skenovacích technológií pri dokumentovaní svetových kultúrnych artefaktov.

V súčasnosti zachovanie a digitalizácia kultúrneho dedičstva patria k spoločensky významným témam, pretože pamiatky kultúrneho dedičstva ohrozujú mnohé hrozby. Medzi tie najzásadnejšie patria politicky a nábožensky motivované barbarstvo a poškodzovanie pamiatok, zvýšená urbanizácia, zmeny klímy, podnebia, prírodné katastrofy a prirodzený tok času. Nemenej významným faktorom pri zachovaní kultúrnych artefaktov pre budúce generácie je aj všadeprítomný nedostatok financií na údržbu alebo obnovu pamiatok.

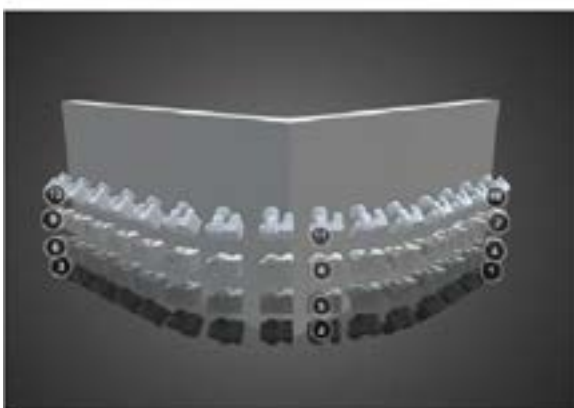
Študenti realizáciou výstupov počas workshopu vytvorili 3d modely exponátov zo zbierok múzea SNP v Banskej Bystrici a umeleckých objektov z verejných priestranstiev slovenských miest. 3D objekty sa stali súčasťou databázy kultúrnych artefaktov, ktorú verejne zdieľa organizácia CyARK. <https://cyark.org/projects/slovakia-heritage-workshop/overview>

→ PaedDr. Peter Vítko

Photogrammetry Technique (Exterior Corners)

Technique for turning exterior corners

2021 – Polrok v Rozkvet Gallery

Prvá tretina roku 2021 rozhodne nebola ideálnym úvodom pre aktivity začínajúcej galérie. Rozkvet Gallery vznikla z iniciatívy organizácie UM, n. o., ktorá sa orientuje na spoluprácu mladej generácie vizuálnych umelcov a umelkýň a prezentáciu ich tvorby. Od začiatku roku sa v priestoroch budovy organizácie na Hornej 36 v Banskej Bystrici uskutočnilo šesť výstavných projektov, z toho štyri výstavy bolo možné navštíviť fyzicky.

1

Výstavný program koncipoval galerijný tím vizuálnych umelcov v zložení: Juraj Schikor, Magdaléna Masárová, Jakub Cmarko a Michaela Šuranská, v spolupráci s Vladom Yurashkom.

Tohtoročnú výstavnú činnosť odštartovala výstava Adama Čerťanského Budha v lampe, prezentovaná v online priestore (11. 2. 2021 – 5. 3. 2021).

Čerťanský je absolventom Katedry maľby na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. Prezentovaný výber kresieb a grafických listov vytvoril v rozmedzí rokov 2016 až 2020. Rozsiahly cyklus vystavených prác zahŕňal niekoľko tematických sérií s evidentnou rôznorodosťou polôh a motívov. Ideová línia výstavy sledovala „cestovateľské“ kresby, maľby a gra-

fiky, kresebné záznamy denníkového charakteru alebo každodenné mikropríbehy jedinca kombinované s latentnou mystikou. Výstavu kurátorsky zastrešoval Vlad Yurashko.

Výstava Kvet. Na. To (12. 3. 2021 – 9. 4. 2021) vznikla ako spolupráca autorky Moniky Orémusovej a koordinátorky projektu Michaely Šuranskej. Konceptcia bola, podobne ako u Čerťanského, založená na percepcii videneho sveta cez optiku umelca – cestovateľa / umelkyne – cestovateľky. Orémusovej civilizačný únik, hľadanie krajinných archetypov a zážitky z miest ako Death Valley, Yellowstone alebo Grand Canyon vyústili do sérií prezentovaných malieb, koláží, dekoláží a grafík. Práce vznikli počas posledných siedmich

rokov. Výber sleduje proces postupného prechodu od relatívne realistického zobrazenia krajiny so snovou nadsadenou farebnosťou k takmer abstraktnej polohe.

Od 13. apríla 2021 vznikala v Rozkvet Gallery procesuálna inštalácia s názvom +. Multimediálna autorka Terézia Krnáčová sa v inštalácii voľne inšpirovala historickými tkáčskymi technikami za účelom vytvorenia analógie sociálnych mechanizmov. Jej tvorbu charakterizuje otvorený a vedomý prístup k spracovaniu materiálu, k využitiu a posunu východiskových tradičných techník do experimentálnych polôh, inštalácie, objektu až diela participatívneho charakteru. Témy, ktorými sa zaoberá, sa pohybujú od kultúrno-sociálnych

2

- 1 Terézia Krnáčová: + / záber z procesu inštalácie
 2 Jakub Cmarko, Magdaléna Masárová: Odložte svoje bremená! / záber z vernisáže výstavy
 3 Magdaléna Masárová: Vyberám si plavky, kedy sa moje oči zmenili v jeho? / záber z výstavy

3

a psychologických aspektov (demonštrovaných napríklad aj na kultúrnej histórii textilu) až po globálnu a environmentálnu problematiku.

Projekt v kurátorskej koncepcii Vlada Yurashka bol od 19. 4. 2021 do 11. 5. 2021 prístupný verejnosti.

Začiatkom mája sa aktivita galérie rozšírila do exteriéru. Adrián Mayer, študent Katedry maľby na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici a koordinátorka projektu Michaela Šuranská predstavili 1. mája projekt Escape (1. 5. 2021 – 15. 5. 2021). Mayerova „zvukovo-objektová“ inštalácia umiestnená na fasáde budovy apelovala na náhodných divákov prechádzajúcich Hornou ulicou. Keďže šlo o dielo reflektujúce stav spoločnosti,

ktorá sa ocitla v pandemickej situácii, jeho umiestenie vo verejnom priestore bolo kľúčové.

Expanzia aktivít spoza stien galérie zároveň pôsobila ako osvieženie po zdanlivo strnulom období lockdownu a pozývala divákov umenia do vnútra.

V polovici mája sa v Rozkvetu uskutočnilo otvorenie dvoch výstav: Odložte svoje bremená, (autorská dvojica Jakub Cmarko a Magdaléna Masárová, kurátor Vlad Yurashko) a Vyberám si plavky, kedy sa moje oči zmenili v jeho? (autorka Magdaléna Masárová, kurátor Jakub Cmarko). Výstavy spolu komunikujú v jednotnom celku. Galéria ich prezentovala počas Noci múzeí a galérií, 15. 5. 2021, kedy zároveň otvorila verejnosti umelecké ateliéry zastrešované organizáciou UM, n. o.

S nemožnosťou fyzickej návštevy výstav v prvej tretine roku sa galéria vysporiadala jediným možným spôsobom – prezentáciou v online priestore. „Videoprehliadky“ uplynulých výstav s kurátorským výkladom a autorským komentárom sú dostupné na Youtube kanály Rozkvet Gallery.

→ Mgr. art. Michaela Šuranská, UM, n.o. doktorandka na FVU AU v BB
 Foto: archív Rozkvet Gallery

Grafika v pohybe

Prvý júlový týždeň tohto roku sa konal výtvarno-dramatický workshop s názvom **Grafika v pohybe**, ktorého autormi boli súčasne i bývalé študentky z výtvarnej a dramatickej fakulty našej alma mater AU BB, konkrétne Lenka Borková, Michaela Ihnátová, Paulína Pokryvková, Ľubica Pradidová, Daniela Turzová, Rebeka Bizubová a Kristína Rosová. Projekt bol financovaný z interného grantového systému, ktorý AU spustila začiatkom roka. Od 5. do 9. júla tak dielne, ateliéry, pohybovka a rôzne iné priestory našich fakúlt otvorili svoje dvere pre 17 detí z dvoch detských domovov v BB - Centrum Srdiečko a Centrum pre deti a rodiny Svetluška. V rámci workshopu sme odovzdali svoje skúsenosti, ktoré sme nadobudli na AU, účastníkom a účastníčkam workshopu a i my sme sa

toho veľa naučili. Program pozostával z dvoch častí, ako môže byť zrejme už z názvu workshopu. V rámci výtvarnej časti sme sa učili grafické techniky - linoryt a monotypiu. Počas dramatickej časti sme rozvíjali svoje telo, študovali tvorbu charakteru postavy a učili sa pohybom vyjadriť vlastnosti predmetu. Následným vyvrcholením projektu bolo prepojenie týchto dvoch disciplín do finálnej performance, kedy vznikli veľkoformátové monotypie s využitím celého nášho tela. Okrem nových zručností sme získali i množstvo priateľstiev, pohľadov na svet, zažili sme kopec zábavy pri spoločných hrách a na výlete v Banskej Štiavnici. Pôvodná idea workshopu - spojiť dva svety - výtvarný a dramatický, akademický a detský, výjsť mimo svoju akademickú umeleckú bublinu k tým, ktorí tento umelecký

a vysokoškolský svet bez nás možno nemajú možnosť tak ľahko vidieť a tak inšpirovať a nechať sa inšpirovať, sa naplnila viac, ako sme očakávali! Bavilo nás to spolu až tak, že chystáme druhý ročník workshopu a takisto nás na jeseň čaká vernisáž a výstava s dielami mladých šikovných umelcov a umelkýň, vzniká workshopový katalóg a dokonca zakladáme vlastný merch! Máte sa na čo tešiť.

→ Bc. Lenka Borková, študentka Katedry grafiky FVU AU

Novinky v Akademickej knižnici zakúpené s finančnou podporou Fondu na podporu umenia

Naša knižnica ani počas koronového obdobia nezaháľala a v minulom roku sme sa zapojili do Výzvy **Fondu na podporu umenia (FPU)** s projektom **Akademická knižnica Akadémie umení v Banskej Bystrici – Akvizícia 2020**. Cieľom projektu bolo získanie finančných prostriedkov na doplnenie knižného fondu o špecializované odborné publikácie a periodiká zamerané na umelecké odvetvia, ktoré sa študujú na našej Akadémii – hudobné, výtvarné, dramatické a filmové, s dôrazom na aktuálnosť a kvalitu knižného fondu.

S projektom sme uspeli a získali sme finančné prostriedky vo výške **3.000,- €**. Uvedenú sumu sme použili na nákup **154 ks publikácií a ročné predplatné 18 periodík**.

Leitmotívom minuloročnej výzvy bola podpora lokálnych kníhkupectiev, ktorým v období pandémie výrazne poklesli tržby v porovnaní s internetovými kníhkupectvami. Preto sme veľkú časť získanej sumy použili na nákup v banskobystrických kníhkupectvách DUMA a Artforum Banská Bystrica.

Viac ako 40 % zakúpených publikácií sú knihy vydané s finančnou podporou **Fondu na podporu umenia a inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR (najmä Slovenská národná galéria a Divadelný ústav)**.

Knižný fond sme rozšírili o množstvo noviniek pre všetkých našich čitateľov z jednotlivých fakúlt – nájdete u nás nové publikácie pre výtvarníkov, hudobníkov, hercov aj filmárov. Nezbudli sme ani na poéziu a prózu sloven-

ských aj svetových autorov, ďalej knihy obľúbeného vydavateľstva Absynt, ktoré sa venujú reportážnej literatúre.

O tom, že sme vybrali dobre, svedčia spokojné ohlasy našich čitateľov – mnohé z nakúpených publikácií sa v policiach dlho neohriali a putovali k našim čitateľom, ktorí z nich stihli čerpať pri príprave na skúšky a pri písaní záverečných prác.

Dúfame, že aj tieto novinky prilákajú v budúcom akademickom roku do našej knižnice ďalších čitateľov.

Všetkým čitateľom našej knižnice prajeme príjemné čítanie nových knižných titulov získaných vďaka projektu **Fondu na podporu umenia**.

→ Ing. Liliána Bancíková

art3.

Časopis Akadémie umení
v Banskej Bystrici.
Vychádza štvrtročne.
Nepredajné.

Vydáva:

Akadémia umení v Banskej Bystrici
Kollárova 22
974 01 Banská Bystrica
IČO vydavateľa – IČO 31 094 970

Dátum vydania:

august 2021

Číslo:

02-03/2021

Ročník:

XI.

Adresa redakcie:

Rektorát AU, miestnosť č. 120

Telefón:

048/414 5120, fax: 048/414 5109

e-mail:

art3@aku.sk

Internet:

www.aku.sk

foto na obálke:

unsplash.com

vnútorná strana obálky:

1) EMA 2020, DIG gallery

2) Martin Bízik: GeoAkustika, DIY,
akustické prostredie pre zvukovo kine-
tické objekty v krajine, 2021
(foto: autor)

Redakčná rada:

prof. MgA. Ing. Michal Murin, ArtD.
Mgr. art. Ing. Richard Kitta, ArtD.
Mgr. art. Patrik Ševčík, ArtD.
Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD.
doc. Mgr. art. et Mgr. Peter Špilák, PhD.
ArtD.
PaedDr. Peter Vítko

Redakcia:

Mgr. art. Barbora Špániková, ArtD.
— Šéfredaktor

Mgr. art. Patrik Ševčík, ArtD./FVU
— Zástupca šéfredaktora

Mgr. art. Filip Jurkovič, ArtD./FVU
— Koordinátor
PhDr. Alena Vrbanová, PhD./FVU
Dominika Kolačková/FVU

PhDr. Mária Glocková, PhD./FMU
— Koordinátorka

Mgr. art. Andrej Sontág, ArtD./FMU
Jana Bystrianska/FMU

Mgr. art. Zuzana Budinská, ArtD./FDU
— Koordinátorka

Mgr. art. Janka Ovšonková/FDU
Mgr. art. Richard Sanitra, ArtD./FDU
Mgr. art. Petra Kovalčíková, ArtD./FDU
Mgr. art. Soňa Kočanová, ArtD./FDU
Zuzana Ogurčáková/FDU
Nikola Kočišová/FDU

Ing. Ivana Badinská/Knižnica AU

Mgr. art. Gabriela Birošová/Public
relation AU

Grafický dizajn a DTP spracovanie:

Mgr. art. Patrik Ševčík, ArtD.

Jazyková korektúra:

PaedDr. Mária Strenáčiková, PhD.

Použité písmo:

Circular (Lineto)

Fazeta (Adtypo – Andrej Dienes)

Tlač:

EQUILIBRIA, s. r. o.

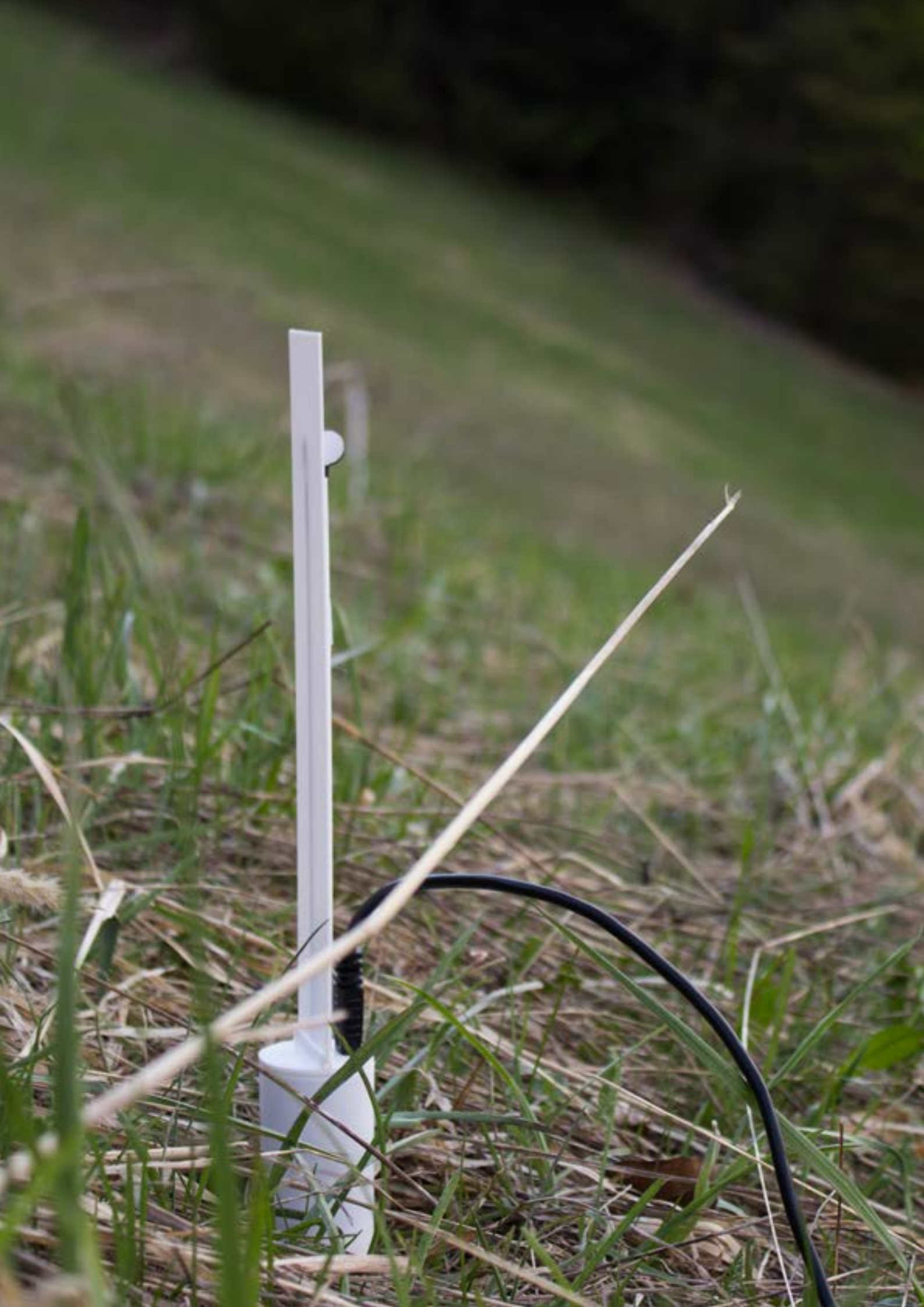
Vytlačené na recyklovanom papieri.

EV 5325/16

ISSN 2453-7349

ISBN 978-80-89555-65-9

EAN 9788089555659

„Našou úlohou je viac poukazovať, zaznamenávať, informovať, investigatívne vyhľadávať, sprostredkovať a umelecky reflektovať informácie týkajúce sa problematiky klimatických zmien a životného prostredia.“